

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Andra kammaren.

Nr 31.

Fredagen den 8 maj.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande maj.

§ 2.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Ekman**, som anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd till mig riktad interpellation *Svar å interpellation.* har kammarens ledamot, herr Ivar Anderson i Norrköping, framställt frågan, huruvida riksdagen hade att förvänta något förslag från Kungl. Maj:t med anledning av vissa av medicinalstyrelsen och ett flertal näringsorganisationer gjorda, i interpellationen närmare omförmälda framställningar rörande behovet av en skärpt kontroll av den ambulerande handeln, i första rummet handeln med livsmedel.

Den framställda interpellationen synes i första hand taga sikte på behovet av en skärpt lagstiftning rörande kontrollen av den ambulerande handeln med livsmedel. Interpellanten berör särskilt ett av medicinalstyrelsen med utlå-tande den 3 februari 1934 över framställning från länsstyrelsen i Jönköpings län överlämnat förslag till kontrollbestämmelser för den ambulerande handeln med kött och köttvaror. Detta ärende har inkommit till och i huvudsak behandlats inom socialdepartementet. Jag har emellertid inhämtat, att sedan över medicinalstyrelsens nämnda förslag kommerskollegium efter hörande av åtskilliga organisationer avgivit yttrande, förslaget inom nämnda departement varit föremål för övervägande. Mot förslaget i dess föreliggande form kunde göras gällande, att det reglerade endast sådan handel, som skedde utan föregående avtal med avnämaren, medan däremot kringförande under i övrigt enahanda förhållanden av beställda livsmedel lämnades utanför regleringen. Överhuvud syntes det icke lämpligt att vidtaga åtgärder för fristående reglering av denna detalj i ett större komplex av frågor. I stället har man ansett även nämnda frågor böra komma till övervägande i samband med den mera allmänna revision av livsmedelslagstiftningen, som sedan åtskillig tid varit under förberedelse. Frågan om en modernisering av svensk livsmedelslagstiftning har för övrigt upptagits i två vid årets riksdag väckta likalydande motioner om en enhetlig, utvidgad livsmedelslagstiftning, nämligen nr 155 i första kammaren av herrar Stendahl och Nylander och nr 346 i andra kammaren av herrar Hagberg m. fl. — I samband med regleringen av den ambulerande handeln i hälsovårdsavseende torde även de sanitära synpunkter, som framförts i de av interpellanten omförmälda framställningarna från ett stort antal olika petitionärer den 18 december 1934 och från olika trädgårdsorganisationer den 10 januari 1935 komma att bliva föremål för vederbörligt beaktande. Efter vad jag inhämtat från chefen för socialdepartementet torde utsikter finnas till att frågan om livsmedelslagstiftning inom en näraliggande framtid skall upptagas till närmare behandling.

Svar å interpellation. (Forts.)

Vad åter angår de närmast på handelsdepartementet ankommande frågorna om reglering av den ambulerande handeln med hänsyn till allmänhetens behov av dylik handel samt till konkurrensen med de bofasta handelsidkarna — vilka frågor väl i främsta rummet avsetts i nyss åsyftade, på föranstaltande av Sveriges köpmannaförbund tillkomna petition — vill jag erinra om att detta spörsmål under de senare åren vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Sedan Kungl. Maj:t efter en under åtskilliga år pågående utredning rörande näringsrättslagstiftningen förelagt 1932 års riksdag frågan om en närmare reglering av den s. k. kringföringshandeln, föll propositionen på grund av kamrarnas olika beslut i ärendet. Därefter hava spörsmålet om den ambulerande handeln och vissa därmed sammanhängande frågor motionsvis bragts under riksdagens prövning såväl åren 1933 och 1934 som år 1935. Riksdagen har emellertid varje gång ställt sig avvissande till motionerna. De skäl, som därvid synas hava varit avgörande för riksdagens ställningstagande äro enligt vederbörande utskotts utlåtande i huvudsak följande.

Beträffande den egentliga gårdfarihandeln tillämpas gällande bestämmelser synnerligen restriktivt och några ytterligare restriktioner härutinnan synas icke erforderliga. Jag vill härvid för egen del inskjuta, att myndigheternas tillämpning av dessa bestämmelser följas inom handelsdepartementet, dit uppgifter årligen avgivas av länsstyrelserna om beviljade tillstånd till gårdfarihandel. Av dessa uppgifter framgår, att antalet tillstånd till gårdfarihandel avsevärt nedgått. Medan dylika tillstånd år 1925 givits åt 1,464 personer har antalet tillstånd år 1935 nedgått till allenast 771, alltså ungefär blott hälften av 1925 års siffra.

Vad därefter angår den s. k. moderna kringföringshandeln, som brukar ske på det sätt att affärsföretagen utsända försäljare, vilka i automobil medföra de saluhållna varorna, faller en sådan form av kringföringshandel obestridligen under gällande bestämmelser och är sålunda underkastad tillståndstvång. Några nya bestämmelser för reglering av denna handel erfordras icke och länsstyrelserna ha möjlighet att ingripa. Denna form av varudistribution torde för övrigt i många fall ha en viktig uppgift att fylla. I fråga om den ambulerande handeln inom livsmedelsbranschen synes en viss reglering ur hygienisk synpunkt vara önskvärd. Såsom tidigare framhållits har denna fråga dock icke ansetts böra utbrytas ur en livsmedelslagstiftning av mera allmän räckvidd.

I detta sammanhang förtjänar framhållas, att enligt vad till min kännedom kommit vissa länsstyrelser till åklagarna utsänt cirkulär, vari påpekas de gällande bestämmelsernas tillämplighet å den s. k. moderna kringföringshandeln.

Vidkommande slutligen den inom vederbörandes hemort bedrivna kringföringshandeln och särskilt den s. k. dörrknackarhandeln har anförts att införande av krav å tillstånd för sådan handel skulle medföra avsevärda olägenheter utan att leda till åsyftat resultat. Bestämmelse om tillståndstvång skulle sålunda innebära betydande olägenhet för vederhäftig platsförsäljning. Det syntes tvivelaktigt om man därigenom skulle kunna nämnvärt minska på bet'leriet. Och en begränsning av kringföringshandeln inom hemorten skulle knappast kunna upprätthållas i sådan utsträckning att därmed vunnes några nämnvärda fördelar.

Med hänsyn till vad jag sålunda för handelsdepartementets vidkommande anført rörande ifrågavarande spörsmål har jag icke ansett mig böra i anledning av de nu berörda framställningarna så kort tid efter den föregående omfattande utredningen ånyo igångsätta någon sådan utredning.

Svar å interpellation. (Forts.)

Härpå yttrade:

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min interpellation. Herr statsrådet har varit vänlig att tillställa mig det förut, och jag ber därför att särskilt få tacka honom för detsamma.

Vad först angår herr statsrådets uttalande om skärpt kontroll av den ambulerande handeln med livsmedel framgår av herr statsrådets svar, att regeringen icke har för avsikt att förelägga riksdagen något lagförslag, trots att såväl medicinalstyrelsen som kommerskollegium förordat införande av särskilda sanitära bestämmelser för den ambulerande handeln med livsmedel. Mot medicinalstyrelsens förslag till kungörelse anför herr statsrådet, att det reglerade endast sådan handel, som skedde utan föregående avtal med avnämaren, medan däremot kringföringen under i övrigt enahanda förhållanden av beställda livsmedel lämnades utanför regleringen.

Det torde emellertid icke vara riktigt att hänföra försäljningen av beställda livsmedel till kringföringshandeln. Det kan ej sägas, att de hygieniska olägenheterna vid försäljning av beställda livsmedel äro lika allvarliga som de, som äro förenade med den egentliga ambulerande handeln med livsmedel. I det förra fallet torde väl nämligen uppstyckning och paketering vanligen ske redan före avsändningen. Detta kan däremot av naturliga skäl icke iakttagas vid kringföring av livsförnödenheter, vilka icke på förhand beställts. Den ambulerande livsmedelshandeln är alltså i mycket högre grad än den handel, som innefattar försäljning av förut beställda varor, i behov av hygieniska kontrollbestämmelser. Jag kan således inte finna herr statsrådets skäl på den punkten övertygande.

Herr statsrådet uttalar vidare, att det icke synes lämpligt att vidtaga åtgärder för fristående reglering av denna detalj i ett större komplex av frågor. Man borde nämligen avvakta en kommande enhetlig, utvidgad livsmedelslagstiftning. Häremot kan anföras, att kommerskollegium lika litet som medicinalstyrelsen funnit något hinder möta mot särskilda bestämmelser beträffande ambulerande handel med livsmedel. Genom att man sammankopplar denna fråga med frågan om en ny enhetlig livsmedelslagstiftning skjutes avgörandet på framtiden. Man har redan dröjt länge nog. Även om herr statsrådets löfte, att frågan om livsmedelslagstiftningen »inom en nära liggande framtid» kommer att upptagas till behandling, går i uppfyllelse, kan man förutse, att det kommer att taga mycket lång tid, innan ett lagförslag kan föreläggas riksdagen. Det är att beklaga, att regeringen icke visat större intresse för att snabbt åstadkomma en effektiv sanitär kontroll av den ambulerande livsmedelshandeln, en kontroll som icke minst ur konsumenternas synpunkt måste anses i hög grad av behovet påkallad. Att här föreligger fara i dröjsmål har jag ådagalagt i min interpellation. Jag har erinrat om hurusom medicinalstyrelsen uttalat, att de charkuterivaror, korv m. m., som saluföras vid ambulerande handel, ej sällan kunna anses otjänliga som människoföda. Bland provinsialläkarna torde man också vara enig om att något måste göras för att åtminstone minska de sanitära olägenheter, som för närvarande äro förenade med den ambulerande livsmedelshandeln. Jag har haft tillfälle att taga del av ett föredrag, som hållits helt nyligen av förste provinsialläkaren Hollström i Uppsala, och ber att därur få citera följande:

»Sedan flera år tillbaka har undertecknad i likhet med några av provinsialläkarna i Uppsala län haft uppmärksamheten riktad på den s. k. kringföringshandeln med matvaror. Upprepade gånger ha vi också i anledning därav i våra årsberättelser till medicinalstyrelsen påtalat saken. Att vi icke kunnat

Svar å interpellation. (Forts.)

undgå att reagera mot detta slag av matvaruhandel, beror naturligtvis därpå, att vi anse densamma kunna utgöra en fara för befolkningens hälsa och då särskilt på landsbygden, varest handeln i fråga egentligen florerar.» Han går vidare in på detta och skildrar de sanitära vådor, som äro förenade med den nuvarande ambulerande livsmedelshandeln, och fortsätter: »En del av våra tarmsjukdomar, som förekomma särskilt sommartiden, bl. a. paratyfus, spridas nog genom på detta sätt infekterat kött, köttfärs, sylta etc. Dessa varor taga nämligen mycket lätt åt sig de bakterier, som alstra nämnda sjukdomar, och utgöra en god jordmån för dem att föröka sig i.» Så långt denne provinsialläkare.

Nu är det visserligen sant, att en del föreskrifter i hälsovårdsstadgan kunna anses tillämpliga jämväl på den ambulerande handeln. Dessa föreskrifter äro emellertid helt allmänt hållna och för att de skola vinna tillämpning fordras i varje fall anmälan och bevisning. Genom utfärdande av den av medicinalstyrelsen föreslagna kungörelsen skulle såväl de sanitära myndigheterna som landsfiskalerna erhålla full vetskap om vilka sanitära fordringar, som borde ställas på en ambulerande livsmedelshandlare, hans varor såväl som hans »butik». Man hade då möjlighet att i varje särskilt fall avgöra, huruvida vederbörande uppfyllde lagens föreskrifter eller icke. Jag måste alltså beklaga, att herr statsrådet trots de betydande olägenheter, som äro förknippade med den nuvarande ambulerande handeln med livsmedel, icke kunnat ställa in utsikt någon ändring inom den närmaste tiden. Jag vill emellertid uttala den förhoppningen, att den utlovade utredningen angående den enhetliga och utvidgade livsmedelslagstiftningen utan ytterligare dröjsmål igångsättes. Jag tager även fasta på herr statsrådets löfte att vid denna utredning de i min interpellation omnämnda framställningarna komma att beaktas.

Vad beträffar den ambulerande handeln i allmänhet anför herr statsrådet, att antalet gårdfarihandelsrättigheter befinner sig i stadigt sjunkande. Detta är ju i och för sig tillfredsställande, men min interpellation åsyftade nu icke i främsta rummet den mera ålderdomliga form av ambulerande handel, som benämnes gårdfarihandel, och avsikten är icke att slå ihjäl denna. Genom kommunikationernas utveckling har i stället vad herr statsrådet kallar den moderna kringföringshandeln fått överhand. Herr statsrådet gör nu gällande, att några nya bestämmelser för reglering av denna handel icke erfordras och att länsstyrelserna ha möjlighet att ingripa. Enligt herr statsrådets mening skulle nämligen denna form av kringföringshandel obestriddligen falla under gällande bestämmelser och sålunda vara underkastad tillståndsvång. Jag kan icke dela herr statsrådets mening i denna punkt. Enligt näringsfrihetsförordningens § 9 mom. 4 skall den, som utom den ort, där han är bosatt, kringför varor till salu annorledes än å marknad (s. k. gårdfarihandel) söka tillstånd därtill hos vederbörande myndighet. I näringsfrihetsförordningens § 11 heter det emellertid: »För övrigt vare det ock envar vare sig i stad eller på landet medgivet att utan anmälan eller tillstånd som ovan sägs (d. v. s. i § 9 mom. 4) till salu kringföra livsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter samt alster av inhemsk husslöjd.» Härav framgår, att, såvitt jag tolkat näringsfrihetsförordningen riktigt, hela den moderna kringföringshandeln med livsmedel icke lyder under något som helst tillståndsvång. Myndigheterna ha alltså ingen möjlighet att reglera denna handel med åberopande av bestämmelserna angående gårdfarihandel. Då den ambulerande handeln med livsmedel torde vara den till omfattningen ojämförligt mest betydande, är det desto mera anmärkningsvärt, att just utövarna av denna äro befriade från att söka tillstånd. Enligt min uppfattning är det oundgängligen nödvändigt att införa tillståndsvång även för de ambulerande försäljare, som handla med livsmedel. Om i en när-

Svar å interpellation. (Forts.)

mare eller fjärrare framtid särskilda sanitära bestämmelser utfärdas för ambulerande handel med livsmedel, torde någon effektiv kontroll av dessa bestämmelsers tillämpning icke vara möjlig under annan förutsättning än att obligatoriskt tillståndsvång införes för varje slag av ambulerande handel, alltså även den med livsmedel. I motsats till herr statsrådet anser jag sålunda nya bestämmelser för reglering av denna handel vara erforderliga.

Ej heller kan jag dela herr statsrådets uppfattning, att det skulle vara obehövt att införa tillståndsvång för den s. k. dörrknackarhandeln, d. v. s. sådan kringföringshandel, som bedrivs inom vederbörandes hemort. Särskilt på landsbygden ha vi ju att räkna med vidsträckta kommuner, och det torde med hänsyn härtill knappast finnas någon anledning att skilja mellan den ambulerande handel, som bedrivs inom eller utom vederbörandes hemort. Jag tror visserligen icke, att det skall bli möjligt att helt och hållet komma ifrån denna dörrknackarhandel, men jag vill dock hävda, att de av mig förordade kontrollbestämmelserna skulle bidra till att minska omfattningen av denna enligt min mening föga önskvärda handelsform.

I min interpellation har jag anfört, hurusom såväl konsumenterna som den fasta detaljhandeln samt företagare inom trädgårdsodlingen ha intresse av att kontrollen över den ambulerande handeln skärpes. Enligt min mening kan det icke vara rättvist eller rimligt, att den bofasta detaljhandeln med livsmedel är underkastad en mycket noggrann kontroll både med hänsyn till affärernas och de saluförda varornas beskaffenhet, medan den ambulerande handeln med livsmedel praktiskt taget är helt okontrollerad. Att den fasta detaljhandelns intressen här sammanfalla med konsumenternas borde enligt min mening ytterligare ge kraft åt de framförda önskemålen. Det är emellertid icke blott detaljisterna, trädgårdsodlarna och allmänheten, som äro intresserade av denna angelägenhet. Även de anställda ha här ett intresse att bevaka. Detta framgår bl. a. av ett uttalande från speceri- och viktualiehandlarexpeditföreningen i Stockholm, som härom dagen publicerades i dagspressen.

Då herr statsrådet uttalar, att den egentliga ambulerande handeln »i många fall har en viktig uppgift att fylla», kan jag ge honom rätt. Detta gäller särskilt om glest befolkade trakter. Jag har ej heller påyrkat förbud mot ambulerande handel. Jag har blott förordat skärpta kontrollbestämmelser. Om det föreslagna obligatoriska tillståndsvånget införes, blir det möjligt bevilja tillstånd till ambulerande handel just inom sådana områden, där denna varudistributionsform har en uppgift att fylla. Konsumenternas intresse bör här vara avgörande.

Herr talman! Såsom framgår av vad jag anfört i interpellationen är det en utsträckt opinion inom skilda läger, icke bara inom köpmannakretsar utan med starkt stöd från allmänheten, som begär skärpt kontroll över den ambulerande handeln. Detta krav stödjdes av myndigheternas yttranden. Denna opinion kan givetvis icke vara tillfredsställd med det svar, herr statsrådet i dag har givit på min interpellation. Jag är för min del övertygad om att, därest herr statsrådet och regeringen haft den goda viljan att göra något i denna sak, så hade man nått närmare en lösning. Jag kan icke hjälpa, att herr statsrådets svar rätt mycket har karaktären av den obotfärdiges förhinder. Om min interpellation kunnat giva herr statsrådet anledning att visa större aktivitet i denna fråga, skulle jag vara tillfredsställd. Tyvärr ger emellertid icke interpellationssvaret anledning till någon överdriven optimism i detta hänseende.

Herr Linnér: Herr talman! Herr statsrådet har haft anledning besvara en fråga, som i ganska hög grad berör landsbygdsbefolkningen. Jag skall begagna tillfället att bringa till herr statsrådets kännedom några fakta, som

Svar å interpellation. (Forts.)

kommit inom min erfarenhet. Jag har på grund av förste provinsialläkarens i Uppsala län arbete i åtskilliga år för att förbättra de hygieniska förhållandena vid kringföring av livsmedel haft anledning att fästa uppmärksamheten därvid, men jag blev verkligen ännu mera intresserad för saken, då jag för ett par månader sedan fick besök av ledamöter av styrelsen för Upplands köpmannaförbund, alltså ett köpmannaförbund som omfattar Uppsala och delar av Stockholms län. De framförde till min kännedom, att kringföringen hade på senare tid tagit en omfattning, som vore enligt deras uppfattning ganska häpnadsväckande. Jag bad dem lämna mig siffror, och efter kort tid fick jag några uppgifter, av vilka jag skall be att här få nämna ett par. I omnejden av en av Stockholms läns småstäder finnes det för närvarande 29 ambulerande försäljare. I omnejden av ett litet fiskaresamhälle på Roslagskusten finnes det 17 sådana. I närheten av en liten obetydlig by i Västmanlands län, som också faller inom detta köpmannaförbunds rayon, finnes det 12 sådana försäljare. Jag deklarerade för min del, att jag vore ganska överraskad över att omfattningen av denna försäljning hade sådana dimensioner, och bad att få närvara vid köpmannaförbundets årsmöte, då saken skulle diskuteras. Jag var där, och där meddelades bland andra exempel att i en trakt i Uppland, där det för närvarande finnes ett trettiotal fasta detaljister, finnes det 56 ambulerande försäljare.

Det är självfallet, att sådana siffror visa, att det nuvarande tillståndet icke är gagneligt vare sig för konsumenterna eller för distribuenterna.

Om man nu frågar sig vad det är, som denna handel framförallt baserar sig på, tror jag, att man kan säga, att det grundläggande för denna handel är nog livsmedelshandeln. De allra flesta av dessa föra omkring livsmedel av olika slag, och de äro dess värre ofta ganska dåliga. Nu faller otvivelaktigt, som statsrådet påpekade, denna livsmedelshandel under vissa bestämmelser i hälsovärdsstadgan i vad den avser landsbygden, men dessa bestämmelser äro så allmänt hållna, att det är mycket svårt för vederbörande åklagare att med stöd av dem beivra denna livsmedelshandel. Jag har själv givit landsfiskalerna inom mitt län en anmaning att söka komma till rätta med den, men jag kan inte säga, att det haft någon större effekt, och det beror säkert på, att dessa bestämmelser f. n. äro synnerligen vaga. Såvitt jag kunnat konstatera, har detta intresse hos de ambulerande försäljarna att sälja undermåliga varor på senare tid kombinerat sig med ett annat intresse, som man inte precis vill uppmuntra, nämligen kringförandet av slakterivaror vid sidan av de legaliserade slakthusen. I Uppsala län är det så, att de flesta av kommunerna ha anhållit om Kungl. Maj:ts godkännande av slakthustväng, och Kungl. Maj:t har framställt ett sådant tvång. Det finns mycket goda slakthus, som man kan använda sig av utan olägenhet, men jag har den föreställningen, att vid sidan därav och via den ambulerande livsmedelshandeln pågår en handel med dylika livsmedel, som ej är önskvärd. Det är otvivelaktigt, såvitt jag kommit underfund med saken, att speciellt sommartiden kringföras åtskilliga livsmedelsvaror som i större eller mindre omfattning framkalla magåkommor hos konsumenterna. Livsmedelsförsäljningen är nog den viktigaste grunden för de ambulerande försäljarnas möjlighet att existera. Skulle man alltså kunna få bukt med den delen, tror jag, att man kommit ett långt stycke.

Sedan får jag säga, att det är riktigt, som statsrådet framhållit, att näringslagstiftningen i och för sig visat sig vara utomordentligt svår att uppnå enighet om. Det ena förslaget efter det andra har lagts fram av sakkunniga kommittéer, kommerskollegium o. s. v. och förelagts riksdagen, men enighet har ej kunnat vinnas. Jag tror, att det vore önskvärt, att herr statsrådet det oaktat inför den utveckling, som kringföringshandeln på senare tid tagit, ville

Svar å interpellation. (Forts.)

på nytt taga under omprövning frågan, om man ej bör försöka komma till rätta med de missförhållanden som finnas. Jag tror, att man därmed skulle gagna både konsumenterna och den legitima handelns utövare.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Då jag begärde ordet, berodde det närmast på att jag tyckte, att herr Andersons i Norrköping framställning var, om jag så får säga, alltför mycket affärs- och köpmannabetonad. Då jag är representant för ett område, som i stor utsträckning utgöres av skogsbygd, har jag dubbel anledning att säga några ord på denna punkt.

Då vill jag säga, att särskilt förslaget att göra skillnad mellan beställda och icke beställda varor går inte att genomföra på landsbygden med praktiskt resultat. Jag är tacksam för statsrådets ställning i dessa ting. Även om man håller på de sanitära förhållandena och det gör jag i mycket hög grad, det vill jag säga, och vi äro mycket noga därmed i min hemtrakt och utöva all den tillsyn som är möjlig — måste jag säga, att i de fall, där mannen är ute på arbete i skogen eller på annat håll och hustrun sitter hemma med en stor barnskara, kan det ju vara bra och tacknämligt, att det finns möjlighet att få köpa färska livsmedel. Det finns kanske inte heller telefon på platsen. Interpellanten har bortsett från de olika förhållandena på landsbygden och i städerna. Man får inte mäta med forntida mått, men beträffande skogsorternas befolkning måste vi erkänna, att det i många fall är nödvändigt med kringföringshandel, och jag kan inte se att det, om varorna äro av god beskaffenhet, kan läggas någon till last, i fall han far ut i bygden till dessa fattiga människor, som inte kunna komma ut eller till telefon för att göra sina uppköp. Jag är därför tacksam mot statsrådet, för att han varit så försiktig som han varit.

Beträffande andra delen av frågan vare det långt ifrån mig att förorda dörrknackarhandeln, men det är så i min hembygd, att det finns små affärsmän, som köra ut sina varor med bil — de ha fullständiga handelsrättigheter — och de få så småningom en bestämd kundkrets, vilken betraktar det som en bestämd fördel, att dessa försäljare komma, i stället för att man skall behöva ge sig ut milsvis till fots eller cyklande, där det kan bli av nöden.

Men när jag nu har fått ordet, skall jag be att få nämna en detalj, som jag förut ej ansett lämpligt att föra fram, nämligen att många av de små affärsmännen klaga över, att stora affärsmän på vissa orter driva efterkravshandel så långt, att dessa smärre affärsmäns omsättning sjunkit i avsevärd grad ute i orterna, ehuru de äro försedda med ganska rikhaltiga och sorterade lager.

Det är dessa synpunkter, herr talman, som jag på detta enkla och kortfattade sätt velat ge uttryck åt.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Såvitt jag kunnat fatta, har interpellanten tagit sikte på två områden. Dels vill han ha en bättre ordning, när det gäller saluförande av livsmedel, och dels har han framhållit nödvändigheten av kontroll, när det gäller livsmedlens kvalitet. Interpellanten har framhållit den sista synpunkten som mycket vägande och har bland annat åberopat yttranden av förste provinsialläkaren i Uppsala län och medicinalstyrelsen för sin uppfattning. Som kammarens ledamöter ha sig bekant, har det vid årets riksdag av ledamöter i denna kammare och i första kammaren väckts förslag om, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära utredning om en bättre livsmedelslagstiftning. Jag skulle tro, att detta förslag, som redan varit föremål för behandling av vederbörande utskott, kommer på kamrarnas bord i morgon, och riksdagen får alltså tillfälle att närmare debattera denna fråga nästa onsdag. Vi känna till, att denna fråga inte är

Svar å interpellation. (Forts.)

ny. Den är framförd många gånger från olika håll. Redan vid 1883 års riksdag framlades i en motion yrkande om bättre livsmedelslagstiftning i landet, och sedan har det undan för undan kommit framstötter. År 1908, år 1913 och år 1916 framställdes motionsvis yrkanden rörande livsmedelslagstiftningen i landet, och vi veta, att den 5 maj 1916 tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté, som fick i uppdrag att utreda frågan och framlägga förslag till en ny livsmedelslagstiftning. Denna kommitté avgav sitt betänkande den 8 november 1921. Jag skulle tro, att detta betänkande, som utarbetats under krisåren, kanske inte var riktigt lämpligt för att läggas till grund för en livsmedelslagstiftning att gälla under normala förhållanden. Kommittén synes, när den arbetade, ha tagit starkt intryck av de förhållanden, som rådde inom livsmedelsmarknadens område på den tiden, och man har anledning att tro, att det var därför, som det inte framkom någon proposition i anledning av det framlagda betänkandet. Nu äro ju många år gångna sedan den tiden, men behoven av en bättre kontroll av livsmedelsvarorna föreligger alltjämt. Skall man gå in för en utökad lagstiftning på detta område, torde det nog vara lämpligt, att den föregås av en ny utredning. Jag hoppas, att den motion, som framförts i denna kammare av herr Hagberg i Malmö, däri han påyrkar en lagstiftning i anledning av de förhållanden, som råda, kommer att bifallas. Andra lagutskottets utlåtande är redan justerat, och det har enhälligt tillstyrkt ett skrivelseförslag om utredning i anledning av motionen. Det torde vara känt, att även i vår tid, med den rikliga tillgång på livsmedel som finnes, det förekommer förfalskade livsmedel i stor utsträckning. Och det tråkiga är, att sådant förekommer ganska ofta i fråga om de varor, som kringföras på landsbygden till den fattigare befolkningen, som har svårt att kontrollera kvaliteten å de varor den köper. Det har bl. a. konstaterats, att i kakao av utländskt fabrikat, som kringföres, malen tegelsten varit inblandad i varan. Det är ett exempel, för att taga ett ur högen, som visar, hur betydelsefullt det kan vara att få en lagstiftning till stånd på detta område.

Jag har, herr talman, velat erinra om denna sak, då denna fråga är före.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Jag föranledes att begära ordet med anledning av det anförande, som hölls av herr Linnér, då han var inne på köttbesiktningstvånget. Jag förmodar, att han menade det, ehuru han sade slakthustvånget. Han sade, att det på sidan om köttbesiktningstvånget uppstår en smyghandel i orterna. Jag kan inte förstå, att så kan bli fallet, ty i en kommun, som infört köttbesiktningstvång, är all handel förbjuden, som ej försiggår på sätt lagen om köttbesiktningstvång stadgar. Här ha statsmakterna angivit vägen, hur man skall skydda konsumenterna för att få underhålligt kött. Problemet är löst genom detta tvång. Den, som i ort där köttbesiktningstvång gäller saluför icke besiktigade varor, blir hemfallen till ganska dryga böter. Jag får säga, att även om denna apparat för landsbygdens kommuner kan te sig avskräckande så att många kommuner avhålla sig från att taga steget, är det inte något stort äventyr förbundet med att införa köttbesiktning, om inte avståndet från ort med köttbesiktningsbyrå är för stort.

För övrigt har jag en viss böjelse för att instämma i det anförande, som hölls av herr Anderson i Råstock. Man får här inte allenast se på de fasta köpmännens intresse utan måste taga hänsyn till de människors intresse, som inte bo utanför butiksdörrarna. På landsbygden har det uppstått ett system med kringföringshandel, som man inte har anledning att inskränka. Beträffande sådana varor som färskt kött, mjölk och svagdricka, är det tillverkarna själva, som saluföra varorna. Kan det nu vara något intresse ur konsumenternas eller statsmakternas synpunkt att genom alltför rigorösa bestämmelser

Svar å interpellation. (Forts.)

förbjuda tillverkare att komma i direkt förbindelse med avnämarna och därmed öka avståndet mellan producenter och konsumenter? Vad beträffar kringföring av andra varor vill jag inte yttra mig. Jag vill lägga herrarna på hjärtat: försök inte att hindra de fattiga människorna ute i bygderna att förse sig med dessa viktiga livsförnödenheter på detta sätt! I många butiker på landsbygden saluför man inte varor, som äro föremål för kringföring i orten. I fråga om hygien tillåter sig landsbygdens befolkning att ha sin egen uppfattning. Det kan exempelvis vara lika bra att köpa kött av en charkuterist, som själv är fackman och som för omkring varorna i en för ändamålet speciellt inrättad automobil, som att köpa det i en butik, där kanske både snus och fotogen och mycket annat kan finnas i närheten.

Herr Anderson i Norrköping: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Andersons i Råstock anförande. Jag skulle vilja säga, att vi skola icke här konstruera upp någon motsättning mellan stad och land eller försöka göra gällande, att det här skulle gälla ett angrepp mot några landsbygdsintressen. Både i interpellationen och i mitt anförande här i kammaren har jag liksom herr statsrådet i sitt svar framhållit, att den ambulerande handeln har en viktig uppgift att fylla ute på landsbygden, särskilt i glest befolkade trakter. Därom råda inga delade meningar. Det finns ingen avsikt att söka beröva sådana landsdelar, som herr Anderson i Råstock representerar, de fördelar, som den ambulerande handeln där kan erbjuda, men vad man har vänt sig emot är sådana företeelser, som fått sin skarpa belysning i herr Linnérs anförande. Herr Anderson i Råstock kan väl ändå icke påstå, att det är ett rimligt förhållande, att i Uppland, som sannerligen icke är glest befolkat och lider brist på fasta affärer vare sig i fråga om livsmedelsbutiker eller annat, den ambulerande handeln fått en så oerhörd omfattning. Det kan icke vara riktigt. Det måste leda till olägenheter av olika slag, och de fördelar, som konsumenterna därav få, erhållas sannerligen på mycket kort sikt och kunna lätt förbytas i sin motsats. Herr Anderson i Råstock betonade, att om varorna äro av god beskaffenhet, finns det icke någon anledning att förhindra en sådan ambulerande handel. Ja, men det är just det faktum, att det i detta avseende råder så stora brister, som närmast har föranlett de framställningar, som jag återopat. På den punkten kunna vi alltså mötas. Sedan kan nog icke herr Anderson i Råstock bestrida, att det också är ett intresse att icke låta den ambulerande handeln få sådan omfattning i de tätt befolkade landsdelarna, som den faktiskt har fått att döma av de upplysningar, som herr Linnér här har lämnat.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag har egentligen ingen anledning att yttra mig i denna debatt utan hade kunnat nöja mig med att instämma i de synpunkter, som ha uttalats av herr Anderson i Råstock och herr Andersson i Rasjön, om icke det sista anförandet hållits. Jag skall be att få erinra både herr Anderson i Norrköping och herr Linnér om att i min hemtrakt i Uppland finns det mycket stora bygder, där befolkningen, arrendatorer, skogsarbetare och andra, ha minst en timmes väg för en vuxen människa till närmaste butik. Jag tänker exempelvis på dem, som bo vid vägen från Uppsala till Österby. Från byarna i Andersbo, Gisslarbo och allt vad de heta har man 1.5 timmes väg till närmaste butik. När man är så beroende av utnyttjandet av sin arbetskraft, som fallet är med dessa arrendatorer, vilka måste ha visst lönearbete, är det väl ändå litet orimligt, om man icke förstår, att där föreligger ett faktiskt behov av ambulerande handel. I denna bygd förhåller det sig precis på samma sätt som herr Andersson i Rasjön nyss omvitnade från sin hembygd. Det finns

Svar å interpellation. (Forts.)

en bagare i Films socken, som satt upp eget bageri, och han kör själv omkring sina varor med en lastbil inom ett område av 2—2.5 mil från den plats, där bageriet är beläget. Nu säger man kanske, att befolkningen kan gå till affärerna vid Dannemora gruvor eller Österby bruk, men det tar som sagt en eller en och en halv timme. Går jag sedan uppåt trakterna åt Harg, Gimo, Forsmark eller Lövsta, finner jag precis samma förhållande. Ända från gränsen till Stockholms län ned till hjärtat av Uppland finner jag alltså med den personliga erfarenhet och intima kännedom om förhållandena, som jag har, sådana omständigheter, som fullkomligt och i detalj bekräfta riktigheten av vad herr Andersson i Rasjön sagt.

Jag tror därför, att det kan vara anledning för den utredning, som herr Pettersson i Hällbacken omtalade skulle komma till stånd, liksom också för regeringen, vilken det nu blir, att taga hänsyn till dessa omständigheter. Det vore faktiskt att göra ont värre och åstadkomma skada för befolkningen, om man skulle tillmötesgå kanske icke vad herr Anderson i Norrköping menat med sin interpellation men vad som menas i utläggningarna omkring densamma. Det gagnar icke befolkningen. Det kan måhända gagna ett fåtal, men det kan icke vara riksdagens uppgift att medverka till genomförandet av något dylikt.

Herr Lithander: Herr talman! Jag begärde ordet för att uttala min avslutning till de synpunkter, som framförts i den interpellation, som den ärade talaren på Östgötabänken väckt. Det är nämligen så, att den bofasta handeln är i längden i stort sett den, som allmänheten, köparna, dock ha fördel av att kunna trygga sig till. Jag tror, att man varken ur konsumenternas eller ur kommunernas intresse, där dessa personer äro de bästa och säkraste skattebetalarna, bör bortse från önskvärdheten av att dessa personers verksamhetsområden icke kringskäras av denna ambulerande handel, som icke alltid tar så önskvärda former. Man säger här, att det är nödvändigt för de människor, som bo ute i bygderna, att kunna nås av dessa kringfarande köpmän, men i vilken utsträckning skall det ske, för att dessa personer skola kunna nås? Är det icke en riktigare utveckling, att man ser till, att man har de verkliga inköpskällorna i största möjliga utsträckning på olika orter? De skötas under kontroll och skötas väl. Framkommer anmärkning mot deras sätt att handhava handeln, då äro de givetvis angelägna om att bevara sin kundkrets, bevara sitt anseende och bevara den klientel, de kunna ha. Det ligger icke alltid till på samma vis för dem, som fara från ort till ort.

Jag vill också ge uttryck åt den förhoppningen, att, när vi sent omsider fått ett handelsdepartement, de svenska köpmännen måtte ha den tryggheten och den känslan, att deras angelägenheter skola bli beaktade på bästa möjliga sätt, och jag uttrycker den förhoppningen, att det också skall komma att ske i detta fall.

Herr Holmström: Herr talman! Jag instämmer i de synpunkter, som framförts av den ärade interpellanten, och vill blott rikta debatten med en enda synpunkt, som gäller den s. k. dörrknackarehandeln. Jag hoppas, att man skall taga hänsyn därtill i den blivande utredningen.

Dörrknackarehandeln har mycket stora sociala avigsidor. Man kan i de flesta fall icke veta, om en person, som bjuder ut varor vid dörren, är en, om jag så får säga, riktig dörrknackare, eller om det endast är ett maskerat bettleri. Dörrknackarehandeln bedrives också många gånger på ett otrevligt, utmanande, bryskt och skrämmande sätt, så att den är till mycket stor olägenhet för äldre och ensamboende. Det är därför en mycket viktig angelägenhet att få bort denna dörrknackarehandel helt och hållet.

§ 3.

Herr statsrådet *Ekman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 256, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 13 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 30 juni 1934 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

nr 257, med förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande överståthållarämbetets avdelning för skatteärenden;

nr 259, angående förstärkning av statens centrala frökontrollanstalts avlöningsanslag för budgetåret 1935/1936; och

nr 261, med förslag till ändrad lydelse av § 44 regeringsformen och § 5 successionsordningen.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogos var för sig samt hänvisades till jordbruksutskottet de å kammarens bord vilande motionerna:

nr 812 av herr *Gustafsson* i Välsnäs *m. fl.*; samt

nr 813 och 814 av herr *Herou m. fl.*

§ 5.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 99 och 100, bankoutskottets utlåtanden nr 52—55, första lagutskottets utlåtande nr 35 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 12 och 13.

§ 6.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 239, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, nämligen:

nr 815 av herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå;

nr 816 av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*;

nr 817 av herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.*;

nr 818 av herr *Nyblom*; samt

nr 819 av herr *Pehrsson* i Bramstorp *m. fl.*

Vidare avlämnade herr *Andersson* i Rasjön en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 820, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 240, med förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt med mera.

Samtliga ovannämnda motioner bordlades.

§ 7.

Herr *Kilbom*, som nu på begäran erhöll ordet, anförde: Sveriges utträde ur Nationernas förbund har i och med dettas fullständiga misslyckande i fråga om att lösa eller inverka på konflikten Italien—Abessinien ytterligare aktualiserats. »Det kollektiva säkerhetssystemet» som skydd mot krig har avslöjats såsom en ödesdiger illusion, vilken i fallet Abessinien t. o. m. åstadkommit sådan besvikelse och missmod, att försvaret av landet till slut fullständigt uppgivits. De ekonomiska sanktionerna har icke hejdat kriget, icke vållat angriparen något synbart avbräck. Däremot har de underlättat Mussolinis bedrägeri mot också Italiens arbetande folk. Sanktionerna har av fascisterna framställts som ett angrepp också på arbetarklassen. Därigenom har de så

Interpellation. (Forts.)

mycket lättare kunnat predika om nödvändigheten att arbetarna i eget intresse måste stå solidariska med det fascistiska systemet, detta trots att kriget åstadkommit skärpta svårigheter för inte blott Abessiniens slavar utan också för Italiens. Freden har därmed inte påskyndats, kriget har förlängts, det fascistiska systemet, som skärper krigsfaran, har inte försvagats, det har tvärtom stärkts.

I detta läge borde det enligt vår mening vara en självklar plikt, att riksdagen toge frågan angående Sveriges medlemskap i Nationernas förbund under förnyad omprövning. Under alla förhållanden bör riksdagen beredas möjlighet att ge sin mening till känna angående Nationernas förbund och dess politik. Vi finna det stridande mot de mest elementära demokratiska begrepp, att Sverige nyligen sänt representation till Genève för att övervara det snart sammanträdande rådsrådet och för att dessförinnan delta i sammanträden med bl. a. de nordiska staterna, *utan* att riksdagen med ett ord underrättats om vilken politik regeringen därvid tänker följa eller getts möjlighet att säga sin mening om det förändrade läget. Alla uttalanden i motsatt riktning till trots visar detta, att riksdagen, d. v. s. folkets representanter, *medvetet* ställes utanför avgöranden, som på det mest ödesdigra sätt kan påverka hela landet.

I augusti månad föregående år inför den omedelbara krigsfaran uttalade utrikesminister Sandler som slutord i ett föredrag följande:

»Vi stå inför frågan, om folkförbundet är fullt funktionsdugligt som organ för staternas kollektiva samverkan i fredens och den nationella frihetens tjänst. Det är inget svenskt intresse att hasta med folkförbundets dödsdom. Det är ett svenskt intresse, att dess auktoritet bevaras. Vi kunna emellertid icke underlåta att värdera det *efter vad det gör eller underlåter* och att *anpassa vår egen politik efter realiteten*, vare sig denna uppfyller förhoppningarna eller bekräftar farhågorna.»

Den situation, som i dag är, borde väl ge anledning till att företaga en sådan undersökning och värdering och att anpassa »vår egen politik efter realiteten», synnerligast som denna »bekräftat farhågorna» i en sådan utsträckning, att alla oberoende av politiska uppfattningar måste kunna se detsamma.

Vid årets remissdebatt uttalade utrikesminister Sandler bl. a. följande:

»Från Nationernas förbunds sida kom, efter det att kriget utbrutit, ett bestämt och måttfullt hävdande av förbundspaktens bestämmelser. För min del skulle jag vilja göra gällande, att detta är ett faktum, som av vårt land liksom av andra mindre länder bör mottagas icke blott med det uttalandet, att man icke hade någon annan utväg än den att deltaga i den kollektiva säkerhetens tryggande, utan också med uttryck av tillfredsställelse över att äntligen Nationernas förbund i elfte timmen visat sig ha den sammanhållning och effektivitet, som behövdes för att göra detta allvarliga försök att hävda förbundspaktens principer.»

Denna »tillfredsställelse» över sammanhållningen och effektiviteten torde ha undergått många omvändningar sedan dess för att nu i vida kretsar vara fullständigt borta.

I samma debatt yttrade en av regeringens folkförbundsexperter, redaktör Vougt: att ingen kan på »allvar göra gällande, att Sverige skulle mäla sig ut ur ett kollektivt trygghetssystem, just då detta håller på att arbeta sig fram till ökad fasthet». Och i fortsättningen heter det:

»När Sverige på sin tid inträdde i Nationernas förbund, skedde detta med en reservation, som alltjämt består, nämligen att vi i händelse av krav på deltagande i militära sanktioner förbehöllo oss rätt att själva fatta hela avgö-

Interpellation. (Forts.)

randet därom. Vi voro alltså då inte blinda för de risker, som ett kollektivt trygghetssystem skulle kunna medföra för en stat, vars tillvaro i övrigt kunde antas ligga tämligen vid sidan av de stora riskerna, men vi utgingo väl från den övertygelsen, att det kollektiva trygghetssystemet är det enda möjliga, då det gäller att åstadkomma den jämvikt och fasthet, på vars grund man kan bygga avrustning och trygghet.»

När det nu är fullständigt klart för alla, att detta »kollektiva trygghetssystem» icke arbetat sig fram till ökad fasthet utan fullständigt fallit samman, och att Nationernas förbund icke förmår »åstadkomma den jämvikt och fasthet på vars grund man kan bygga avrustning och trygghet», synes det oss såsom självklart, att regeringen lämnar besked om sin inställning till Nationernas förbund och till vilka eventuella förslag om reformering och omorganisering av Nationernas förbund, som kan tänkas ifrågakomma. Under hänvisning till det anförda hemställer jag att till statsministern få ställa följande frågor:

1) Anser statsministern att efter vad som nu inträffat i fråga om Nationernas förbunds »ingripande» i konflikten Italien—Abessinien och resultatet av detta Sverige fortfarande bör kvarstå i Nationernas förbund?

2) Om så är fallet, vilka instruktioner har Sveriges representation erhållit såväl för hållningen i *nuvarande* situation inom Nationernas förbund som ock å sammanträdet mellan bl. a. de nordiska staterna, vilket utrikesministern rest ned för att övervara?

3) Om frågan 1 besvaras nekande, vilka instruktioner har regeringen i så fall utfärdat, exempelvis för förberedande av ett ytterligare utvecklat fredligt samarbete mellan de nordiska staterna och för att förbereda Sveriges återgång till före inträdet i Nationernas förbund tillämpad neutralitetspolitik?

Ifrågavarande anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 8.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Chalmers tekniska institut m. m.;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens hantverkslånefond m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till universitetsstatistik; och

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

första lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 75 § stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142) m. m.; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 12, angående möjliggörande av en centraliserad och ekonomiskt fördelaktig förvaltning av hälsovårdsangelägenheterna i kommuner och municipalsamhällen; och

nr 13, angående viss omläggning av hälsovårdsnämndernas på landet befogenheter och åligganden.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Strindlund</i>	under	6	dagar	fr. o. m.	den	8	maj,	
› <i>Holm</i>	›	4	›	›	›	9	›	
› <i>Svedman</i>	›	4	›	›	›	11	›	
› <i>von Seth</i>	›	3	›	›	›	8	›	
› <i>Mårtensson</i>	›	2	›	›	›	8	›	
› <i>Ward</i>	›	3	›	›	›	9	›	
› <i>Osberg</i>	›	2	›	›	›	8	›	
› <i>Nyblom</i>	›	2	›	›	›	10	›	och
› <i>Törnkvist</i> i Karlskrona	›	2	›	›	›	10	›	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.7 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 9 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens medgivande har dess ledamot herr Karl Magnusson till mig riktat följande tre frågor: *Svar å
interpellation.*

1. Har herr statsrådet för avsikt att underställa något eller några av befolkningskommissionens i interpellationen berörda betänkanden, respektive det av de s. k. barnpensioneringssakkunniga avgivna betänkandet, innevarande riksdags prövning?

2. Om så icke är fallet, vilka äro orsakerna härtill, och är det för herr statsrådet möjligt att åtminstone preliminärt angiva sin ståndpunkt till kommissionens ifrågavarande förslag ävensom göra några uttalanden med avseende å den fortsatta beredningen av samma förslag?

3. Därest herr statsrådet, frånsett möjligen förefintlig avsikt att göra vissa ändringar och jämkningar i samma förslag, eventuellt ställer sig välvillig till förslagens allmänna riktlinjer och tänker sig möjligheten av deras framläggande i propositioner till nästa års riksdag, huru betraktar herr statsrådet under dessa förutsättningar frågan om finansieringen av de föreslagna åtgärderna — i den mån dessa äro av natur att påkalla ökade statsutgifter — och kan herr statsrådet i frågans nuvarande läge angiva sin preliminära uppfattning till den av befolkningskommissionen föreslagna finansieringsmetoden med avseende å utgifterna för moderskapspenning och mödrahjälp samt den s. k. änkebarnpensioneringen genom ett mera fullständigt ianspråktagande i en eller annan form av den större skattekraften hos ogifta personer samt gifta barnlösa personer i förhållande till gifta personer med större försörjningsbörda för barn i motsvarande inkomstlägen?

När jag går att besvara interpellantens första fråga, vill jag inledningsvis erinra därom, att befolkningskommissionen avgivit tre betänkanden, ett avseende förlossningsvården och barnmorskeväsendet, ett om planmässigt sparande och bosättningslån samt ett om moderskapspenning och mödrahjälp.

Det första inkom till departementet den 20 december 1935. Remisstiden bestämdes bl. a. med hänsyn till jul- och nyårshelgen till sex veckor, i vissa fall till åtta. Det andra avlämnades den 31 december. Remisstiden bestämdes till en månad. Det tredje avlämnades den 20 januari 1936, och remisstiden bestämdes likaledes till en månad. Trots de njuggt tillmätta remisstiderna, över vilka missnöje rätt allmänt yppades, kunde alltså först under senare hälften av februari myndigheternas yttranden vara att förvänta.

Remisstiderna hade utmätts uteslutande med hänsyn till min önskan att ärendena skulle kunna underställas 1936 års riksdag. De sista yttrandena om förlossningsvården inkommo den 27 februari, om sparandet och bosättningslånen den 19 februari och om mödrahjälpen den 16 mars 1936.

Svar å interpellation. (Forts.)

Till nu åsyftade reformkomplex vill jag i likhet med interpellanten ytterligare hänföra frågan om vidgade samhälleliga hjälpåtgärder beträffande barn till änkor och vissa invalider samt åt föräldralösa barn. Förslag härutinnan har, såsom interpellanten erinrat, utarbetats av särskilda sakkunniga, vilkas betänkande överlämnades till socialdepartementet den 11 februari 1936. Detta betänkande, vid vars utarbetande ingående samarbete ägt rum med befolkningskommissionen, gjordes omedelbart till föremål för remiss, därvid jämväl kommissionen hördes. *Remisstiden utgick i vissa fall den 20 mars, i andra fall den 1, respektive 10 april 1936.* Befolkningskommissionens tillstyrkande yttrande inkom redan den 13 februari.

Härutöver anser jag mig ytterligare böra framhålla, att de föreslagna åtgärderna från kommissionens sida förutsatts i väsentlig utsträckning finansierade enligt en särskild plan, vilken av kommissionen utvecklats i ett till finansdepartementet avgivet betänkande, som avlämnats den 31 december 1935 och redan samma dag remitterades. Vad förlossningsvården angår, åsyftade emellertid kommissionsförslaget, att medel skulle beredas å budgeten i vanlig ordning, varom ock anmälan med angivande av sannolikt belopp från kommissionens sida gjorts i slutet av år 1935. Vid denna tidpunkt hade emellertid departementets anslagsfrågor redan slutgiltigt prövats, varför jag, efter samråd med finansministern, fann mig ur stånd att bereda utrymme för den förhållandevis betydande anslagsökning, som ett upptagande av förslaget i budgeten för budgetåret 1936 gjorde ofrånkomlig, även om tillämpningen av reformen fastställdes till 1 januari 1937. Jag hyste likväl förhoppning om att genom proposition till innevarande års riksdag sätta riksdagen i tillfälle att pröva vissa huvudgrunder för nyordningen, ehuru densamma kunde bringas i tillämpning först med budgetåret 1937/1938. Tillika övervägde jag att föreslå Kungl. Maj:t att förelägga innevarande års riksdag propositioner i de betydelsefulla delar av kommissionens reformförslag, som avsetts finansierade enligt särskild plan. Den inom finansdepartementet verkställda närmare prövningen av den ifrågavarande planen bibragte dock finansministern den bestämda uppfattningen, att befolkningskommissionens förslag till finansiering icke kunde förverkligas, till vilken uppfattning jag anslutit mig. Till denna fråga återkommer jag i det följande.

Eftersom den särskilda finansieringsplanen sålunda icke kunde prövas av innevarande års riksdag och alltså sammanhanget mellan befolkningskommissionens finansierings- och socialpolitiska förslag icke kunde upprätthållas samt då det jämväl, enligt vad jag ovan anförde, låg utanför de praktiska möjligheternas område att på de få dagar, som före propositionstidens utgång stode till förfogande, kunna inom departementet medhinna utarbetande av propositioner i de olika ämnena, fann jag mig nödsakad att avstå från att förelägga innevarande riksdag förslag. Jag ansåg mig nämligen icke grundlagsenligt kunna hos riksdagen *efter* propositionstidens utgång påkalla uppmärksamhet för ärenden, vilka ur den praktiska tillämpningens synpunkt sannolikt med lika stor fördel kunde föreläggas en följande riksdag.

Därmed torde interpellantens första och delvis även den andra frågan vara besvarad.

Denna redogörelse klarlägger de omständigheter, som omöjliggjort regeringsförslag i ovan angivna ämnen till innevarande års riksdag trots det med erkännansvärd snabbhet av befolkningskommissionen bedrivna utredningsarbetet. Jag övergår nu till frågan om min och regeringens allmänna inställning i sak till de åtgärder, som innefattas i de föreliggande förslagen.

Jag torde därvid till en början få i korthet erinra om det läge, som förelåg, då befolkningskommissionen tillkom. I olika motioner inom båda kamrarna

Svar å interpellation. (Forts.)

uppdrogos utförliga riktlinjer för befolkningspolitiska åtgärder av stor räckvidd. Sålunda påyrkades i motionerna nr 1 av herr J. B. Johansson m. fl. i första och herr Lindman m. fl. i andra kammaren vid sidan av skattetekniska reformer och upplysningsverksamhet, en »familjevårdande socialpolitik». Motionärerna påkallade bland annat ändring i bidragsgrunderna för moderskapsförsäkringen, förbättring av moderskapsunderstöden, reform av förlossningsvården och sparverksamhet för det egna hemmet samt deklarerade sympatier för tanken att »i vissa fall utbryta barnförsörjningen ur den allmänna fattigvården». Motionären herr Lindman berörde i ett anförande vid frågans behandling i andra kammaren särskilt denna senare fråga och hävdade därvid, »att vi måste, när vi besluta om våra utgifter, se till att vi ha resurser att utöva en familjevårdande politik, sådan som den, vilken skisserats i motionen nr 1 vid årets riksdag».

En likartad tankegång möter i de motioner, som avgivits av herr Jacobsson m. fl. samt av herr Elof Andersson m. fl. och herr Andersson i Rasjön m. fl. I den av herr Jacobsson m. fl. i andra kammaren avgivna motionen betonades sålunda den synnerliga betydelsen av ekonomisk trygghet och av försörjningsproblemet överhuvud taget, samtidigt som det fastslogs, att »målet bör vara att i stor utsträckning minska kostnaden för uppfödande av barn och detta i alla klasser och samhällsskick». Jämväl i de av herr Elof Andersson m. fl. i första kammaren och av herr Andersson i Rasjön m. fl. i andra kammaren väckta motionerna hävdades, att de ekonomiska uppostringarna för barnens fostran borde fördelas jämnare, än som nu är fallet. Tillika underströks vikten av att »den ordinarie socialpolitiken» toges »i befolkningspolitikens tjänst», därvid uppmärksamheten särskilt riktades på betydelsen av den sociala omvårdnaden av mödrarna.

I sin hemställan till Kungl. Maj:t om den utredning, som genom beslut den 17 maj 1935 kom till stånd, erinrade riksdagen bland annat om de i motionerna framkomna uppslagen, av vilka många betecknades såsom synnerligen beaktansvärda och förtjänta av en ingående granskning.

Vid min prövning av riksdagens ifrågavarande framställning hade jag tillfredsställelsen kunna konstatera, att den allmänt socialpolitiska bakgrund, mot vilken motionärer, utskott och riksdag önskade befolkningsfrågan bedömd, helt sammanföll med den, som jag för egen del velat anlägga. I det anförande, vari jag inför Kungl. Maj:t motiverade min hemställan om bemyndigande att utse befolkningskommissionen, betonade jag i anslutning härtill, att socialpolitiska ingripanden av stor räckvidd i syfte att skapa ekonomisk trygghet och förbättrade materiella villkor vore ofrånkomliga. Därest möjlighet skall kunna beredas, fortsatte jag, för en ökad familjebildning och vägen för barnens fostran kunna jämnas, har man att undersöka olika utvägar för att uppnå en ordning, enligt vilken barnen icke i samma grad som nu bliva en tyngande ekonomisk börda för föräldrarna. De socialpolitiska åtgärderna måste därför enligt min mening ha den innebörden, att de nedbringa de enskilda familjernas merkostnader för uppfödning, fostran och vård av barn. Jag underströk tillika, att de gynnsammare uppväxtvillkor för barnen och de unga, som därigenom kunna åstadkommas, jämväl voro påkallade med hänsyn till ett bättre tillvaratagande av folkmateriale.

Som ett huvudsakligt önskemål vid den föreslagna utredningen angav jag, att densamma bedreves med skyndsamt och i etapper samt snabbt ledde till praktiska resultat.

De av kommissionen redan avgivna förslagen i fråga om förlossningsvården, bosättningslån och mödrahjälp, ävensom det av särskilda sakkunniga under samarbete med kommissionen avgivna förslaget angående understöd åt

Svar å interpellation. (Forts.)

änkors och vissa invaliders samt föräldralösa barn, beröra *samtliga* uppgifter, som vid kommissionens tillsättande betecknats såsom särskilt angelägna. Jämväl gäller det, att de ifrågavarande reformförslagen måste sägas intaga ett framskjutet rum i all positiv socialt betonad befolkningspolitik.

Jag beklagar livligt, att trots alla ansträngningar från såväl kommissionens som departementets sida tekniska möjligheter icke förelegat att underställa årets riksdag propositioner i de nämnda ämnena.

Av vad jag redan anfört framgår, att jag i princip — liksom övriga medlemmar av regeringen — betraktar de socialpolitiska åtgärder, som innefattas i de ifrågavarande förslagen såsom i hög grad angelägna, och att regeringen följaktligen anser det såsom en mycket trängande uppgift, att positiva förslag i desamma bliva föremål för riksdagens prövning utan ytterligare dröjsmål. Jag tillmötesgår under sådana omständigheter gärna interpellantens önskan att i korthet angiva den preliminära ståndpunkt, till vilken jag kommit vid prövningen av förslagen och de över desamma avgivna remissyttrandena. Det torde vara överflödigt att betona, att regeringen ännu icke varit i tillfälle att annat än principiellt och i huvudsak taga ställning till de skilda reformförslagen.

Vad till en början angår förslaget om *planmässigt sparande och statliga bostättningslån*, har bostadsproduktionssakkunniga i förstnämnda del avgivit ett förslag, vilket varit föremål för särskild remiss och som befolkningskommissionen haft att taga i övervägande vid fullgörandet av det kommissionen meddelade uppdraget. Jag delar kommissionens och flertalet hörda myndigheters mening, att sparverksamheten icke lämpligen organiseras efter den av nämnda sakkunniga framlagda planen.

Kommissionen har i stället utarbetat ett nytt förslag, som bygger på frivillig sparverksamhet, bedriven genom postsparbanken och de enskilda sparbankerna. Sparverksamheten skulle från de nämnda penninginrättningarnas sida främjas, förutom genom biträde vid organisationen, också genom medgivande av en högre räntesats för kapital, som insattes enligt avtalad sparplan. Detta skulle gälla belopp intill 3,000 kronor. I syfte att utbreda kännedomen om och intresset för planmässigt sparande föreslås, att av de särskilda sparbankerna och postsparbanken skall bedrivas en gemensam propaganda under lämpliga former.

Såsom bidrag till kostnaderna för denna propaganda skulle staten för budgetåret 1936/1937 lämna ett anslag av 25,000 kronor och för efterföljande budgetår 50,000 kronor.

Beträffande därefter förslaget om statliga bostättningslån må anföras följande.

Bostättningslån skulle kunna beviljas äkta makar i samband med äktenskaps ingående. Lånet skulle hava till ändamål att lämna tillgång till *inköp av möbler och andra bostättningsföremål* eller att *underlätta förvärv av eget hem* eller *igångsättande av rörelse* eller att tillgodose annat därmed jämförligt ändamål. Lånebeloppet har ansetts icke böra i vanliga fall överstiga 1,000 kronor och skulle överhuvud icke kunna överstiga 1,300 kronor eller understiga 300 kronor. Bostättningslån skulle slutamorteras under högst sex, normalt fyra år samt förräntas efter fast räntefot, icke understigande medelräntan för statens upplåning mot obligationer under budgetåret närmast före det, varunder lånet beviljats. Säkerhet för lån skulle icke fordras i vidare mån, än att makarna skola ikläda sig solidarisk betalningsskyldighet.

Vad angår organisationen av utlåningsrörelsen, innebär kommissionsförslaget, att den av kommissionen i annat sammanhang förordade statens familje- och barnanämnd, skulle besluta i låneärenden, medan utbetalningen av lån

Svar å interpellation. (Forts.)

m. m. skulle handhavas av generalpoststyrelsen. Den centrala slutliga prövningen förutsattes emellertid föregås av utredning genom ordsombud, normalt i stad ordföranden i drätselkammaren och på landet ordföranden i kommunalnämnden eller municipalnämnden.

Finansieringen av låneverksamheten föreslår kommissionen skola ske genom inrättande av en statlig lånefond, benämnd statens bosättningslånefond. Då utlåningsräntan icke skulle understiga statens upplåningsränta, har fonden föreslagits helt skola utgå av lånemedel. Däremot hava avskrivningar och administrationskostnader ansetts böra täckas av skattemedel. Kommissionen har icke ingått på några beräkningar av det framtida anslagsbehovet men betonat, att man bör framgå med försiktighet och åtminstone för de närmaste åren förutsätta jämförelsevis begränsade låneanspråk. För budgetåret 1936/1937 tänkte sig kommissionen, att fonden skulle tillföras ett kapital av 3 miljoner kronor.

Det av kommissionen framlagda förslaget torde få anses erbjuda en hållbar grund för positiva åtgärder i såväl den ena som den andra av här avhandlade frågor. Det synes motiverat, att staten, vid sidan av de enskilda sparbankerna, genom postsparbanken deltar i den planerade sparverksamheten. Beträffande bosättningslåneverksamheten synas mig likaledes kommissionens riktlinjer i huvudsak kunna godtagas. Jag har dock funnit mig böra överväga någon jämkning nedåt av lånebeloppens maximum, exempelvis till 1,000 kronor, i samband med att deras uppgift begränsas till att avse kostnaderna för bosättning. Likaledes lära skäl få anses föreligga att påkalla en förenkling av administrationen med anlåtande av länsorgan i stället för den av kommissionen föreslagna centrala nämnden. På detta sätt torde ökad snabbhet kunna uppnås vid lånens beviljande och för övrigt en realprövning väsentligen underlättas. För ändamålet bör i enlighet med förslaget en statens bosättningslånefond inrättas och medel såsom kapital för fonden anvisas å riksstaten för budgetåret 1937/1938.

Beträffande *förlossningsvården och vad därmed äger sammanhang* torde jag få erinra, att förslag berörande hithörande frågor tidigare förelegat dels från statens sjukvårdskommitté, dels från medicinalstyrelsen, som den 4 april 1935 avgivit utredning angående förebyggande mödra- och barnavård. Sistnämnda utredning överlämnade jag den 3 juni 1935 till kommissionen för att tagas under övervägande vid fullgörandet av dess uppdrag.

Det av kommissionen framlagda förslaget bygger på den grundsatsen, att det allmänna bör helt övertaga normalkostnaderna för förlossningsvården, häri inbegripet icke blott själva förlossningen utan även den s. k. förvården av den gravida kvinnan. Kommissionen förordar i enlighet härmed statsbidrag till utbyggande genom landstingens och icke landstingsstädernas försorg av dels barnbördsavdelningar vid lasarett och därmed jämförliga sjukvårdsinrättningar, dels — såsom komplement till dessa avdelningar — ett antal förlossningsanstalter av för landsbygden avpassad enklare typ, benämnda förlossningshem och förlossningsrum hos barnmorska. Vidare föreslås, att visst statsbidrag skall utgå till driftkostnaderna vad angår kvinnor, som förlöas å allmän sal vid avdelning eller anstalt av nyssnämnda slag. Under vissa villkor skulle driftbidrag kunna utgå jämväl till enskilt förlossningshem. De kvinnor, som komma att bliva förlösta i hemmen, skulle åtnjuta kostnadsfri hjälp av barnmorska. I detta syfte föreslås en omläggning av distriktsbarnmorskeorganisationen förbunden med en löneroglering för befattningshavarna i fråga. I samband därmed skulle statens bidrag ökas till att avse distriktsbarnmorskornas hela kontanta avlöning. Landstingen och icke landstingsstäder skulle såsom huvudmän åtaga sig att svara för bostad och möblering jämte vissa andra

Svar å interpellation. (Forts.)

kostnader. Primärkommunerna i övrigt skulle helt befrias från dem nu åliggande förpliktelser.

Vidare torde böra uppmärksammas, att kommissionsförslaget förutsätter ett nära samarbete mellan den öppna och den slutna barnbördsvården.

Slutligen gäller, att kommissionen föreslår åtgärder från det allmännas sida för att uppnå en förebyggande mödra- och barnavård på grundvalen av i huvudsak den plan, som av medicinalstyrelsen framlagts. Dessa åtgärder skulle i stort sett avse inrättandet, med bidrag av statsmedel, av rådgivningsställen för väntande mödrar och deras späda barn, mödra- och barnavårdscentraler i tätbebyggda orter, samt mödra- och barnavårdsstationer för landsbygden. En viktig del i centralens, respektive vårdstationens verksamhet skulle utgöras av hembesök av till centralen eller vårdstationen anknuten barnmorska eller distriktsköterska.

I förslaget ingår ock en omläggning av den nuvarande barnmorskeutbildningen.

Det föreliggande förslaget drager ganska avsevärda kostnader för staten. För budgetåret 1936/1937, under vilket omorganisationen av barnmorskeväsendet skulle träda i kraft den 1 januari 1937, beräknas de sammanlagda kostnaderna till 2,850,000 kronor, vilket innebär en ökning i jämförelse med de i årets statsverksproposition upptagna å omkring 2,500,000 kronor. Kostnaderna komma för följande budgetår att ytterligare stiga och beräknas approximativt efter tio år belöpa sig till mellan 4 och 5 miljoner kronor. Härvid är emellertid att märka, att de nämnda kostnaderna till en ej obetydlig del innebära en överflyttning av utgifter från landstingen och primärkommunerna till statsverket. Dylika utgifter kunna uppskattas till omkring 1,200,000 kronor.

Kommissionens ifrågavarande förslag, vilket i likhet med de övriga är enhälligt, har i stort sett vunnit allmänt understöd vid remissbehandlingen. I väsentliga avseenden synes mig detsamma kunna läggas till grund för framställning till riksdagen. Vid den departementala beredningen ha i vissa punkter kompletteringar befunnits erforderliga eller önskvärda, framför allt i syfte att underlätta den praktiska tillämpningen. Detta gäller särskilt formerna för samarbetet mellan den öppna och den slutna barnbördsvården samt frågan om den öppna vårdens organisation. Jag delar kommissionens principiella uppfattning, att den öppna barnbördsvården bör vara fri samt kombinerad med för- och eftervård. Likaledes är jag övertygad om önskvärddheten av att den slutna barnbördsvården utvidgas i de delar av landet, där nu tillgängliga vårdplatser icke kunna anses tillfyllest. I den mån så erfordras, bör staten genom byggnadsbidrag främja sjukhusens och sjukstugornas utbyggande för tillgodoseende av nu ifrågavarande vårdbehov. Välbetänt synes mig också vara att genom statliga driftbidrag till landstingen och sammanslutningar utan vinstsyfte förbilliga den slutna barnbördsvården för den enskilde. I fråga om distriktsbarnmorskeorganisationen ansluter jag mig till kommissionens åsikt, att det primärkommunala intresset bör avkopplas och att landstingen och städerna utanför landsting med kraftigt stöd av staten böra svara för organisationen. Åtgärder synas mig påkallade för att snarast möjligt uppnå, att distriktsbarnmorskeorganisationen stabiliseras och avväges efter de beräknliga framtida förhållandena, vadan i detta syfte vissa jämkningar i förslagets detaljer torde böra vidtagas.

Jag övergår så till förslaget om *moderskapspenning och mödrahjälp*.

I förstnämnda avseende gäller, att kommissionen föreslagit upphävande av det nuvarande systemet för hithörande hjälpverksamhets bedrivande, alltså såväl av sjukkassornas skyldighet att meddela moderskapshjälp samt rätt att för sådant ändamål åtnjuta statsbidrag, som av moderskapsunderstödet i dess

Svar å interpellation. (Forts.)

nuvarande form. I stället går kommissionen en annan väg för att ernå en lösning av de nu otillfredsställande förhållandena. Då obligatorisk moderskapsförsäkring icke funnits innebära en godtagbar lösning, så länge sjukförsäkringen är allenast frivillig, har kommissionen stannat vid att förorda en sådan anordning, att barnaföderskorna skola äga uppbära ett i likhet med moderskapsunderstödet direkt av statsmedel utgående bidrag till täckande av de med barnsörden förenade kostnaderna, förslagsvis benämnt moderskapspenning.

Ehuru befolkningskommissionen beräknar en barnaföderskas genomsnittliga särskilda kostnader i sammanhang med barnsörd till omkring 100 kronor, anser kommissionen det av statsfinansiella skäl icke möjligt att för närvarande föreslå högre belopp för moderskapspenningen än 75 kronor, vilket i varje fall skulle täcka större delen av kostnaderna. Jag skall här icke ingå på förslaget i förut berörda del i vidare mån, än att jag nämner, att moderskapspenningen skulle principiellt tillkomma alla barnaföderskor utan behovsprövning.

Mödrahjälpen, som tänkts skola komma till användning för kvinnor, vilka i samband med barnsörden befinna sig i särskilt nödläge, har föreslagits till högst 300 kronor. Denna hjälpform göres beroende av en behovsprövning och jämväl i övrigt av en ingående undersökning av föreliggande omständigheter. Hjälpen skulle kunna lämnas såsom direkt bidrag eller ock såsom lån. Mödrahjälpen skall icke ha fattigvårds karaktär, och kommissionen har ansett det böra så ordnas, att den icke skall kunna utgå samtidigt med fattigvård utan under den tid, densamma utgår, täcka kvinnans *hela* understödsbehov.

Vidkommande organisationen av de nämnda hjälpformerna har kommissionen tänkt sig, att denna skulle handhavas av ett centralt organ, den redan i annat sammanhang omnämnda statens familje- och barnanämnd, vilken skulle bestå av fem av Kungl. Maj:t för tre år förordnade ledamöter, därav minst två kvinnor. Denna nämnd skulle hava till uppgift att såväl pröva rätten till moderskapspenning och utbetala sådan som också att besluta rörande mödrahjälpen. Som lokala organ skulle normalt barnavårdsnämnderna tjänstgöra, ehuru utredning och föredragning av hithörande ärenden skulle anförtros åt föredragande, som utses av den centrala nämnden. Såsom sådan tänkes särskilt distriktssköterska och distriktsbarnmorska tagna i anspråk.

Kostnaderna för nu ifrågakvarande hjälpverksamhet uppgå givetvis till betydande belopp. Kommissionen räknar med att för moderskapspenningen skulle erfordras i runt tal 6.5 miljoner kronor. Merkostnaden i förhållande till nuvarande moderskaps hjälp och moderskapsunderstöd angives till 4,400,000 kronor. I fråga om mödrahjälpen möta svårigheter att annat än rent uppskattningsvis åstadkomma en kostnadsberäkning. Kommissionen har förutsatt 10,000 hjälpta om året och ett genomsnittsvärde av den beviljade hjälpen av 200 kronor i varje fall. Man kommer med dessa utgångspunkter till en årskostnad av 2 miljoner kronor. Statens familje- och barnanämnd beräknas medföra en årskostnad av 80,000 kronor. Tilläggas bör, att kommissionen utgått från att utgifterna för moderskapspenning och mödrahjälp skola bestridas av medel, som skulle inflyta vid ett genomförande av det förslag till skatt för familjehjälp, som kommissionen framlagt i sitt betänkande angående familjebeskattningen.

Även de förslag, för vilka jag nu i korthet redogjort, hava i princip funnit ett välvilligt mottagande vid remissbehandlingen. De erinringar, som framställt, hava mindre gällt saken än former och konstruktion.

För min del finner jag mig kunna acceptera såväl den tankegång, som för kommissionen varit bestämmande vid förslagets utarbetande, som ock i stora delar den allmänna planläggningen. Av vad som vid remissbehandlingen an-

Svar å interpellation. (Forts.)

förts har jag emellertid blivit övertygad därom, att den moderskapspenning, som skulle träda i stället för det nuvarande moderskapsunderstödet, alltså bör organisatoriskt anslutas till sjukförsäkringen, en anordning som för övrigt icke torde ha varit kommissionen främmande. Jämväl skulle sjukförsäkringen fortsättningsvis bereda sina kvinnliga medlemmar moderskapshjälp med statsbidrag. Förutom de starka sakliga motiv, som tala för ett bibehållande av nuvarande ordning härutinnan, synas mig avgjorda praktiska fördelar därigenom uppnås. Jag har överhuvud stått tvivlande inför möjligheterna för den föreslagna centrala nämnden att på ett tillfredsställande sätt och med erforderlig snabbhet handlägga de 80 å 90,000 utanordningar av moderskapspenning, som skulle ifrågakomma. Vidare finner jag tveksamt, om icke en inkomstgräns, ehuru avsevärt högre än den nu stadgade, alltså bör upprätthållas för hjälpens utgående. Den föreslagna extraordinära mödranhjälpen, avsedd för kvinnor i nödläge, finner jag innebära ett gott uppslag, förvisso förtjänt att omedelbart komma till förverkligande. De betänkligheter, som jag redan tillkännagivit rörande lämpligheten av en centralisering av bosättningslåneverksamheten, synas mig emellertid kunna med än större styrka göras gällande gentemot kommissionens planläggning av nu förevarande organisation. Enligt min mening bör handhavandet av verksamheten decentraliseras samt barnvårdsnämnder och länsnämnder med fördel kunna anförtros att utreda, respektive besluta i frågor angående denna hjälpverksamhet. I motsatt fall lär man nödgas befara, att hjälpen icke i rätt tid kommer den behövande tillgodo. Man måste komma ihåg, att man här har att räkna med minst tiotusen ansökningar årligen från landets skilda delar, vilka förutsätta ingående behovsprövning; en central prövning, som skulle göra skäl för namnet, skulle kunna äventyra utanordning av denna mödranhjälp i så god tid, att det avsedda syftet kunde nås.

Vad slutligen angår *förslaget om bidrag åt barn till änkor och vissa invalider samt åt föräldralösa barn*, innebär detta, att bidrag skola utgå till änkor och vissa invalider med belopp, som avvägs i relation till medeltalet av nu utgående månatliga fattigvårdsunderstöd. För änka och ett barn skulle bidraget utgöra högst 240 kronor för år, vilket belopp, om dyrortsgradering införes, skulle ökas till högst 300 kronor i dyrortsgrupp 2 och till högst 360 kronor i dyrortsgrupp 3. För andra och tredje barnet skulle detta belopp ökas med 180, 225 och 270 kronor i de olika ortsgrupperna; för varje följande barn med 120, 150 och 180 kronor. Därjämte är att uppmärksamma, att under de två första åren av barnets levnad ett årligt tilläggsbelopp av 60 kronor skulle utgå. Härvid föreslås emellertid reduktioner inträda på grund av inkomsten, på vilka jag här ej skall närmare ingå.

För föräldralösa behövande barn föreslås ett bidrag å 300 kronor, eventuellt förhöjt i dyrortsgrupp 2 till 360 kronor och i dyrortsgrupp 3 till 420 kronor.

Barnbidrag skulle utgå till och med den månad, under vilken barnet fyller 16 år.

Verksamheten föreslås organiserad i anslutning till folkpensioneringen och skulle således handhavas av pensionsnämnderna såsom lokala organ och pensionsstyrelsen såsom central prövningsinstans.

Kostnaderna förutsätts delade mellan stat och kommun på sådant sätt, att staten gäldar $\frac{3}{4}$ och kommunen $\frac{1}{4}$. De sakkunniga hava lämnat alternativa beräkningar av de med reformen förenade kostnaderna, därvid enligt det ena alternativet samtliga inkomstgränser äro 150 kronor högre än i det andra. Det dyrare alternativet har beräknats utan dyrortsgradering till 15.8 miljoner kronor, det andra till 15.2 miljoner kronor. Dyrortsgradering ökar kostnaderna

Svar å interpellation. (Forts.)

för båda alternativen med 1.8 miljoner kronor. Hela kostnaden för reformens genomförande belöper sig alltså till 17 å 18 miljoner kronor. Härav skulle 11.5 å 13 miljoner kronor falla på staten. Med hänsyn till nuvarande kostnader för barntillägg 1937/1938, 2.2 miljoner kronor, uppskattas konstnadsökningen till lägst 9.2, högst 11.0 miljoner kronor. Även nu angivna kostnader skulle enligt kommissionens mening gäldas av medel, som inflyta genom den särskilda beskattningen.

Åtgärder av den innebörd, som barnpensioneringssakkunniga under tillstyrkan av befolkningskommissionen föreslagit, betraktar jag såsom särdeles trängande. Det föreliggande förslaget synes mig i det stora hela väl avvägt, och regeringen är för sin del beredd att medverka till en reform efter i huvudsak de uppdragna linjerna.

I anslutning till den mening i sak, som jag nu tillkännagivit, har jag gått i författning om att förbereda framställningar till 1937 års riksdag, avseende såväl förlossningsvården och mödrahjälpen som bosättningslån. Detta arbete har fortskridit så långt, att proposition i sistnämnda fråga från departementets sida i väsentliga avseenden slutgranskats. Vad angår moderskapspenningen och mödrahjälpen, har inom departementet en överarbetning verkställts, och ett propositionsförslag föreligger i stora delar i korrektur enligt de linjer, jag nyss i korthet antytt. Enahanda är förhållandet beträffande frågan om förlossningsvården, ehuru vissa kompletterande uppgifter från medicinalstyrelsen ännu icke kommit departementet tillhanda. Vad slutligen angår de s. k. änkebarnunderstöden, har flertalet remissyttranden ingått, och ärendet befinner sig under handläggning. Jag hyser förhoppningar om att beredningen skall kunna slutföras i sådan tid, att riktlinjer för propositionsarbetet även i denna fråga inom kort skola kunna uppdragas.

Med den positiva ståndpunkt, jag sålunda intagit, har jag att ingå på interpellantens sista fråga, avseende finansieringen av de merkostnader till ett belopp snarare över- än understigande 20 miljoner kronor, som de nämnda reformförslagen skulle medföra. Enligt kommissionens förslag skulle för detta ändamål i främsta rummet stå till förfogande cirka 15 miljoner kronor, som skulle inflyta genom den föreslagna särskilda skatten för familjehjälp.

Sistnämnda förslag har varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning i samband med förslaget till omläggning av den statliga inkomst- och förmögenhetsbeskattningen. Finansministern har därvid uttalat å ena sidan sin principiella anslutning till den bakom förslaget liggande uppfattningen, att en starkare differentiering mellan skattebetalarna med hänsyn till familjestorlek eller försörjningsplikter i övrigt är önskvärd, men å andra sidan sina tvivel på att den av kommissionen anvisade formen är den lämpliga. Han förutsätter, att lösningen icke bör sökas i en fristående skatt, såsom befolkningskommissionen föreslagit, utan att såväl differentieringen med hänsyn till försörjningsplikt som den åsyftade inkomstökningen kan vinnas inom ramen av de skatteskalor, som ingå i det framlagda förslaget till nyordning av vår inkomst- och förmögenhetsbeskattning.

Då jag anslutit mig till denna av finansministern uttalade åsikt, följer därav, att jag finner erforderliga anslag för åtgärdernas finansering böra i vanlig ordning beredas å budgeten. Jag har härvid endast att med en ringa förändring göra till mitt amiral Lindmans förut citerade yttrande, att vi måste, när vi besluta om våra utgifter i övrigt, se till att vi ha resurser att utöva en familjevårdande politik, sådan som den, vilken utformats i befolkningskommissionens och barnpensioneringssakkunnigas förslag.

Svar å interpellation. (Forts.)

Härpå yttrade

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag ber att få tacka för det utförliga svar, som herr statsrådet här lämnat, och jag kan därtill lägga, att med undantag av det rena avvísande av kommissionens framställning i fråga om finansieringen, åt vilket herr statsrådet här givit uttryck, har jag icke anledning att nu göra några gensagor mot de detaljinvändningar mot kommissionens förslag, som här gjorts, så mycket mindre som jag inom kommissionen varit medveten om att både förslaget omfattning och den begränsade tiden väl kunna föranleda, att vissa detaljer kunna vinna på en något mera ingående prövning och att man följaktligen icke bör ställa sig avvísande mot vissa behöfliga justeringar.

Min fråga har närmast varit föranledd därav, att det förefaller, som om det uppvaknande inför befolkningsfrågan, varom såväl förra årets riksdagsbeslut som den allmänna diskussionen bar vittne, hölle på att förflyktigas och lämna rum för ny likgiltighet för detta utomordentligt betydelsefulla spörsmål. Diskussionen har därjämte på en del håll varit föga tilltalande och saknat den allvarliga hållning, som detta viktiga spörsmål synes mig böra betinga. Men åtgärderna få icke bliva blott ett led i skapandet av nya förmaner för vårt folk, vilka man bekvämt tillgodogör sig utan att känna några eller däremot tillräckligt svarande förpliktelser. Ej heller får arbetet resultera i ett klargörande, vartill tendenser icke saknats, av möjligheterna för ökad löslighet och frihet i uppfattningen av hithörande spörsmål.

Jag måste såväl ur denna som en del övriga synpunkter djupt beklaga, att socialministern förklarar sig gilla det sönderbrytande av kommissionens sammanbyggda förslag, som ägt rum, i det han frångår finansieringsplanen, vilken i viss mån framför de övriga förslagen är ägnad att bereda lättnader åt flerbarnsfamiljerna. Befolkningsproblemets lösning främjas icke i avgörande mån genom enbarnsfamiljer (problembarnet), utan flerbarnsfamiljer äro icke blott önskvärda utan även nödvändiga.

De åtgärder, som statsrådet accepterar, äro samtliga av den art, att de i och för sig enligt min mening äro synnerligen önskvärda och även av stor betydelse. Men om man undantager barnpensioneringen, äro de icke ägnade att i större mån innebära den differentiering till förmån för de större familjerna, som torde vara önskelig och i viss mån både rättvis och nödvändig. Detta är däremot fallet med kommissionens skatteförslag, samtidigt som det enligt min och fleras inom kommissionen uppfattning ger en god lösning åt de föreslagna åtgärdernas finansiering. Jag kan i detta sammanhang uttala, att såväl jag för min personliga del som, jag tror, även flera andra medlemmar av befolkningskommissionen skulle ställt oss synnerligen tveksamma mot de av statsrådet utförligt refererade åtgärdernas genomförande, därest vi icke kunnat för deras finansiering anvisa den angivna skattevägen.

Även om kommissionens skatteförslag, som dock utformats under medverkan av sådana framstående och omdömesgilla skatteexperter som, jag kan nämna doktor Kuylenstierna och bankdirektör Dahlberg, kunna behöva överarbetas, kunna de dock icke betecknas som ogenomförbara eller ens i hög grad svår genomförbara. Jag erinrar om att kommissionen i sin framställning kunnat hänvisa till riksdagens tidigare uttalanden om reformer i familjebeskattningen, även om dessa uttalanden icke avsett, att reformerna skulle gå så långt som de av kommissionen föreslagna åtgärderna. Jag kan också få tillåta mig erinra om att man på många håll och icke minst från dem, som stå den nuvarande regeringen nära, har velat knäsetta principen om att differentiera skattebördan efter bärkraften. Det synes mig, att de förslag, som kommissio-

Svar å interpellation. (Forts.)

nen framfört, just avse att i större mån, än hittills skett, kunna genomföra en beskattning med hänsyn till bärkraften. Det kan nämligen icke med framgång bestridas, att den som är fri från familjeförsörjning eller påtagit sig denna i mera begränsad omfattning, bör äga större skattekraft än den, som skall sörja för en större familj.

Jag känner visserligen den vanliga invändningen, att den, som icke har familj, har, även han, i många fall, en stor försörjningsplikt till anhöriga. Jag ber häremot att få erinra därom, att samma försörjningsplikt till övriga anhöriga föreligger i lika mån även för den gifte, som ingalunda alltid kan undandraga sig denna belastning.

Om det är en gärning av samhällelig betydelse — och detta lär väl vara ställt utom all diskussion — att bilda familj och att sörja för nya medborgare, synes det mig också vara riktigt att i skattehänseende större hänsyn än hittills tages härtill. Och det synes mig vara en logisk konsekvens, att man i det fallet lägger den tyngre skattebördan på dem, vilka i mindre mån hava påtagit sig denna börda.

Det synes mig också, att när vi nu äntligen kommit så långt, att vi slippa möta — jag skulle vilja använda ett starkt uttryck — det enfaldiga löjet inför frågan om denna skattedifferentiering, så är det att i hög grad beklaga, att regeringen ämnar gå detta spörsmål förbi. Den omständigheten, att förslaget möjligen delvis korsat eller förtyngt finansministerns planer på en skattereform, bör icke få vara ett avgörande hinder. Jag måste också beklaga, om genom ett beslut om skattereform vid årets riksdag vi till en kommande riksdag, då det förslag, varom jag här har talat, väl kommer fram, om icke på annat sätt så motionsvägen och i samband med de här bebådade propositionerna om övriga åtgärder, då skulle mötas av invändningen, att vi så nyss ändrat skatteförordningarna att vi icke på nytt kunna gå in för ändringar.

Jag måste också uttala, att hela spörsmålet om de övriga behjärtansvärda åtgärdernas genomförande kommit i ett i viss mån annat läge än vad förhållandet var inom befolkningsskatten genom den av statsrådet här såsom regeringens angivna ståndpunkten.

De resurser till en familjevårdande politik, varom socialministern delvis med hänvisning till uttalanden av amiral Lindman talat, förutsätta enligt min mening i första hand ett utnyttjande av de av mig nämnda skatteresurserna.

Till det nu sagda ber jag slutligen få lägga ett uttalande, att det spörsmål, varom här är fråga, ingalunda löses blott genom vidtagande av sociala välfärdsåtgärder, huru nödvändiga och riktiga dessa än äro, utan att det kanske främst kräves en förändrad mentalitet hos vårt folk. Fara kan eljest föreligga, att man inkasserar de sociala förmånerna utan känsla av motsvarande förpliktelser. Jag ber att få tillägga, att så mycken felsyn har förefunnits och förefinnes ännu i fråga om befolkningsspörsmålen och så mycken under-skattning av sakens allvarliga läge föreligger, att det ingalunda skulle vara lyckligt, om vi nu till följd av en del omständigheter: ökat ekonomiskt välstånd, de bättre tiderna och därav föranledd eller därmed i viss mån sammanhängande obetydlig förbättring av födelsetalet skulle hava antytt, att det föreläge skäl att slå sig till ro inför detta spörsmål och anse, att det skulle vara ett av dem, där man mest är hänvisad att lita till självläkedomen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! I anledning av herr Magnussons yttrande ber jag endast att få säga några ord. Jag har tyvärr icke någon vidare tid på mig. Jag skall avlämna svar på en liknande interpellation i första kammaren om några minuter. Jag vill bara för min del säga, att jag har starka sympatier för en förbättring av familje-

Svar å interpellation. (Forts.)

beskattningen. Det är åtminstone min förhoppning, att den skall kunna komma, särskilt i fråga om de ökade familjeavdragen, som kommissionen tänkt sig. Men jag kan däremot icke acceptera den tankegången, att kommissionens skatteförslag skulle vara en förutsättning för socialpolitiska åtgärder. Om man har den uppfattningen, att befolkningsfrågans läge kräver vissa åtgärder av familjevårdande karaktär för att man skall nå en önskvärd effekt, så kan man ju omöjligen säga, att befolkningsfrågan eller de åtgärder, som böra vidtagas för den, skulle komma i ett annat läge, därför att man icke är ense om hur man skall finansiera dessa åtgärder. Ty finansieringen i och för sig kan ju icke ändå ha någon alltför avgörande betydelse för denna som det kallas familjevårdande politik, utan den beror väl ändock i väsentlig grad faktiskt på de socialpolitiska åtgärder, om vilka man kan enas. Då man inom befolkningskommissionen har ansett dessa åtgärder vara, om icke absolut nödvändiga, så i varje fall i hög grad önskvärda, kan ju deras önskvärdhet i och för sig på intet sätt minskas, därför att man använder en annan metod för deras finansiering.

Jag vill bara ha sagt denna replik med anledning av herr Magnussons yttrande.

Fru Nordgren: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få uttala min tillfredsställelse över att han anser, att moderskapshjälpen allt fortfarande bör utgå genom sjukkassorna. Då frågan om förbättrad moderskapshjälp i samband med en av mig och några av mina kvinnliga kamrater i kammaren väckt motion behandlades vid fjolårets riksdag, underströk andra lagutskottet i sitt utlåtande alldeles särskilt att man i fråga om det statliga moderskapsunderstödet inte finge göra detta sådant, att det bleve fördelaktigare än den moderskapshjälp som erhöles genom försäkring i sjukkassorna. Jag är också allt fortfarande av den meningen, att man i allra första hand bör understödja hjälpen till självhjälp, även när det gäller mödrarna.

Jag är även särdeles tillfredsställd över att det här från statsrådets sida sagts ifrån, att förslaget om en särskild ungarlsskatt, som det populärt heter, icke ansetts böra upptagas utan att den saken bör ytterligare prövas och undersökas. Herr Magnusson i Skövde fann, att denna form av beskattning, för att få medel till de sociala åtgärder, befolkningskommissionen föreslagit, vore synnerligen lämplig och rättvis, och jag vill icke bestrida, att rent principiellt sett så kan vara förhållandet, och om denna skatt enbart avsetts att gälla de ogifta männen, kunde det måhända varit rimligt. Men, herr Magnusson, även om jag håller på likställighet mellan män och kvinnor, finner jag dock att det skulle innebära en ganska stor orättvisa att extra beskatta de ogifta kvinnorna, vilka i många fall kanske icke fullt frivilligt antagit ett sådant civilstånd, utan med glädje skulle velat bli hustrur och mödrar. Därtill kommer, att dessa kvinnor ofta ha ganska stora försörjningsplikter emot närstående anhöriga. Sådana lägger man nämligen i mycket större utsträckning på de ogifta kvinnorna än på de ogifta männen.

Vidare skulle jag vilja rikta en vördsam hemställan till herr statsrådet. Jag vet icke, om jag uppfattade hans framställning riktigt, men det föreföll mig, som om sist i raden av åtgärder komme frågan om bidrag åt ankors barn, föräldralösa barn och invalida personers barn. Jag för min del, herr talman, skall be att få uttala det önskemålet — och jag vet, att denna min önskan delas av kvinnor överallt i landet — att en av de första åtgärder, som vidtages för att hjälpa mödrar och barn, blir införande av hjälp åt ensamstående mödrars barn. Vi ha redan nu en moderskapshjälp, låt vara att den är obetydlig och

Svar å interpellation. (Forts.)

ringa, men kombinerad med fri förlossningsvård är den ändock en god hjälp åt mödrarna, en hjälp, som naturligtvis framdeles kan och bör förbättras. Men vad vi sakna är hjälp åt alla de fattiga, strävsamma änkor, som hittills ensamma ha fått bära hela bördan för barnen, när mannen, familjeförsörjaren, fallit ifrån, eller också haft att gå den tunga vägen till fattigvården. Jag skulle finna det i högsta grad beklagligt, ifall det bleve så, att riksdagen löser de andra frågorna först, och medel tagas i anspråk härför på sådant sätt, att det kanske icke blir tillräckligt över för lösande av den sistnämnda frågan. Jag vill därför vädja till herr statsrådet, att frågan om bidrag åt änkers barn och föräldralösa barn sättes i främsta rummet.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Endast ett par ord då dels socialministern måste avlägsna sig och dels därför att jag förstår, att kammaren kanske med otålighet väntar på att få övergå till dagordningen i övrigt. Herr statsrådet yttrade, att han hade starka sympatier för en förbättring av familjebeskattningen, men han ansåg icke, att den av kommissionen föreslagna vägen vore den lämpliga, och ansåg icke heller, att det fanns något bestämt samband mellan den av kommissionen föreslagna finansieringsplanen och åtgärderna i övrigt. Jag skulle kunna anföra, att det är ett ganska allmänt rest och enligt min uppfattning sunt krav, att när man kommer fram med förslag, vilka innebära betydande utgiftsökningar, skall man också komma fram med förslag till finansiering av dem, och det är detta krav, som kommissionen också beaktat, när den kommit fram med förslaget i fråga. Jag ber också att få tillägga, utan att ingå på frågan, huruvida ett sammanhang i övrigt bör förefinnas mellan de av kommissionen föreslagna sociala hjälpåtgärderna och dess skatteförslag, att man i alla fall har anledning att beklaga, om det tillfälle, som nu föreligger att verkligen få genomförd en rättvis skattereform i det syfte som kommissionen har föreslagit, skulle försittas. Jag kan nämligen icke dela fru Nordgrens mening om att det skulle förefinnas någon i varje fall avgörande skiljaktighet om den s. k. ungarlsskatten, om den drabbar den ogifte mannen eller den ogifta kvinnan, och det kan framför allt icke föreligga någon skiljaktighet mellan män och kvinnor i fråga om den utanför den direkt självbildade familjen ensamståendes försörjningsplikter till släktingar och andra anhöriga. Dem har man väl i ungefär lika antal, vare sig man tillhör det ena könet eller det andra. För att emellertid begränsa problemet — och därmed skall jag sluta — vill jag framhålla, att det är uppenbart, att den större skattekraften är tillfinnandes hos nollbarnsfamiljer och ettbarnsfamiljer gentemot flerbarnsfamiljerna, och om vi nöjaktigt skola kunna lösa vår befolkningsfråga, är det nödvändigt, att vi komma ett stycke utöver både ett- och tvåbarnsfamiljerna och överhuvud fram till flerbarnsfamiljerna. Enligt min mening är en av de kanske mest positiva åtgärderna att, å ena sidan genom skattelättnader och å andra sidan genom vissa bidrag, kanske mest genom de förstnämnda, åstadkomma verkliga lättnader och verkligt stöd åt flerbarnsfamiljerna. Jag säger ännu en gång, utan att förringa värdet och intresset av de föreslagna övriga åtgärderna, som jag nu icke behöver rubricera, att det skulle vara beklagligt, om man nu försitter detta tillfälle till genomförande av den skattereform, som befolkningskommissionen har framfört.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Då jag begärt ordet, är det endast för att icke något missförstånd skall stanna kvar efter herr Magnussons i Skövde anförande om den ställning, som regeringen intagit till själva det önskemål, som befolkningskommissionen har fram-

Svar å interpellation. (Forts.)

fört, då den önskar en starkare differentiering än nu mellan beskattning på dem, som icke ha försörjningsbörd, och dem som ha sådan. Jag tror, att var och en, som läst skattepropositionen, vet, att den mycket bestämt understryker, att detta önskemål delas av regeringen. Det enda varom meningsskiljaktighet råder är, på vad sätt denna differentiering skall genomföras. Det kan väl ändock icke förnekas — vilken sanning som än kan ligga i herr Magnussons yttrande, att den, som föreslår en mycket stor utgiftsökning, skall också föreslå på vad sätt denna utgiftsökning skall täckas — att det är ett ganska långt steg därifrån och till att var och en, som föreslår en utgiftsökning, skall föreslå införande av en ny skatt. Jag tror, att våra skattelagar skulle komma att se ännu besynnerligare ut än de göra, om den principen vunno hävd. I den mån det är möjligt att tillgodose det önskvärda inom ramen för en enhetlig skattelagstiftning, är detta uppenbarligen önskvärt. Nu kan jag emellertid icke se något som hindrar, att avdrag av ett eller annat slag av precis samma storlek som befolkningskommissionen har tänkt sig kunna arbetas in i en progressiv skatteskala som är enhetlig, och då kan man undvika denna särskilda skatt. Fördelen därmed är, att man icke heller fastnar i de tre olika stadier, som befolkningskommissionen tänkt sig, utan man kan faktiskt utsträcka lättnaderna kanske ännu ett stycke längre till de flerbarnsfamiljer, som herr Magnusson talade om.

Men hela denna sak är i detta ögonblick icke möjlig att diskutera, utan jag begärde ordet för att få framhålla en som jag tror mycket viktig synpunkt, och det är den, att när befolkningsfrågan och vad därmed sammanhänger har tagits upp under så allmän enighet som faktiskt ägt rum i vårt land, vore det olyckligt om enigheten skulle splittras, när det gäller sättet att skaffa pengar, och ingen, som följt den offentliga diskussionen, och ingen, som läst myndigheternas yttranden, kan undkomma intrycket, att om man skall gå den väg som kommissionen föreslagit, skulle den stora enigheten i befolkningsfrågan på ett radikalt sätt brytas. Jag tror det är bättre att försöka komma fram på en väg, som kan bevara enigheten i denna viktiga fråga.

Herr **Eriksson** i Falun: Herr talman! Jag har begärt ordet för att understryka att den tankegång, som ligger till grund för befolkningskommissionens förslag beträffande såväl omläggningen av beskattningen som att de ogifta männen, eventuellt också de ogifta kvinnorna, böra och kunna ha i viss mån skyldighet att hjälpa de gifta att försörja sina barn, är riktig, och jag tror icke, att det finns delade meningar om den saken. Men jag måste på samma gång säga, att när man prövat förslaget angående ändrade grunder för skatteavdragen har en viss tvekan ur kommunal synpunkt kommit till synes. Principen är riktig, och det är nödvändigt att något göres i den riktning, kommissionen föreslagit, och när det gäller statsbeskattningen, kan man bestämma avdragen som kommissionen föreslagit, utan att allt för genomgripande verkningar uppstå. Men med den kommunala indelning vi ha, med den olika bärkraften hos kommunerna, kan man icke i en liten kommun genomföra samma reform som i en större kommun, och den undersökning, som anstälts i vissa delar av landet, visar, att med kommissionens förslag skulle följa ett övervältande av skatten under vissa år, som skulle bli ganska betänkligt. Man får ordna denna fråga genom utjämningsbidrag eller på annat sätt, men hela detta problem måste, menar jag, ses i ett vidare sammanhang än kommissionen gjort. Jag vill med dessa ord understryka betydelsen av den föreslagna skattereformen, och jag har fattat både socialministern och finansministern så, att de också dela den princip, som ligger till grund för kommissionens förslag. Då länsstyrelsen i Kopparbergs län

Svar å interpellation. (Forts.)

varit tveksam på denna punkt, liksom vissa andra myndigheter, har det varit därför att verkningarna icke kunna överblickas, huru reformen skulle komma att te sig för en hel del kommuner, om en sådan lagstiftning skulle genomföras.

Jag vill också apå det kraftigaste understryka och för regering en framhålla den meningen, utan att jag nu vill uttala någon kritik emot kommissionens förslag, att det äldsta av de förslag, som i interpellationssvaret beröres, ändock är det angående pension eller understöd i annan form än fattigvård åt änkors barn. Detta förslag får icke bli bortglömt eller komma sist. Vi böra komma ihåg, att den frågan är så gammal, att den framfördes redan på 1890-talet i riksdagen, och den har sedan varit framförd gång efter annan, genom motioner och uttalanden. Den frågan är övermogen, och vi måste anskaffa pengar för frågans lösning, även om det icke kan ske på det sätt, som kommissionen föreslagit. Därmed har jag icke velat ställa kommissionens förslag åt sidan, jag vill icke yttra mig om dem i detalj, utan jag har endast velat göra detta allmänna uttalande.

Fru Nordgren: Herr talman! Jag vill till mitt förra yttrande tillägga, att mitt avståndstagande från förslaget om medels anskaffande genom särskild ungarlsskatt ingalunda innebär, att jag icke anser det riktigt, att familjeförsörjare, särskilt sådana med flera barn, böra erhålla skattelindring, ja i en del fall kanske rent av skattebefrielse. Den tanken anser jag vara riktig. Men, i likhet med vad chefen för finansdepartementet här anfört, anser jag att den saken bör ordnas på annat sätt än genom en särskild ungarlsskatt.

Herr Magnusson i Skövde torde icke vara ovetande om att denna ungarlsskatt rönt ett kraftigt motstånd ute i landet, redan på det förberedande stadiet, och detta ingalunda främst bland de folkgrupper, jag företräder här i riksdagen, utan i ännu högre grad bland de grupper av ungdom, som herr Magnusson själv representerar. Jag tror, att denna skatteform är olämplig, och att det kunde äventyra vad man vill vinna, om man ginge in för densamma. Det är därför enbart tillfredsställande, att man från finansministerns sida söker andra utvägar, som kunna bliva mera framkomliga och leda till önskade resultat.

Men jag begärde ordet närmast med anledning av ett uttalande av herr Magnusson i Skövde. Han uttalade farhågor för att man måhända skulle inkasera de sociala åtgärder av familjevårdande slag, som kunde komma att vidtagas, utan att fullgöra de förpliktelser, som vore avsedda med desamma, i detta fall förpliknelsen att föda flera barn till världen. För min del har jag alltid livligt understrukt nödvändigheten av sådana sociala åtgärder, som föreslagits från befolkningskommissionens sida. Och jag har kunnat göra detta så mycket mera, som jag har talat och verkat för dem åtskilliga årtionden innan högern upptäckt, att dessa problem funnos. Mina utgångspunkter ha emellertid närmast varit att jag ansett det vara ett samhällsintresse att skydda mödrarna och att taga hand om de barn, som födas, så att det släkte, som växer upp, blir så sunt och livskraftigt som möjligt. Jag tror också, att det är den principen, man i första hand bör följa. Ty att spekulera i att dessa åtgärder skola höja nativiteten tror jag vi skola låta bli. Jag läste senast i går — i Dagens Nyheter, tror jag det var — en artikel, däri det framhölls, att alla Hitlers åtgärder i ifrågavarande avseende visat sig icke haft åsyftad verkan och att nativiteten i Tyskland dem till trots åter börjat sjunka. Jag tror, att om herrarna här i riksdagen kunde enas om att söka framkomliga vägar för att om möjligt förebygga kriser av arbetslöshet av det slag, vi nyligen genomlevat, och söka skapa ekonomisk trygghet och arbete åt alla, och om man

Svar å interpellation. (Forts.)

därjämte kan bidraga till att förhållandena ute i världen bliva sådana, att mödrarna icke behöva riskera, att de barn, de eventuellt sätta till världen, kanske skola förgöras i ett världskrig, så komma även födelsesiffrorna att stiga. Ekonomisk trygghet, vetenskapen om att ungdomen har möjligheter att försörja sig och träda in i arbete i samhället, när den blir vuxen, det är någonting, som ger mödrarna trygghetskänsla, det är något, som de förstå. Min tanke är, att i den mån vi kunna samverka till detta, lösa vi även befolkningsfrågan. De sociala åtgärder, som böra vidtagas, herr Magnusson, anser jag, som jag förut anfört, i första hand böra vara av den art, att de gå ut på att bevara vårt släkte och folkhälsan. Och detta är oundgängligt, särskilt i tider, då barnantalet sjunker; då är det så mycket betydelsefullare.

Sedan vill jag säga, att herr Magnusson icke härför skall tro, att jag personligen är anhängare av ett- eller tvåbarnssystemet. Jag anser tvärtom, att det ur många synpunkter är olämpligt med detta system. Men det är en sak för sig. En helt annan sak är, vad man kan göra åt det. Jag tror icke, att man omskapar människornas tankegång i detta avseende på annat sätt än genom att avskaffa otryggheten i tillvaron. Det är denna, som är orsaken till minskningen i barnantalet. Det är den ökade ansvarskänslan, som gör, att vår tids människor icke vilja sätta ett flertal barn till världen. Kunna vi enas på den punkten, att vi göra allt vad vi kunna för att skapa större trygghet i existensen för vårt folk, så tror jag, att vi kunna komma fram till ett bättre förhållande i berörda avseende.

Herr Magnusson i Skövde: Jag skall på intet sätt taga upp den inbjudan till en tillspetsning av debatten, som onekligen låg i det senaste anförandet av fru Nordgren. Jag förmodar, det var en felsägning av henne, då hon talade om de grupper av ungdomar, som herr Magnusson representerar. Jag förmodar, fru Nordgren menade grupper av ungkarlar, eller vad nu meningen var. Jag representerar i denna fråga icke någon som helst grupp, liksom jag tror, att vi här göra klokt i att försöka att icke alltför mycket tala om höger och vänster i detta för alla gemensamma och allvarliga spörsmål.

Jag skall endast be att få säga, att då fru Nordgren gjorde det uttalandet, att vi skulle låta bli att spekulera i att de föreslagna åtgärderna skulle medföra ökat barnafödande, så vill jag säga fru Nordgren, att då har riksdagens beslut förra året och kommitténs arbete, över huvud hela förutsättningen, varit en felspekulation, ity att det hela ju har tillkommit därför att statistiken obönhörligen visade, att även med tillvaratagande av det människomaterial vi ha och det otillräckliga barnmaterial som födes räcker icke detta för att upprätthålla vår befolkningsstock. Äro de åtgärder, som här äro föreslagna, en felspekulation, så att de icke i någon mån skulle kunna medföra ett ökat födelsetal — jag bortser icke från vårt folks personliga inställning till hela spörsmålet; det har jag betonat förut — då har hela förutsättningen för kommissionens arbete varit felaktigt angiven, vilket jag dock icke tror. Men skulle så vara fallet, då innebär det, att vi få taga hela problemet under förnyad omprövning och skärskåda det från andra synpunkter.

Fru Nordgren: Jag undrar, huru jag skall tolka herr Magnussons sista yttrande. Skall jag tolka det så, att de åtgärder, som befolkningskommissionen ansett böra vidtagas för att skydda mödrar och barn icke böra ifrågakomma, om man icke kan räkna med att därigenom flera barn komma att födas? I så fall beklagar jag herr Magnussons synpunkt på denna viktiga och betydelsefulla fråga. Men jag har den goda tanken om det stora flertalet av riksdagens ledamöter, att de anse dessa frågor så ytterst betydelse-

Svar å interpellation. (Forts.)

fulla, att man icke så där utan vidare vill avfärda dem och kalla dem för felspekulation, som herr Magnusson gör.

Herr **Magnusson** i Skövde: Jag ber att få säga, att uttrycket felspekulation var fru Nordgrens eget. Men vi skola komma ihåg, att en men begränsad sida av spörsmålet är den att bevara det nuvarande folkmaterialiet. Men det var icke den delen av spörsmålet, som huvudsakligen förelåg vid befolkningskommissionens tillsättande, utan det huvudsakliga spörsmålet var att utveckla detta folkmaterial därhän, att vi icke skulle gå emot en folkminskning, som, huru väl vi än konservera och bevara det material som finns, likväl komme att bliva förödande därest födelsetalet fortfar att sjunka. Ty mot en folkminskning av detta slag hjälper ingen konserverande åtgärd i annan mån, än att folk får det bättre, medan de leva; men nationen går likväl under. Och spörsmålet för kommissionen var detta att göra en undersökning om åtgärder, som åtminstone kunde hejda en utveckling, vilken innebär en folkminskning. Ser man problemet från den synpunkten, blir det kanske något annorlunda, än fru Nordgren förmenar.

Fru **Nordgren**: Jag har bättre tillit till försynen och nationens livsvilja än att tro, att vårt folk kommer att dö ut. Jag tror icke, man behöver hysa så stora farhågor för det. Vi ha redan sett, att bara konjunktererna ljusna litet, så stiger antalet ingångna äktenskap, och även antalet barnafödelse. Det är helt naturligt, att människor, som blivit utan sysselsättning, utan ekonomiska möjligheter att bilda ett hem, och utan förhoppningar om att i fortsättningen kunna upprätthålla ett hem, uraktlåta att gifta sig och skaffa sig barn, huru gärna de än skulle vilja ha hem och barn. Jag tror, att detta visar de vägar, som enklast leda till målet, nämligen, att vi böra kombinera den sociala omvårdnaden om släktet med strävandena att skapa arbetsmöjligheter och trygghet åt människorna.

§ 2.

Herr statsrådet *Ekman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 260, angående anslag till låneunderstöd åt vissa egnahemsägare i Göteborgs och Bohus län;

nr 262, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 17 juni 1932 angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift;

nr 263, angående fortsatt statlig exportkreditgaranti; och

nr 264, angående ersättning åt J. P. Styrman i Karungi för förluster i anledning av inköp av vissa besittningsrätter.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen, nr 256, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 13 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 30 juni 1934 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 257, med förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande överståthållarämbetets avdelning för skatteärenden;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 259, angående förstärkning av statens centrala frökontrollanstalts avlöningsanslag för budgetåret 1935/1936; samt

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 261, med förslag till ändrad lydelse av § 44 regeringsformen och § 5 successionsordningen.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan de på bordet liggande motionerna och remitterades därvid

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 815 av herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå;

nr 816 av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*;

nr 817 av herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.*;

nr 818 av herr *Nyblom* och

nr 819 av herr *Pehrsson* i Bramstorp *m. fl.*; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 820 av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*

§ 5.

Härefter föredrogos, men bordlades åter första lagutskottets utlåtande nr 36 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 12 och 13.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av herr *Kilboms* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr statsministern få framställa spörsmål angående Sveriges kvarstående i Nationernas förbund blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 7.

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

Till avgörande företogs bankoutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogs *punkten 3*, angående pension åt förre förste amanuensen i Svea hovrätt Bengt Fredrik Sabelström; och yttrade därvid:

Herr Lovén: Herr talman! Med hänvisning till de två sista att-satserna på sidan 5 i bankoutskottets utlåtande skall jag be att yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Leffler: Herr talman! Jag skall med lika kort motivering, som herr Lovén använde, och med hänvisning till utskottets utredning hemställa om bifall till dess förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på de därunder gjorda yrkandena; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m. (Forts.)

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20, angående pension åt expeditivakten Johan Fredrik Gimström.

I en den 6 mars 1936 dagtecknad proposition, nr 196, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, i punkten 17 föreslagit riksdagen medgiva, att expeditivakten hos djurgårdskommissionen Johan Fredrik Gimström finge från och med månaden näst efter den, varunder han lämnade sin anställning, under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 600 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte medgiva, att Gimström finge från och med månaden näst efter den, varunder han lämnade sin anställning, under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 300 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr *Lovén*, som förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Lovén*: I denna punkt hemställes om pension åt en herr Gimström. Han var omkring 60 år gammal, när han fick anställning hos djurgårdskommissionen. Han uppbar redan då en pension på 1,000 kronor om året från hovstaten. Han har sedan under 19 år uppburit en lön på 2,700 kronor om året hos djurgårdskommissionen utöver de 1,000 kronor, han haft i pension. Gimström har sålunda, sedan han var 60 år gammal, innehaft en arbetsanställning, som nästan skulle kunnat försörja en familj här i Stockholm. Nu kommer man och begär ytterligare pension åt honom utöver de 1,000 kronor, han förut uppbär, trots att han fått denna anställning, när han var så gammal som 60 år, vilket ju är pensionsåldern för en hel del befattningshavare. Pensionen kan ju sägas vara liten, men det är många människor, som få nöja sig med en pension på 1,000 kronor och därunder.

Jag har därför, herr talman, icke kunnat vara med om att tillstyrka det pensionsbelopp, som här begäres, varför jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr *Paulsen*: Herr talman! Som regel skall man naturligtvis icke bevilja statspension från två håll. Men denne mans pension är liten. Ett tusen kronor om året är icke mycket att leva på här i Stockholm, icke ens för gamla människor. Och jag tycker för min del, att när han varit i tjänst under 19 år, kan det vara rimligt, att han får ett litet pensionstillskott. Det är av den anledningen jag gått med på utskottets förslag. Och jag ber att här få yrka bifall till detsamma.

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m. (Forts.)

Herr Lovén: Det står ingenstans, att gamla pensionärer skola bo i Stockholm. Man kan ju bo på billigare plats, när man har så liten pension. Nu finns det många andra gamla, som få nöja sig med 1,000 kronor om året. Det är ingenting som hindrar, att denne man kan flytta ut till skogen och fåglarna på en billigare ort.

Herr Paulsen: Herr talman! När man vet, huru väldigt svårt människor ha att flytta från en ort, där de levat under ett långt liv, tycker jag, det är ganska orimligt att skicka en gammal människa, som levat hela sitt liv här i Stockholm, till en annan plats, bara därför att pensionen är för liten. Jag tycker icke, att detta är ett skäl till att man skulle avslå förslaget om denna lilla pension. Jag tycker tvärtom, att det bör vara ett skäl för att ge honom den, så att han kan leva här i staden.

Herr Lovén: Det är intet skäl att favorisera en av de många, som ha en liten pension. Då skall herr Paulsen ordna det så, att även alla de andra kunna få sådan pension, att de kunna bo kvar i Stockholm.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fattade kam-maren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkterna 21—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 31*, angående pension åt förre banarbetaren Alfred Hansson, yttrade:

Herr Lövgren: Herr talman! Sedan jag vid föregående plenum hört herr Lauréns varma och ömma omtanke om pensionärer, som ändå ha det relativt gott ställt, måste jag uttala en verklig förvåning över det beslut, till vilket bankoutskottet har kommit beträffande den föreliggande motionen och de närmast följande, som samtliga gälla gamla rallare eller fortifikationsarbetare, vilka ha en anställningstid, som spänner över väsentligt längre tid, än vad som gäller beträffande åtskilliga av de personer, för vilka pension kunnat tillstyrkas i detta betänkande. Under punkt 18 har tillstyrkts pension i ett fall, där anställningstiden uppgår till 15 år 2 månader, under punkt 21 har tillstyrkts en pension, där anställningstiden uppgår till 14 år, under punkt 25 har man tillstyrkt en pension, där anställningstiden uppgår till 12 år 3 månader. Med anledning därav måste jag uttala min verkliga förvåning över att man i det här fallet, där anställningen börjat år 1891 och slutat 1932, har gått på avslagslinjen. Det är visserligen sant, att det i förevarande fall gäller säsongarbete, eftersom rallare i regel hade säsongarbete och icke kunde utföra detsamma under den tid, marken var tjalad. Här sväller anställningstiden sålunda ut över ett trettiotal år eller mera. Och när man inom järnvägsstyrelsen summerat ihop den effektiva anställningstiden, har man i varje fall kommit till 16 år. Bankoutskottet säger nu nej.

Jag vill icke begära votering, ty jag vet, att det är lönlöst gentemot ett enhälligt bankoutskott, men jag måste säga, att det är en underlig behandling pensionsfrågorna få. I den sista av förevarande motioner — jag nämner det nu, ty jag tänker icke begära ordet på varje punkt här — gäller det en

gammal rallare, kallad Blekinge-Calle. Han började 1880 vid Nälden och följde stambanan norröver till Tornedalen. Han bor nu i en gammal barack från anläggningstiden uppe i trakten av Niemisel. Hans anställningstid spänner över tiden från 1881 fram till 1917—1918. Denne gamle rallare hade olyckan lämna sina betyg till en person, som skulle hjälpa honom med pensionsansökan, men som slarvade bort hans papper. Nu finns det ingen möjlighet för honom att styrka detta. Han kan emellertid uppvisa ett av 3 eller 4 framstående kommunalmän utfärdat intyg om saken. Dessa personer ha känt honom under en tid av 35 år, och de kunna intyga hans trovärdighet. Detta imponerar emellertid inte ett dugg på bankoutskottet, utan bankoutskottet säger blankt nej till denna framställning. Man måste verkligen ställa sig frågande inför detta. När det gäller en person, som har titeln förman eller före detta förman, har jag tyckt mig finna, att det går ganska lätt att få pension. När det gäller en vanlig arbetare visar emellertid bankoutskottet bra liten hänsyn.

Herr Paulsen: Herr talman! När jag hörde herr Lövgrens yttrande, kunde jag icke låta bli att begära ordet för att bemöta honom.

Man brukar icke alls förfara på det sättet i bankoutskottet, som herr Lövgren här vill göra gällande. När man i en motion begär, att människor, vilka, såsom herr Lövgren medgav här vara fallet, slutat sin anställning för så lång tid tillbaka som dessa och deras tjänstetid också är kort, den ene 16 år och den andre 11 år, finner jag det under sådana förhållanden icke alls underligt, att bankoutskottet avstyrker en sådan framställning. Skall man motionera om något, skall man naturligtvis göra det om sådant, som har utsikt att kunna gå igenom. Man kan väl rimligen icke ge pension åt personer, vilka slutat sin anställning för så många år sedan som dessa och som ha så kort tjänstetid.

Herr Lövgren: Herr talman! Om herr Paulsen läser motionen finner han, att den här ifrågavarande anställningen började år 1891 och slutade 1932, och att detta är fullt tillräckligt verifierat.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 32—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Norrbottens läns hushållningssällskap för inrättande av lantbruksskola jämte en i ämnet väckt motion. Därvid erhöles på begäran ordet av

Herr Meyerhöffer, som yttrade: Herr talman! I en motion ha herr Nilsson i Antnäs och jag ifrågasatt, huruvida det kan vara lämpligt att man sammankopplar det stora jordanskaffningsproblemet med frågan om lantbruksskolornas uppgifter. Det ligger i sakens natur att ingen av oss på något vis vill gå emot anslaget till jordanskaffning. Tvärtom. Man kan emellertid icke värja sig för den misstanken, att det gått bra mycket av jordbrukslyrik i en del frågor som röra Norrbotten, såsom till exempel när man vill utsträcka kolonisationen till platser där på grund av kommunikationsförhållandena och skolförhållandena kolonisationen aldrig kan komma att slå väl ut. Kolonisationen bör i stället mera anknyta till den kulturbygd som redan finns. Jord-

Ang. bidrag till Norrbottens läns hushållningssällskap för inrättande av lantbruksskola.

Ang. bidrag till Norrbottens läns hushållningssällskap för inrättande av lantbruksskola. (Forts.)

bruksutskottet inskränker sig beträffande jordanskaffningen till det påpekandet, att denna fråga de facto redan avgjorts av riksdagen. Beträffande den andra frågan, nämligen den angående lantbruksskolans förläggning, säger utskottet, att riksdagen saknar anledning att inta någon särskild ståndpunkt.

Jag vill såsom frågan nu ligger till icke på något vis gå emot utskottet genom att framställa något eget yrkande. Jag har emellertid funnit det vara nödvändigt att redan nu göra den erinran, att om det skall inrättas en lantbruksskola i Norrbotten, så är det önskvärt att vid avgörandet av frågan om skolans förläggning alla framkomna förslag prövas emot varandra så att fördelarna och olägenheterna av en förläggning till den ena eller den andra platsen kunna vägas emot varandra, och att man först efter en dylik prövning fattar beslut i frågan. Vi motionärer ha nu icke kunnat finna, att man i allo förfarit på detta sätt, utan att på denna punkt funnits i viss mån förutfattade meningar. Det är av den anledningen som vi velat framhålla önskvärdheten och nödvändigheten utav, att alla förslag, som eventuellt kunna framläggas, prövas vid sidan av varandra, att skäl och motskäl ges och att det slutliga avgörandet fattas på fullt sakliga grunder. Om jag fattat utskottets uttalande rätt, så är det väl också detta utskottet avser att framhålla i motiveringen. Jag har naturligtvis i den punkten endast velat understryka de synpunkter, som utskottet sålunda anfört.

Häruti instämde herr *Nilsson* i Antnäs.

Vidare anförde:

Herr Lövgren: Herr talman! Jag skall be att få framföra ett hjärtligt tack dels till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet och dels till jordbruksutskottet för den behandling som denna fråga fått.

Det föreligger ju som bekant ett fullt utarbetat förslag rörande den lantbruksskola, som det här gäller. Om hushållningssällskapet får följa sina intentioner, kommer den att bli förlagd till Björkfors i Nederkalix socken, ett läge, som enligt mitt sätt att se är alldeles utomordentligt. Där kommer skolan i omedelbar närhet till de förnämligaste odlingsbygder, vi överhuvud taget ha inom länet, och där kommer den alldeles säkert att fylla en stor uppgift vid ungdomens utbildning i såväl jordens som skogens skötsel. I diskussionen har visserligen även en annan plats förts fram, men med hänsyn till såväl läge som skogsförhållandena vågar jag bestämt hävda, att förslaget om skolans förläggning till Björkfors är överlägset detta andra förslag, detta särskilt med tanke därpå att man i Björkfors har tillgång till skogsmark av alla möjliga slag. Man kan genom att förlägga lantbruksskolan dit ge den en högre kvalitet i forstligt hänseende än vid en förläggning till någon annan plats.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Även jag ber att få framföra ett tack till statsråd och utskott för den välvilliga behandling som denna fråga fått, en sak som man verkligen har anledning att vara tacksam för.

Herr O. W. Lövgren började emellertid i sitt anförande polemisera mot något, som icke hör hemma i detta sammanhang utan som uteslutande är en norrbottnisk lokalfråga. Utskottet säger ju uttryckligen ifrån, att riksdagen icke är rätt forum, då det gäller att bestämma angående skolans förläggning. Det förhåller sig nu så att varken herr O. W. Lövgren eller jag är rätte mannen att avge något sakkunnigt intyg om vilken av de påtänkta förläggningsplat-

Ang. bidrag till Norrbottens läns hushållningssällskap för inrättande av lantbruksskola. (Forts.)

serna som är den bästa, om vi nu inte skola anlägga rent lokalpatriotiska synpunkter på hela denna fråga. I detta stora län ha givetvis flera olika platser varit på förslag. Ett av dessa ställer sig emellertid. såvitt lekmannen nu kan bedöma dessa förhållanden, i såväl ekonomiskt som i andra avseenden synnerligen fördelaktigt. Vi motionärer begära ingenting annat än att de olika förslagen göras till föremål för en opartisk prövning. För herr O. W. Lövgren är det ett axiöm, att skolan skall förläggas till Björkfors. Om själva förläggningsfrågan har emellertid utskottet icke alls yttrat sig i sitt betänkande och sålunda icke heller framställt något yrkande i den delen.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Med anledning av herr Lövgrens yttrande skall jag be att få säga några ord i denna fråga. Han nämnde i sitt anförande, att förslaget om att förlägga lantbruksskolan till Björkfors är synnerligen gott, och att det bästa som kunde ske vore, att hushållningssällskapet fick följa sina intentioner i det avseendet. Han motiverade en förläggning av skolan till Björkfors därmed, att vi där ha den förnämligaste odlingsbygden överhuvud taget i Norrbottens län. Jag vågar, herr Lövgren, bestrida detta. Hushållningssällskapet säger självt i fråga om denna sak i en av sina många promemorior, som hushållningssällskapet skickat ut, att kulturen på jordbrukets område icke står så synnerligen högt där, och vidare att en del av åkerjorden vilar på sådan grund, att man näppeligen kan säga, att det här är fråga om den förnämligaste odlingsbygden där uppe. Nog finns det, herr Lövgren, förnämligare odlingsbygder i Norrbotten än Björkfors och särskilt då naturligtvis i de centrala delarna av länet. Här har också framförts förslag om skolans förläggande till Holmfors. Där finns det en verkligt förnämlig odlingsbygd. Detta förslag har emellertid aldrig blivit prövat. Holmfors ligger i centrum av länet. I stället för en förläggning dit föreslår man nu en plats belägen 35 kilometer från Sveriges nordgräns. Kan detta vara riktigt, och kan det vara nyttigt vare sig för nutid eller för framtid? Ett sådant läge kan icke vara bra.

Vi ha tidigare haft en lantbruksskola i Norrbotten, nämligen i Åminne. Det gick icke att driva denna skola, därför att den låg för avsides och därför att den på grund av sitt läge blev alldeles för litet besökt. Nu stå vi inför ett förslag om att förlägga denna nya lantbruksskola till en fullt ut lika avlägsen plats.

Vidare nämnde herr Lövgren, att i Björkfors skulle finnas möjligheter att skapa en mera forstligt betonad lantbruksskola. Ja, herr Lövgren, en dylik möjlighet finns även på den plats dit vi anse att skolan bör förläggas. Jag vill för övrigt i detta sammanhang påpeka, att det här i landet redan finns åtskilliga forstligt betonade lantbruksskolor, som icke ha ett enda hektar skog. Den plats, till vilken vi vilja förlägga skolan, nämligen Holmfors, har dock mellan 300 å 400 hektar skogsmark. Skulle denna skogsmark tilläventyrs vara av allt för ensartat slag, har man ju alltid möjlighet att genom studieresor till andra orter och till enskildas skogar skaffa sig nödiga studiemöjligheter på detta område. Detta tillvägagångssätt har skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län tidigare praktiserat, och det har gått mycket bra.

Jag vill, herr talman, sluta mitt anförande med att framhålla, att Björkfors såsom plats för skolan är illa vald, och att det är önskvärt att en ny och verkligt objektiv undersökning kommer till stånd, innan man beslutar sig för att förlägga skolan till denna plats.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman! Mina herrar! Representanterna på Norrbottensbanken ha här framfört sitt tack till såväl statsrådet som till

Ang. bidrag till Norrbottens läns hushållningssällskap för inrättande av lantbruksskola. (Forts.)

jordbruksutskottet för den välvilliga behandling som denna fråga fått. Jag vill i detta sammanhang särskilt framhålla, att en mycket stor tveksamhet gjorde sig gällande i utskottet vid denna frågas behandling så vitt angick själva huvudprincipen, nämligen att staten skall lämna bidrag till inrättandet av en lantbruksskola som icke är statens. Vi ha ju här i landet bara två sådana skolor. Vanligen är det ju så, att enskilda personer eller hushållningssällskap äro ägare till dessa skolor och att staten ger ett visst bidrag. Man lät emellertid sina principiella betänkligheter fara, emedan man ansåg, att det här gällde en landsända som var i stort behov av en lantbruksskola.

Herrarna på Norrbottensbanken ha här tagit upp striden om skolans förläggning. Som herr Meyerhöffer mycket riktigt påpekade, har utskottet icke tagit ståndpunkt till den frågan. Meningen är icke, att staten skall inköpa en egendom att upplåtas till skolan i fråga, utan meningen är att staten skall lämna lån till hushållningssällskapet för inköp av lämplig egendom. När hushållningssällskapet har en egendom på hand, får det gå till Kungl. Maj:t och anmäla detta. Hushållningssällskapet får ett räntefritt lån, men till säkerhet för detta skall staten ha inteckning i fastigheten. Man behöver icke betala igen detta lån eller erlägga ränta å detsamma så länge skolan uppehålls. I fråga om förläggningen blir det väl hushållningssällskapet som kommer att besluta, och jag skulle vilja råda herrarna på Norrbottensbanken att diskutera frågan om förläggningen inom hushållningssällskapet, ty det finnes ju liksom i andra län ett starkt hushållningssällskap, och det blir ju dess majoritet, som kommer att avgöra den frågan även uppe i Norrbottens län. Det tillkommer icke riksdagen att blanda sig i de stridigheter som tilläventyrs råda inom ett hushållningssällskap.

Herr Lövgren: Herr talman! Jag vill gentemot vad herr Nilsson i Antnäs anförde endast säga, att Björkfors ligger i omedelbar närhet av de stora odlingsmarker, på vilka staten offrat mycket pengar i nedre delen av Torne älv-dal, det så kallade Käräsänkåområdet, vilket skall bli föremål för odling och kolonisation under den närmaste framtiden. Att där finns en förnämlig odlingsmark torde ingen kunna förneka. Just med hänsyn till denna mark anser jag hushållningssällskapets val så utomordentligt.

Den strid, som man här från herrar Nilssons i Antnäs och Meyerhöffers sida tagit upp, kunna vi naturligtvis avgöra där uppe i hushållningssällskapet, men faktiskt är den redan avgjord.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Jag måste säga, att hur tacksam man än för länets del kan vara för den princip, som man här slagit in på, kan man icke ställa sig på samma upphöjda ståndpunkt som jordbruksutskottets ordförande och herr Lövgren gjort, nämligen att det skulle vara för staten likgiltigt, vilken valuta man får för de medel, som anslås. Det är den frågan det här gäller. När vi framhållit, att det vid sidan av det förslag, man fastnat för, finns andra likvärdiga, ja, kanske bättre förslag, vilka icke varit föremål för jämförande prövning, ha vi därmed avsett att fästa uppmärksamheten på, att det är statens skyldighet att se till, hur de anslagna medlen komma att användas, och att en verkligt objektiv prövning kommer till stånd. Jag har för min del icke förordat vare sig den ena eller den andra lösningen. När det här rör sig om jag minnes rätt ena gången om ett anslag på över 800,000 kronor och den andra om 250,000 kronor får man icke säga, att det här gäller en fråga, som man skall lösa ur rent lokala synpunkter. Det finns vidare synpunkter, som man i detta sammanhang måste anlägga.

Ang. bidrag till Norrbottens läns hushållningssällskap för inrättande av lantbruksskola. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtan- *Ang. domän-*
de, nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående domänverkets *verkets över-*
övertagande av Kalix träindustriaktiebolags tillgångar m. m. jämte i ämnet *tagande av*
Kalix trä-
industriaktie-
bolags till-
gångar m. m.
väckta motioner.

I en till riksdagen den 6 mars 1936 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 193, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) medgiva, att åtgärder finge vidtagas för Kalix träindustriaktiebolags likvidation och verksamhetens övertagande av domänverket i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder;

2) medgiva, att åtgärder finge vidtagas för avveckling av föreningen Nederkalix industri u. p. a. i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder;

3) till avskrivning av lånekapital, anvisat åt föreningen Nederkalix industri u. p. a., under utgifter för kapitalökning, avbetalning å statsskulden, för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 1,400,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet jämväl till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 326 av herr *Tham m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen med anledning av förevarande proposition men med avslag å denna, i vad den avsåge domänverkets övertagande av Kalixverken, ville besluta:

1) att medgiva, att åtgärder finge vidtagas för Kalix träindustriaktiebolags trädande i likvidation;

2) att ett särskilt aktiebolag skulle bildas för övertagande från Kalix träindustriaktiebolag av dess anläggningar i Kalix samt från domänstyrelsen av dess anläggningar vid Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen;

3) att i detta syfte medge, att domänverkets egendom i Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen finge avhändas kronan och försäljas, varvid i tillämpliga delar gällande författningar angående försäljning av kronoegendom skulle lända till efterrättelse;

4) att i riksstaten för budgetåret 1936/1937 till statens aktieteckning i det nya bolaget anvisa å utgifter för kapitalökning, fonden för statens aktier, ett belopp av högst 5,750,000 kronor, däri även skulle inbegripas kostnaderna för utökande av sulfatfabriken i Kalix;

5) att medgiva domänverket rätt att mot överlåtelse på det nya bolaget av Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen teckna aktier i detta å 6,000,000 kronor;

6) att medgiva, att förlagskredit i den utsträckning, sådan lämpligen ej kunde uppbringas i den allmänna marknaden, mot betryggande säkerhet finge av staten lämnas det nya bolaget intill 5,300,000 kronor;

7) att det nya aktiebolaget finge övertaga de förpliktelser, som domänstyrelsen iklätts i fråga om pensionering av de vid Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen anställda;

8) att Kungl. Maj:t skulle äga att i det nya aktiebolagets styrelse tillsätta två styrelseledamöter och en revisor jämte suppleanter för dessa; samt

Ang. domänverkets övertagande av Kalix träindustriaktiebolags tillgångar
m. m. (Forts.)

9) att Kungl. Maj:t bemyndigades att verkställa utöver de ovan angivna även övriga med överlåtelseförenade åtgärder, dock utan rätt att härvid utan riksdagens hörande företa något, som skulle i avsevärd mån öka statens förpliktelser eller stegra dess utgifter;

2) II: 653 av herr *Lövgren*, vari föreslagits,

att riksdagen måtte vidtaga den förändringen i Kungl. Maj:ts förevarande proposition, att de enskilda aktieägarna tillerkändes en ersättning vid likvidationen av Kalix träindustriaktiebolag intill ett belopp som motsvarade 68 procent av deras aktieinnehav, samt

att de medlemmar i den ekonomiska föreningen *Nederkalix industri u. p. a.*, som erlagt mer än 10 procent av det av dem tecknade beloppet, måtte erhålla återbäring av de belopp som de erlagt utöver 10 procent.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen I: 326 medgiva, att åtgärder finge vidtagas för Kalix träindustriaktiebolags likvidation och verksamhetens övertagande av domänverket i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna grunder;

B) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 653

1) medgiva, att åtgärder finge vidtagas för avveckling av föreningen *Nederkalix industri u. p. a.* i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna grunder;

2) till avskrivning av lånekapital, anvisat åt föreningen *Nederkalix industri u. p. a.*, under utgifter för kapitalökning, avbetalning å statsskulden, för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 1,400,000 kronor.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Gabrielsson, J. Fritiof Gustafson, C. Bengtsson, Hedlund* i Häste och *Gustafson* i Kasenberg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

A) i anledning av motionen I: 326 samt med avslag å Kungl. Maj:ts förslag rörande domänstyrelsens övertagande av Kalix träindustriaktiebolags tillgångar

1) medgiva, att åtgärder finge vidtagas för Kalix träindustriaktiebolags trädande i likvidation;

2) medgiva, att ett särskilt aktiebolag bildades på sätt i reservationen avgivits för övertagande från Kalix träindustriaktiebolag av dess anläggningar i Kalix samt från domänstyrelsen av dess anläggningar vid Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen;

3) medgiva, att domänverkets egendom i Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen försåldes till det nya bolaget;

4) till aktieteckning i det nya bolaget, under utgifter för kapitalökning, fonden för statens aktier, för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 5,750,000 kronor;

5) medgiva domänverket rätt att mot överlåtelse på det nya bolaget av Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen teckna aktier i detta å 6,000,000 kronor;

6) medgiva, att förlagskredit mot betryggande säkerhet finge av staten lämnas det nya bolaget intill ett belopp av 5,300,000 kronor;

B) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 653

1) medgiva, att åtgärder finge vidtagas för avveckling av föreningen *Ne-*

Ang. domänverkets övertagande av Kalix träindustriaktiebolags tillgångar
m. m. (Forts.)

derkalix industri u. p. a. i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna grunder;

2) till avskrivning av lånekapital, anvisat åt föreningen Nederkalix industri u. p. a., under utgifter för kapitalökning, avbetalning å statsskulden, för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 1,400,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr Lövgren: Herr talman! Jag har väckt en motion i anledning av den kungl. proposition som det här är fråga om, nämligen angående övertagande av Kalixbolagets tillgångar. Jag har ställt mig avvisande mot den sammanslagning som här föreslås. Jag hade visserligen hellre sett, att man gått direkt på aktiebolagsformen. Jag godtar emellertid de skäl, statsrådet anfört på denna punkt.

Det gamla sågverket under domänstyrelsens ledning eller det så kallade slipersfaktoriet vid Lövholmen, vilket tidigare ägdes av järnvägsstyrelsen, selsätter arbetare som vid detta laget börja komma upp i pensionsåldern. Överför man man nu utan vidare verksamheten på ett aktiebolag, kommer uppenbarligen frågan om dessa arbetares pensionering att förbli olöst. Vidare är det en hel del andra saker som behöva bli föremål för utredning innan man definitivt knäcker detta problem. Jag accepterar sålunda helt och fullt de skäl som anförts av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet på denna punkt.

När jag nu begärt ordet, och när jag nu från denna plats skall sjunga Kalixbolagets svanesång, så sker det med ganska stor bitterhet. Det är nämligen få ting som jag nedlagt så mycket arbete på som detta. Arbetet har i oerhörd grad försvårats dels på grund av den kristid, vår trävaruexportindustri genomlevat, och dels på grund av omständigheter, som icke ha med kristiden att skaffa utan snarare med vad jag skulle vilja kalla den svenska byråkratien. När det 1926 som en följd av det stora och gamla Ytterstfors-Munksundsbolagets nedläggande uppstod en praktiskt taget fullständig arbetslöshet där uppe, måste vi ta itu med att åter få arbetet igång.

Vid den tidpunkten fanns det ingen möjlighet i världen att få till stånd ett direkt statsingripande vare sig genom domänstyrelsen eller i någon annan form. Vi måste då välja en annan väg. Efter samråd med den dåvarande frisinnaade regeringen valdes den utvägen, att man gjorde en kombination med staten och enskilda som intressenter. Det tog ändå aderton månader, innan man diskuterat igenom saken och kommit över alla svårigheter, så att man kunde bilda detta aktiebolag. Enskilda intressenter i företaget blevo Svenska Handelsbanken, som tog aktier i likvid för Karlsborgs gamla sågverk och sulfatfabrik, samt privatpersoner inom länet och framför allt i Kalixbygden, som för den goda sakens skull satte in sina sparmedel till ett belopp av 150,000 kronor kontant, vidare en industriförening, som erhöll ett lån av staten. I industriföreningen tecknade bygdens befolkning efter förmåga — och i många fall över förmåga — andelar, som skulle vara slutamorterade år 1942. På grund av många samverkande omständigheter råkade Kalix träindustri i svårigheter. Den förnämsta orsaken var, att priset å sågade trävaror sjönk från 230 kronor per standard till 150 kronor per standard, och att priset på pappersmassa gick ned från 185 kronor till 100 kronor. Man har gång på gång gjort anmärkningar och talat om »Kalixäventyret». Kalixäventyret har icke varit värre än att, när man nu summerar ned debet och kredit i balansräkningen för år 1935 så visar det sig, att bolaget har 3,400,000 kronor i tillgångar utöver svävande

Ang. domänverkets övertagande av Kalix träindustriaktiebolags tillgångar m. m. (Forts.)

skulder, d. v. s. att 68 % av aktiekapitalet finns kvar. Balansräkningen är icke byggd på några överdrivna värden, utan den är faktiskt hållen inom betryggande gränser. Mot bakgrunden av detta förhållande måste jag säga, att de enskilda, som medverkat till företagets tillkomst, blivit illa behandlade. De få ju praktiskt taget ingenting eller på sin höjd 10 % av sina insatser. Det rör sig, om jag bortser från Handelsbanken, som väl kan bära förlusten, icke om så stora belopp — kanske 5,000, 10,000 eller 20,000 kronor för de största insättarna, men det rör sig härvid om folk, som av rent intresse för bygden satt in sina sparslantar. Jag tror icke, att det är riktigt, att staten far fram på samma sätt som en finansorganisation gör, när det gäller att omorganisera och sanera ett industriellt företag. Jag är övertygad om att ingen kan påstå, att värdena i bolagets balansräkning för föregående år äro för höga. Under sådana förhållanden förfaller det bra hårt, att de enskilda, som satsat kapital, icke skola få mer än 10 % och att de, som tillhöra den ekonomiska föreningen, icke skola få igen något av vad de satsat. Det finns ju i alla fall verkliga tillgångar. Man kan ju invända, att utredningsmännen icke åsatt tillgångarna högre värden än dem, som upptagits i propositionen, och jag är medveten om, att det för domänstyrelsen är alldeles utmärkt att få rensa upp och starta från en gynnsam utgångspunkt, men detta blir i alla fall icke mindre hårt för de enskilda. Jag vet, att utredningsmännen haft till uppgift att lägga en ny och solid grund för framtiden. Det gäller beträffande de enskilda icke mer än ungefär 1,200,000 kronor, inberäknat insatserna i den ekonomiska föreningen. 68 % av tillgångarna är icke någon vidare stor summa för den svenska staten. Jag tycker, att riksdagen kunde gå med på den värdering, som föreslagits i min motion.

Jag skall icke upptaga lång tid med att argumentera för motionen. Jag tillåter mig emellertid att beträffande den ekonomiska föreningen, som varit föremål för mycken kritik, säga ett par saker. Det var en olycka, att man, när man bildade föreningen, stipulerade att medlemmarna skulle vara solidariskt ansvariga för den skuld, vari föreningen häftade till staten. Om en person fullgjorde sina förpliktelser gent emot föreningen, så stod han i alla fall i borgen för dem, som icke fullgjort sina förpliktelser. Resultatet blev, att det sattes i gång en lokal agitation emot denna bestämmelse. När några under hänvisning till bestämmelsen underlätto att betala, så följde andra exemplet. Visserligen ändrades bestämmelsen efter tre, fyra år, men då hade man ju redan kommit på efterkälken i så hög grad, att det icke var lätt att reda upp saken.

Ifrån början var det meningen, att inkasseringen skulle ske genom ett intressekontor vid de inom distriktet belägna verken. Intressekontoret skulle automatiskt ombestyra amorteringen. Jag medger gärna, att det var ett fel, att denna plan icke följdes. Jag skall icke yttra mig om vem som har ansvaret härför.

Vi ha nu kommit dithän, att domänverket skall övertaga Kalixföretaget för att sköta det i egen regi. Jag hoppas, att den utredning, som skall göras inom domänstyrelsen, icke skall draga alltför långt ut på tiden, och att man inom en icke alltför avlägsen framtid skall kunna övergå till aktiebolagsformen. Det är min bestämda uppfattning, att aktiebolagsformen är att föredraga framför domänverkets egen regi.

Till alla dem, som tycka, att staten bragt stora offer för det s. k. Kalix-äventyret, vill jag säga, att staten nu icke alls gör någon uppoffring. De tillgångar, som staten övertager, svara helt och fullt mot det belopp, som domänverket erlägger för dem. Därtill kommer, att företaget ändock under de år,

Ang. domänverkets övertagande av Kalix träindustriaktiebolags tillgångar
m. m. (Forts.)

som gått, givit arbete till löner, som gällt i den öppna marknaden, åt en befolkning, som eljest skulle varit hänvisad till nödhjulsarbete. Befolkningen har fått inkomster och stat och kommun skatteintäkter till ett belopp av cirka 1,500,000 kronor. Man har bevarat bygdens karaktär på ett helt annat sätt än som kunnat ske, om i stället nödhjulsarbete anordnats.

En sak, som man icke får glömma, är, att staten äger $\frac{2}{3}$ av råvarutillgångarna inom Norrbottens län. Gör det tankeexperimentet, att råvarutillgångarna legat i händerna på ett bolag eller en enskild person. Jag är övertygad om att statsmakterna icke skulle tillåtit en sådan extrem ekonomisk liberalism, som det skulle inneburit att bogsera råvarorna till söderut belägna förädlingsverk. Samhället hade i sitt eget intresse varit tvunget att fordra, att ägaren av råvarutillgångarna byggt upp en industri, som åtminstone nödtorftigt svarat mot de inom distriktets hank och stör befintliga råvarutillgångarna. I längden hade människorna där uppe icke kunnat få sin försörjning på annat sätt än därigenom att de där befintliga råvarutillgångarna förädlats. Under de åtta år, som gått sedan initiativ tagits till Kalixindustriens iståndsättande, har mycket förändrats. Det förstatligande, som nu sker, hade på grund av det läge, som år 1926 förefanns i den svenska riksdagen, icke då kunnat komma till stånd. Vi stå nu inför en rekonstruktion av företaget. Jag hoppas, att företaget för framtiden skall kunna undgå att taga statsmakternas hjälp i anspråk.

Jag vill sluta min svanesång över det första Kalixbolaget med att framhålla, att bolaget i förhållande till det svenska samhället icke varit tärande utan närande. När man summerar ned plus och minus för vad som skett under de sista åtta åren, finner man på plussidan ett väsentligt överskott. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och bifall till min motion. Jag har dock ingen förhoppning om att motionen vid voteringen skall komma att bifallas.

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! Jag står med bland reservanterna. Jag ber att till en början få påpeka, att förteckningen på de närvarande så tillvida är felaktig, att mitt namn icke upptagits, ehuru jag var närvarande vid ärendets slutbehandling.

Herr Lövgren framhöll som sin bestämda uppfattning, att aktiebolagsformen skulle vara lämpligast. Detta ha vi också särskilt framhållit i vår reservation och därvid hänvisat till att den av Kungl. Maj:t förordnade utredningsmannen Schultz haft samma uppfattning, som han motiverat med att den med aktiebolagsformen förenade bokföringen och årliga balansräkningen m. m. giva större översiktlighet över den industriella driftens ekonomiska resultat än som erhålles, om företaget drives i domänstyrelsens regi. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har för sin del ingalunda ställt sig avvisande. Departementschefen har framhållit, att det skulle komma att medföra en hel del konsekvenser, om sågverksanläggningarna i Norrbotten skulle drivas av ett särskilt bolag och att vederbörande myndigheter ännu icke äro klara med sin utredning härom.

Herr Lövgrens påstående att Kalixföretaget från det allmännas synpunkt sett icke varit tärande utan närande torde innebära en sanning med viss modifiering. Statens tidigare stödåtgärder ha ju, som också departementschefen framhållit, i främsta rummet motiverats av rent sociala hänsyn. Det är sant, att detta företag åstadkommit arbetstillfällen, som eljest icke skulle förefunnits. Om företaget icke kommit till stånd, hade det allmänna nödgats lämna direkta understöd till befolkningen däruppe. Med hänsyn härtill kan man ju

Ang. domänverkets övertagande av Kalix träindustriaktiebolags tillgångar m. m. (Forts.)

säga, att företaget varit av stor betydelse och haft mycket goda verkningar. Man kan dock icke komma ifrån att staten offrat avsevärda belopp utan att därigenom uppnått ett sådant resultat, som man väntat. Att så blivit fallet har berott just på de av herr Lövgren omnämnda otrevliga förhållandena på trävarumarknaden. Enligt reservanternas uppfattning skulle det varit lämpligast att redan nu tillskapa ett bolag, som skulle övertagit Kalixindustrien och de av domänstyrelsen för närvarande drivna sågverken. Om så skett, skulle avfallet från sågverken kunnat förädlas vid trämassefabriken i Kalix, varigenom ett bättre ekonomiskt resultat skulle åstadkommit.

Jag och mina medreservanter äro fullkomligt eniga med departementschefen och utskottet om att det är alldeles tillräckligt ifall ackordets storlek bestämes till 20 % av vederbörande föreningsmedlems ursprungliga kapitalskuld, och att ackordslikviden för att kunna godtagas skall fullgöras före den 1 juli 1937. Jag tror, att man därvid gått så långt som det överhuvud taget är möjligt och att förslaget härutinnan är rimligt och rättvist. Jag skall icke gå in på vad herr Lövgren anfört angående de ekonomiska beräkningarna. Herr Lövgren påstod, att man icke skulle få samma nytta av råvarutillgångarna däruppe, om de fraktades till söderut belägna anläggningar. Jag skall icke upptaga tiden med att ingå i någon kritik av detta påstående. Här gäller det att få fram ett förslag, som leder till ett bättre ekonomiskt resultat än det som för närvarande erhålles. Jag anser, att detta mål bäst uppnås, om riksdagen bifaller den av mig och mina medreservanter avgivna reservationen.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Herr *Gustafson* i Kasenberg instämde häruti.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Angående nödvändigheten av att Kalixindustrien blir säkrare ekonomiskt förankrad än den drift, som hittills varit, äro utskottet och reservanterna absolut eniga. Häremot har icke höjts en enda röst. Meningsskiljaktigheterna ha bara gällt, huruvida man skall låta domänstyrelsen övertaga företaget eller redan nu tillskapa ett bolag.

Jag har den uppfattningen, att det är lämpligast, att domänstyrelsen nu övertager företaget. Domänstyrelsen äger råvarorna och har hand om de andra sågverken. Det är motionärernas mening, att ett blivande bolag skulle övertaga även dessa sågverk, men i så fall finge domänstyrelsens organisation ändras, och detta kan icke ske utan att det göres en utredning. Under tiden kan man ju vila på hanen och låta domänstyrelsen förvalta företaget. Den uppfattning, som jag nu givit uttryck åt, samlade i utskottet en stor majoritet. Det är högermännen, som reserverat sig. Vid frågans behandling i första kammaren blev det överväldigande majoritet för utskottets hemställan. Om man icke vill stjälpas hela företaget, synes det mig, som om denna kammar, då nu första kammaren bifallit utskottets hemställan, också borde göra detta, så att vi kunde komma till ett positivt resultat. Herr Lövgren har yrkat bifall till sin motion men samtidigt uttalat, att han icke trodde, att det fanns stora utsikter för att motionen skulle komma att bifallas. Det tror inte jag heller. Även i de frågor, motionen gäller, har första kammaren beslutat i enlighet med utskottets hemställan. Jag skall icke förlänga debatten. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Brädefors**: Herr talman! Jag har ingenting emot att domänverket får övertaga Kalixindustrien. Det är endast att beklaga, att de arbetare och småbönder, som vid Kalixindustriens igångsättande investerade kapital i denna

Ang. domänverkets övertagande av Kalix träindustriaktiebolags tillgångar
m. m. (Forts.)

industri, nu förlora sina insatser. Många av dessa arbetare och småbönder hava haft stora svårigheter att klara sina förbindelser.

När nu domänverket skall övertaga Kalixindustrien, ligger det en viss vikt på att statsmakterna kontrollera domänverkets förvaltning. Beträffande domänverkets sätt att planera, förvalta och organisera arbetet på andra ställen, där domänstyrelsen haft industriföretag, har förekommit klander. Domänverket har ett sågverk i Seskarö. Jag deltog för någon tid sedan i ett arbetarmöte i Seskarö. Under mötet riktades en massa klagomål mot domänverkets sätt att sköta sågverket däruppe. Om jag icke är felaktigt underrättad, ha arbetarna i Seskarö till regeringen avlätit en skrivelse, innehållande klander mot domänverket. Vid mötet gävo arbetarna uttryck för den uppfattningen, att domänverkets ledande män på ön antingen äro inkompetenta att sköta sågverket eller också, och det betonades särskilt, gå de några privata företagares i samma bransch ärenden. Dessa privata företagare skulle ha intresse av att företaget missköttes, så att därigenom skulle kunna påvisas, att ett av staten lett företag ovillkorligen måste gå med förlust. Även det av vissa utskottsledamöter framlagda förslaget, att Kalixindustrien icke skulle övertagas av domänverket utan överlåtas till privata företagare, torde vara grundat på den uppfattningen, att statsdrift alltid är mindre lönande än privat drift.

Jag fick den uppfattningen, då jag övervar Seskarömötet, att Seskaröarbetarnas farhågor icke voro alldeles ogrundade. De privata företagarna i branschen synas ha utövat ett visst inflytande på domänverkets tjänstemän. Sågverket skötes faktiskt så, att dessa privata företagare få stöd i sin argumentering för att företag i domänverkets regi icke kunna bliva bärande. Därigenom förberedes denna industris överlåtande till privatpersoner. Det är statsmaktarnas skyldighet, att när domänverket övertager denna industri, hålla ett vaksamt öga på domänverkets tjänstemän. Det räcker icke med en rent pappersmässig kontroll, med revisioner etc., utan man bör inhämta arbetarnas uppfattning om respektive företags skötsel och huru domänverkets tjänstemän fylla sin uppgift. Gör man det, tror jag att domänverkets företag komma att visa bättre resultat än hittills.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**. Herr talman! Jag nödgas begära ordet för att göra några anmärkningar med anledning av det anförande, som herr Brädefors nyss höll. Det är ju ganska naturligt, att arbetarna i industriföretagen i Norrbotten ha intresse av att dessa företag skötas väl och därigenom få en grundval, som tryggar deras bestånd. Arbetarna däruppe ha ju under den gångna tiden levat under så osäkra förhållanden, att man väl förstår detta. Å andra sidan skulle jag vilja ha sagt, att intresset från arbetarnas sida ofta tar sig något misstänksamma uttryck. Den siste ärade talaren har givit belägg för detta. Det har framställts vissa anmärkningar mot skötseln av sågverket på Seskarö, och genast är herr Brädefors färdig att lägga i arbetarnas och sin egen mun, att vad som inträffat beror antingen på ledningens inkompetens eller dess illojalitet. Det kan väl finnas andra förklaringar också. Man skall väl icke se allt i svart eller tyda allt till det värsta. Samma sak kan ses från olika sidor. Man bör icke i onödan söka efter mindervärdiga motiv. Det finns t. ex. på Seskarö en intressemotsättning mellan den fasta och den lösa arbetarstammen. Det är ju ganska naturligt, att arbetarna av den förstnämnda kategorien anse, att man bör ordna det så, att dessa arbetare ha kontinuerligt arbete året om och ha full arbetsinkomst. Sågverket drives så, att ett skift blir arbetslöst åtminstone

Ang. domänverkets övertagande av Kalix träindustriaktiebolags tillgångar m. m. (Forts.)

under tre månader av året. Man förstår ju, att de fasta arbetarna icke tycka om detta. Samtidigt bör man dock komma ihåg, att denna anordning medför, att andra arbetare i orten få tillfällig sysselsättning vid företaget, en sysselsättning, som de annars icke skulle fått. Det är ju icke utan vidare klart, vilket som är det mest framträdande arbetarintresset: att vissa arbetare skola ha arbete året runt, vilket måste medföra, att inga andra kunna få arbete, eller att även andra än de arbetare, som tillhöra den fasta arbetarestammen, få arbete. En sådan anordning behöver således icke bero på inkompetens eller illojalitet utan kan bero på att arbetsledningen och arbetarna ha en olika uppfattning om vad som är riktigt och rättvist. Vi böra observera, att en sådan intressemotsättning naturligtvis färgar arbetarnas syn på dessa ting.

Jag fick en annan gång en anmärkning på detta sågverk av följande innehåll: Brädgårdarna ligga fulla med virke och det virket utsättes för vissa risker för blånad, som kan medföra förluster, och samtidigt blir det dyrare att placera den nya säsongens virke därför att det icke finns plats i brädgården. Detta beror väl på att ledningen vill göra det så dåligt som möjligt! Men jag frågar: Varför skulle det tvunget bero på detta? Det visade sig vid en undersökning, att domänverket fått vissa svårigheter med sina avnämare i England. Engelska virkesimportörer hade med domänverket kontrakterat vissa priser, men så inträdde en nedgående rörelse på virkesmarknaden, och köparna försökte göra litet svårigheter vid leveranserna. Det ligger i sakens natur, att domänverket å sin sida måste hålla på att ingångna avtal upprätthållas och så blev det stagnation i utskeppningen. Det var förklaringen.

Det är givet, att det också förekommer misstag. Alla människor ha sina svagheter, och så naturligtvis även domänverkets funktionärer. Visst kunna de göra misstag, och nog har jag sett, att sådana misstag påtalats från ortens sida.

Det finns många förklaringar till de anmärkningar, som framställts. Man kanske icke skall begagna så hårda ord, som herr Brädefors använde. Herr Brädefors sade i slutet av sitt anförande, att det vore mycket bättre, om man frågade arbetare till råds och toge deras mening ad notam. Jag vill då säga, att arbetarna t. ex. vid Seskarö äro icke blyga av sig. De tala minsann om för Kungl. Maj:t så snart det tycka något är på sned. Det är intet ont i det. Visst få de göra det. Och jag försäkrar: att vad som sålunda förekommer, föres fram till domänstyrelsen, som får se efter vad som ligger bakom. Jag tror icke det finns någon anledning att påstå, att här sker något i det fördolda, något som icke tål dagens ljus. Jag tror det finns en ganska stark kontroll, och jag tror också man kan säga, att folk på olika poster försöka göra så gott de kunna. Det kan vara olika meningar om den ena eller andra åtgärden, men detta kan icke få lov att föranleda, att man kommer med ogrundade anklagelser.

Herr Lindmark: Herr talman! När svenska staten engagerade sig i Kalixindustrien var ju detta ett experiment. Det stannade icke vid de 2,000,000 kronor, som staten först anslog, utan staten har ytterligare flera gånger fått anslå medel. Såväl av den kungl. propositionen som av utskottets utlåtande framgår, att aktiekapitalet praktiskt taget är förbrukat. Det kanske icke är någon större fara i detta, ty under tiden ha ju dock arbetarna haft sysselsättning. Om icke Kalixindustrien funnits, hade staten fått vidtaga andra åtgärder för att skaffa arbete. Problemet gäller här huruvida Kalixindustrien i fortsättningen skall drivas av ett självständigt bolag eller av domänstyrelsen i dess egen regi. I utskottets utlåtande rekommenderas, att företaget skall

*Ang. domänverkets övertagande av Kalix träindustriaktiebolags tillgångar
m. m. (Forts.)*

drivas i domänstyrelsens regi, medan i reservationen förordas, att det skall drivas av ett särskilt bolag. Det är klart, att båda anordningarna ha sina företräden. Bolagsformen skulle ju bland annat givit den fördelen, att man av bolagets bokföring kunnat se driftsresultatet. Kammaren torde i dag komma att bifalla utskottets förslag. I så fall kommer Kalixindustrien att drivas i domänstyrelsens regi. Utskottet har uttalat önskvärldheten av att bokföringen sker på sådant sätt, att man av densamma kan sluta sig till hur affärerna gå. Jag skulle vilja understryka detta. Det kan hända, att den utredning, som domänstyrelsen enligt utskottets rekommendation skall utföra, kommer att utmyнна i ett avstyrkande av bolagsformen. Riksdagen har stort intresse att kunna konstatera, hur denna industri går. Jag vädjar till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att han anmodar domänstyrelsen att föranstalta om att för företaget anordnas en verkligt självständig bokföring, som ger vid handen, hur debet och kredit gå ihop. Det är av särskilt intresse även ur den synpunkten, att man därigenom kan få en uppfattning huruvida det är så stor risk med statsdrift eller icke.

Jag har med dessa ord endast velat uttala en vädjan till herr statsrådet.

Herr Brädefors: Herr talman! Med anledning av herr statsrådets påstående, att jag använt för hårda ord om domänverkets tjänstemäns åtgöranden där borta på Seskarön, vill jag framhålla, att jag icke påstått, att domänverkets ledande män vore antingen inkompetenta eller illojala. Vad jag yttrade därom utgjorde endast ett återgivande av vad som sagts på arbetarmötet. Det var arbetarna på Seskarön, som hade denna uppfattning om domänverkets tjänstemän. De torde ha framhållit sina synpunkter i sin skrivelse till regeringen.

En av arbetarnas anmärkningar gick ut på följande: Vid sågverket hade anlagts en stor bassäng av cement. Först när bassängen var färdig, kom man underfund med att den icke var brukbar för sitt ändamål och då satte man igång med att spränga bort den redan färdiggjutna bassängen, varefter man fyllde igen hålet.

På en av de sumpigaste marker, som fanns på hela ön, hade man anlagt en kontorsbyggnad eller någon annan byggnad för verkets räkning. Denna byggnad kostade en stor summa penningar. Först efteråt kom man underfund med att marken var så sumpig, att byggnaden icke kunde användas, och så slopades hela byggnaden.

En annan anmärkning gällde, som herr statsrådet nämnde, att domänverket icke sört för att den färdiga sågade varan i tid kunde borttransporteras, så att man fick plats för ny vara. Som skäl härför hade från företagsledningens sida sagts, att det icke fanns båtar för transporten och att det saknades köpare. Men när arbetarna kommo till bolaget och ville köpa litet virke, svarades det, att allt virke, som ligger i brädgården, är sålt.

Vidare har gjorts anmärkning beträffande den nya linbanebyggnaden. Det har påståtts, att den plats, där linbanebyggnaden byggts, är så liten, att den icke tillnärmelsevis motsvarar behovet av upplagsplats och att linbanebyggnaden alltså var för dyrbar.

Det är sådana anmärkningar, som man gör. Jag tror icke det är någon, som undrar på att arbetarna draga den slutsatsen, att antingen måste ledningen vara inkompetent eller också låter den sitt handlingsätt påverkas av obehöriga intressen. I fråga om Kalixindustrien är det nödvändigt för statsmakterna att i framtiden skarpt kontrollera på vilket sätt industrien skötes.

Ang. domänverkets övertagande av Kalix träindustriaktiebolags tillgångar m. m. (Forts.)

Herr **Meyerhöffer**: Herr talman! På en punkt, där väl utgången är så pass klar som i detta fall, kunde det ju icke föreligga så stor anledning att ta till orda. Men jag anser, att det är nödvändigt att till statsrådet Sköld framföra ett tack för det sakliga sätt, varpå han redogjort för hurdana förhållandena på Seskarö i många avseenden äro och för att därmed också de rena otidigheter, som man från kommunisthåll tillåtit sig mot statens tjänstemän, av departementschefen verkligen blivit eftertryckligt bemötta.

Den som bor i denna landsända får själv ta sig en funderare många gånger beträffande vilka vägar som kunna vara de lämpligaste. Oavsett hur det ekonomiskt ligger till, är ju detta en social fråga, och faktum är att utan statens hjälp hade här rätt ett nödtillstånd, som det för länet varit fullkomligt omöjligt att reda upp. Att detta nödtillstånd av herr Brädefors och hans likasinnade utnyttjas för att ytterligare skapa olust i stället för att vända förhållandet till det bättre är en omständighet som gör att statsmakterna ibland kanske känna sig rätt tveksamma på denna punkt. Det kan nog hända, herr talman, att de som sitta i riksdagen i fortsättningen även flera gånger bli tvungna ta ställning till problemet Kalix trä. Ty denna fråga är mycket beroende av hur förhållandena utveckla sig på trävarumarknaden. Jag tror till skillnad från herr Lindmark att det härvidlag icke på länge kan bli en fråga om statsdrift eller privatdrift, ty här är frågeställningen: hel- eller halvstatlig drift. Kanske beror detta icke minst på hur förhållandena utforma sig i ett land — exempelvis med hänsyn till den dumpande konkurrens, som därifrån bedrivs — som herr Brädefors har stort intresse för, men kanske inte för hur skogsarbetarna där leva, vilket enligt samstämmiga uppgifter är mycket sämre än på Seskarö. Det är kanske ytterst detta som avgör om staten skall fortsätta att där investera pengar eller om företaget skall stå på egna ben.

Att man kan tvista om detaljer är jag väl medveten om, men det finns ingen anledning att rikta något klander varken mot statsmakterna, regering och riksdag, eller mot de statens tjänstemän, som här nedlagt ett gediget arbete.

Herr **Brädefors**: Herr talman! Jag tror att min bänkkamrat herr Meyerhöffer inte har förstått ett ord av vad jag sagt, fastän han sitter så nära. Jag har inte tänkt lägga några som helst hinder i vägen för att staten skall övertaga denna Kalixindustri. Jag har endast, med stöd av de erfarenheter som arbetarna ha ifrån de nuvarande statliga industrier som äro i domänverkets ägo och med hänsyn till det sätt på vilket arbetarna se på dessa industrier, i dag velat uppmåna statsmakterna att hädanefter hålla bättre kontroll, så att icke dessa industrier antingen skötas av sådana som icke kunna sköta dem eller som ha andra intressen, utan så att verksamheten bedrivs till statens belåtenhet.

Vad sedan herr Meyerhöffer nämnde om det land, varifrån dumping skulle förekomma — jag förstår att han åsyftade Sovjetunionen — så tycker jag att man i dumpings förlovade Sverige skulle vara mycket försiktig att tala om andra länders dumpingaffärer.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**. Herr talman! Jag vill endast här förklara, att jag vid de besök jag avlagt vid statens sågverk i Norrbotten icke fått det intrycket av arbetarna där uppe, att de så att säga jaga efter missnöjesanledningar. Jag har närmast fått det intrycket att arbetarna där uppe haft det så otroligt otrött på den tid, när sågverksdriften sköttes av privatföretagare, att de äro ängsliga för att icke statsdriften skall lyckas och därför helt naturligt äro kritiska och försöka komma med

Ang. domänverkets övertagande av Kalix träindustriaktiebolags tillgångar
m. m. (Forts.)

sina anmärkningar för att driften där skall bli så bra som möjligt och deras utkomst så tryggad som möjligt.

Man får emellertid ha klart för sig att arbetarna där ute på arbetsplatserna ju bara kunna se endels och att det är lätt för dem att misstaga sig. Jag kan ta det exempel herr Brädefors omnämnde. Där ligger brädgården full av virke, det finns inte plats för nästa säsongs virke, och arbetarna fråga sig: Vart skall detta ta vägen? Så få de kanske till svar av en sågverksförvaltare: Ja, det finns inte båtar, eller: Vi ha inte fått sälja. Efter en vecka kanske komma arbetarna och vilja köpa virke men få då beskedet: Det finns inte något virke, det är sålt. Det är ju inte omöjligt att ett sådant händelseförlopp kan utspela sig.

Men vad beror nu detta på? Det beror naturligtvis på att man inte kan begära av en sågverksförvaltare på Seskarö, att han skall veta hur domänstyrelsens försäljningsavdelning i Stockholm har disponerat virket i brädgården på Seskarö. Det är väl självklart att en försäljningsavdelning icke vid varje tillfälle kan informera sina underlydande tjänstemän, hur de stora affärerna ligga till. Och det kan ju hända att en sågverksförvaltare, när han står inför denna fråga från arbetarna: varför går inte virket härifrån? svarar, att man kan väl inte få fartyg, man kan inte få sålt. I själva verket var ju sanningen här den, att virket var sålt, men på grund av vissa meningsskiljaktigheter med köparna kom icke virket att avgå. Men är det så märkvärdigt att sågverksförvaltarna liksom arbetarna där uppe icke hade någon klar inblick i detta läge? När man vet, hur saken ligger till, förstår man, att det inte låg vare sig något inkompetent eller illojalt bakom detta faktum.

Sedan har herr Brädefors också dragit fram en del andra exempel, som jag inte alls känner till. När emellertid herr Brädefors talar om en bassäng undrar jag i alla fall, om inte den där bassängen var ett postament till en maskin. Enligt de upplysningar jag fått har det faktiskt skett ett misstag i fråga om gjutningen av ett maskinpostament, vilket måste göras om. Och det är kanske inte så underligt om detta så småningom förvandlats till en bassäng. Men är inte detta också ett skäl för den anmärkningen, att vi få ta oss litet till vara för vad folk pratar, ty vi veta att det av en fjäder mycket lätt kan bli en stor och fet höna!

Till herr Lindmark vill jag säga: försök inte inbilla kammaren och allmänheten, att det förekommer någon dunkel bokföring vid statens sågverk. Att så icke är förhållandet har t. o. m. i första kammaren för några dagar sedan bestyrkts av den sakkunnigexpert, som anlåtats för utredningen, nämligen direktör Vollrath Tham. Det finns beträffande klarhet och uppställning ingen anmärkning att göra mot den bokföring som tillämpas vid statens sågverk, och denna bokföring är visst sådan att man därav kan utläsa resultatet av rörelsen. Den enda skillnad som förekommer mellan denna och bokföringen vid ett enskilt bolag är den, att man i det senare fallet ju enligt bolagslagen är skyldig att när bokslutet är klart skicka in ett utdrag av vinst- och förlustkontot och balansräkningen till patent- och registreringsverket, varigenom handlingarna bli tillgängliga för tidningarna och komma att inflyta på deras affärsidor. Det är naturligtvis ingen som helst svårighet att göra ett sådant utdrag ur statssågverkens böcker och tillställa tidningarna det. Gör man detta, är jag säker på att man nått precis lika stor klarhet och lika stor publicitet beträffande dessa sågverks förhållanden som man nu har i fråga om privatbolagens bokföring och bokslut.

Ang. domänverkets övertagande av Kalix träindustriaktiebolags tillgångar m. m. (Forts.)

Herr **Lindmark**: Herr talman! I utskottets utlåtande finnes likväl en uttalad önskan om att bokföringen skall ske på sådant sätt, att det blir full klarhet. I utlåtandet står nämligen: »Därest emellertid domänstyrelsen för Kalixverken anordnade särskild och fullständig bokföring, skulle jämväl ett drivande av Kalixverken i styrelsens egen regi möjliggöra samma överskådlighet i fråga om det ekonomiska resultatet som vid bolagsformen.»

Jag har endast velat understryka detta uttalande och ge en mera konkret form åt detsamma, så att man verkligen finge fram siffrorna. Det kan annars ligga nära till hands att domänstyrelsen, som bedriver en mycket omfattande verksamhet, skulle i sin bokföring låta Kalixindustrien komma med i det stora hela och icke speciellt angiva siffrorna angående denna rörelse. Jag har velat understryka utskottets uttalande härvidlag och ge denna mer pregnanta form åt detsamma.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag vill med all kraft understryka vad statsrådet Sköld här säger, nämligen att det icke är någon strävan från arbetarnas sida att försvåra verkets drivande i statens regi som är anledningen till att man framställt vissa anmärkningar. Det är tvärtom på grund av en fruktan för att staten skulle misslyckas och fruktan för att giva de krafter vatten på sin kvarn vilka på alla sätt försöka motsätta sig, att staten skall driva denna rörelse där uppe, som arbetarna framfört anmärkningar och ifrån sina subjektiva utgångspunkter ansett att fel föreligga. Och det är ju ganska naturligt, då deras utgångspunkter för bedömandet äro subjektiva, att de kunna misstaga sig i åtskilliga frågor. Men då betyder också ett sådant klagörande — som ju skulle ha befordrats till arbetarna tidigare i form av ett svar på deras klagomål — att de i den mån som de misstagit sig få klarhet därutinnan, och då komma de naturligtvis inte att fortsätta med kritiken.

Överhuvud taget är det glädjande att se det sätt, varpå frågan har avancerat i dag. Det är ju nu icke längre fråga om huruvida staten skall ge bidrag eller icke åt denna verksamhet, utan det är närmast en fråga om formen för bidraget. Och den form som man nu har valt anser jag innebära ett stort framsteg beträffande driftens handhavande. Jag tror att vi allesamman kunna vara över ens därom, att den form man från början valde, då man engagerade en massa småsparare och t. o. m. arbetslösa arbetare att teckna betydande aktiebelopp i det mer eller mindre befogade hoppet att få arbete, givit anledning till mycket onödigt trassel, mycket klagomål och många missräkningar också, som jag hoppas så småningom skola bortelimineras.

Jag vill bara med detta, herr talman, understryka, att arbetarna där uppe säkerligen med all tillfredsställelse komma att hälsa det beslut som här sannolikt kommer att fattas i denna fråga. Och jag vill sluta med att samtidigt som jag yrkar bifall till utskottets hemställan jämväl yrka bifall till den av herr Lövgren väckta motionen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som innefattades i motionen II: 653, samt 3:o bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Lövgren begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 3:o angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Ang. domänverkets övertagande av Kalix träindustriaktiebolags tillgångar
m. m. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utskottets berörda utlåtande fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för anläggande av allmänna flottleden Dalälven—Bottniska viken jämte i ämnet väckta motioner;

nr 61, i anledning av väckt motion angående intressestimulerande och kvalitetsfrämjande åtgärder på skogsvårdens område;

nr 62, i anledning av väckta motioner angående en förbättrad distribution av elektrisk kraft inom Norrbottens län m. m.;

nr 63, i anledning av väckt motion om viss ändring av villkoren för bidrag från statens avdikningsanslag samt lån från statens avdikningslånefond; och

nr 64, i anledning av väckta motioner om lagändring i syfte att underlätta tillkomsten av gemensamhetsfisken.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 65, i anledning av väckt motion angående åtgärder till förhindrande av att skärgårdsfisket skadas eller i otillbörlig grad undandrages fiskarebefolkningen.

Ang. åtgärder till förhindrande av att skärgårdsfisket skadas
m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 20, hade herrar *Lundqvist* och *Thorell* föreslagit, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning, vilka åtgärder som borde vidtagas till förhindrande av att fisket i skärgårdarna skadades eller i otillbörlig grad undandrogen fiskarebefolkningen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av berörda hemställan anförde:

Herr **Lundqvist**: Herr talman! Då det står ett enhälligt utskott bakom denna avstyrkan finns det naturligtvis inga utsikter att få riksdagens andra kammare med på ett beslut i annan riktning. Jag måste emellertid säga att detta utlåtande är ägnat att väcka en viss förstämning.

Ingen lär väl ändå kunna bestrida att den befolkning, som det här är fråga om, har det utomordentligt svårt. Frågan om deras angelägenheter återkom-

Ang. åtgärder till förhindrande av att skärgårdsfisket skadas m. m.
(Forts.)

mer nästan vid varje års riksdag; vi ha redan i annat sammanhang behandlat spörsmål av vitalt intresse för dem. Alla veta hurusom priserna på fisken pressas till det yttersta genom en ganska våldsamt import utifrån. Försök ha gjorts att få någon reglering därav till stånd, men riksdagen har avvisat. Av utskottsutlåtandet framgår, att man icke kan förneka att här sker ett allvarligt intrång på dessa yrkesfiskares område. Ingenting skall nu heller göras. Jag är naturligtvis inte alls blind för, herr talman, att det kan möta mycket stora svårigheter att göra något och att det kan anföras skäl både för och emot, men då vi i vår motion inte begärt något mera än att detta spörsmål skulle bli föremål för en förutsättningslös utredning, och då ingen såvitt jag kan förstå vill påstå att förhållandena på detta område äro tillfredsställande, tycker man att utskottet borde ha kunnat sträcka sig litet längre och alltså tillstyrkt en utredning i saken.

Jag beklagar att utskottet icke velat visa detta tillmötesgående; det är ju klart att frågan nu faller. Jag hoppas emellertid att den liksom så många andra faller framåt, och för att i min mån bidra till att så måtte bli fallet, skall jag, herr talman, understryka vad jag här sagt genom att likväl be att få yrka bifall till den i ärendet väckta motionen.

I detta yttrande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Thorell* och *Hansson* i Hönö.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Såsom utskottet framhåller i sin motivering, kan man inte gärna stifta bestämmelser, som förhindra, att vederbörande fiskevattensägare utarrendera fiskerätten, där de så finna lämpligt och önskvärt. Det är självfallet, att om man skulle vidtaga åtgärder från det allmännas sida i den riktning motionärerna här avse, värdet härav i betydande utsträckning skulle kunna bortelimineras därigenom, att fiskevattensägarna inte skulle kunna hindras att utarrendera sina fiskevatten t. ex. för sport- eller nöjesfiske.

Jag vill dessutom erinra om att det i viss utsträckning redan finns möjlighet att nå det av motionärerna åsyftade resultatet. Är det så, att vissa metoder för fiskens fångande kunna anses otillbörliga, finns det ju möjligheter att gå samma väg, som man gått i Södermanlands län, där man genom hänvändelse till länsstyrelsen på administrativ väg fått bestämmelser, som förhindra vissa fiskemetoders utnyttjande i sådan utsträckning, att de kunna tänkas skada de legitima fiskarnas intressen.

Jag tror inte, att jag behöver anföras något ytterligare, och ber därför att med hänvisning till vad utskottet i sin motivering framhållit få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundqvist: Herr talman! Vad utskottets representant anför är ungefär detsamma som utskottet uttalat — varken mer eller mindre. Jag kan för min del inte känna mig alldeles övertygad. Jag medger visserligen, att man inte skall reglera olika näringar mer än nödvändigt och från det allmännas sida inskrida i onödan på olika områden av näringslivet. Men jag vet inte, hur det förhåller sig i dessa tider, om man ändå inte varit tvungen att på det ena området efter det andra ingripa med olika regleringsåtgärder därför att det faktiskt varit nödvändigt för att människor skulle kunna få sin utkomst. Jag vågar sätta ett frågetecken, huruvida inte på vissa områden utefter kusten förhållandena för närvarande äro sådana, att det skulle vara väl motiverat

Ang. åtgärder till förhindrande av att skärgårdsfisket skadas m. m.

(Forts.)

med ett något större stöd från det allmännas sida till förmån för yrkesfiskarena.

Nu sägs det, att det finns en annan väg att gå. Man skulle kunna vända sig till länsstyrelsen och på administrativ väg få förbud till stånd. Jag vet ju mycket väl, att man gått den vägen i Södermanlands län. Det är, såvitt jag vet, det enda län, där man gjort på detta sätt. Men jag är inte säker på att meningarna äro så odelade om möjligheten att komma fram på den linjen. Det skulle naturligtvis vara lättare, om man vid en utredning kunde få även den saken fastslagen.

Jag kan sålunda inte finna, att vad som anförts utgör något skäl mot en närmare utredning av frågan. Och jag är alldeles säker på, att om frågan i år faller, dröjer det inte många riksdagar, förrän vi äro mogna för en reform i av motionärerna önskad riktning. Men på det sättet få dessa människor lida i onödan under mellantiden, och det tycker jag är synd.

Herr **Andersson** i Lööbo: Herr talman! Av vad herr Lundqvist yttrade kunde man synnerligen lätt få den uppfattningen, att det allmännas åtgärder för att hjälpa fiskarbefolkningen tills dato inte varit någonting att tala om. Jag ber att få påpeka vad säkerligen den ärade motionären vet, att en hel del åtgärder vidtagits från det allmännas sid. Och under innevarande års riksdag kommer det att på kamrarnas bord föreligga ett förslag, som avser att åtminstone i någon mån trygga och förbättra fiskarbefolkningens ställning. Jag vill ha sagt detta, då jag inte tycker det är riktigt, att man skall få den uppfattningen, att man från det allmännas sida i stort sett ställt sig likgiltig för fiskarbefolkningens berättigade intressen.

Då det nu ligger så till beträffande den speciella sak motionärerna avse, att möjligheten att på administrativ väg få till stånd en reglering av förhållandena i det län herr Lundqvist representerar inte försökts eller ifrågasatts, kan jag för min del inte finna, herr talman, att det finns någon giltig anledning för kammaren att nu biträda herr Lundqvists yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Vidare föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning av väckt motion om viss ändring i bestämmelserna rörande statens sekundärlånefond för jordbrukare; och

nr 67, i anledning av väckt motion angående åtgärder till skydd av fruktträsodlingar mot skador, vållade av hare och älg.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Härefter förelåg till avgörande andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående tryggande av folkförsörjningen i Norrbottens län m. m.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 279, hade herr *Meyerhöffer m. fl.*, föreslagit, att i överens-

Ang. tryggande av folkförsörjningen i Norrbottens län m. m.

Ang. tryggande av folkförsörjningen i Norrbottens län m. m. (Forts.)
stämelse med i motionen uppdragna riktlinjer riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära en utredning av de frågor, vilkas lösning på grund av de särregna förhållandena i Norrbottens län dels vore ägnad att trygga folkförsörjningen i detta län, dels även i övrigt vore ägnad att skänka länets befolkning en ökad känsla av trivsel inom länet samt ökad samhörighet med riket.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var fogad reservation utan angivet yrkande av herr *Gustafsson* i Välsnäs.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Den mångfald av frågor rörande Norrbotten, som stå på föredragningslistan i dag, gör det naturligt, att man inte upptager någon längre debatt om föreliggande motion. Flertalet av de problem, som där beröras, äro behandlade i propositioner och enskilda motioner. Jag har dock funnit, att saken ligger så till, att redan statens äganderättsförhållanden i Norrbotten gör det angeläget att få problemet om folkförsörjningen där upptaget i hela dess vidd. Det finns i alla fall inte någon motsvarighet därtill på något annat håll i vårt land.

Vidare är det så, att skiftningarna mellan stor arbetslöshet och goda arbetstillfällen visa sig mycket snabbare där uppe än på andra ställen i landet. Dessa skiftningar måste ovillkorligen framkalla en social otrygghet. Redan förut under debatten har av jordbruksministern påpekats den otrygghet, varunder arbetarna leva inom en mycket stor del av industriområdena i Norrbotten. Denna otrygghet och den isolering, som landsändan har, är enligt min mening grunden till de sociala missförhållandena. Det hade varit berättigat att redan nu taga upp problemet i hela dess vidd. Ty trots de goda konjunkturen är det så ställt, att skattebördan trycker ned vissa kommuner fullkomligt orimligt. Man ser från skilda håll uttryck härför. Bl. a. har det just i dagarna framkommit, att tillståndet i en kommun uppe i Norrbotten — Råneå — blivit människorna fullkomligt övermäktigt.

Det är av denna anledning jag i korthet yrkar bifall till den motion jag väckt i frågan.

Herr Brännström i Burträsk: Herr talman! Den ärade motionären i denna fråga, herr Meyerhöffer, har ju med en kort motivering framfört ett yrkande om bifall till motionen. Jag vill erinra de ledamöter av kammaren, som ej ha motionen till hands eller tidigare icke studerat densamma, att, som det heter i utskottets motivering, motionen föreslår utredning om »ett stort komplex av spörsmål på skilda områden, såsom i fråga om jordbruk, skogsbruk och träförädling, malmförädling och malmskeppning, elektrifiering m. m.». Dessutom föreslås, att befolkningen i Norrbotten skulle få nedsatta biljettpreiser på järnvägsresor och att det skulle bli en generell höjning av det skattefria avdraget för hela länets befolkning.

En del av dessa spörsmål ha inte något sammanhang med varandra, och det vore synnerligen oklokt att efter de många skrivelseförslag om utredning, som avlåtits till Kungl. Maj:t och som ännu inte kunnat effektueras, nu gå in för en ny princip och begära provinsutredning. Jag tror sålunda, att det är förståndigt, om andra kammaren följer utskottets förslag och förklarar, att motionen inte bör till någon åtgärd föranleda.

För egen del vill jag emellertid tillägga, att jag tycker, att länsstyrelsen i Norrbottens län i sitt avstyrkande av motionen uttryckt sig litet konstigt.

Ang. tryggande av folkförsörjningen i Norrbottens län m. m. (Forts.)

Det heter, att länsstyrelsen för sin del »näppeligen kan finna, att i allt fall för det närvarande i dessa ämnen påkallas ytterligare initiativ från riksdagens sida». Detta uttalande får väl emellertid tolkas så, att länsstyrelsen i likhet med utskottet förväntar, att i den mån nya uppslag framkomma, de av vederbörande myndigheter och andra företrädare för länets intressen bringas under statsmakternas prövning och att varje fråga för sig får sin lösning. Vi ha sett exempel härpå. För några dagar sedan beslöt andra kammaren för sin del att begära en utredning i en norrbottensfråga. Förslaget föll visserligen i första kammaren, men det visar, att det i alla fall finns intresse för Norrbotten. Vi ha ju också, såsom den föregående talaren nämnde, i dag haft uppe två stora frågor, som gälla Norrbotten: Kalixindustrien och inrättandet av en lantbruksskola i Norrbotten. Vad den sistnämnda frågan beträffar, kan man ju upplysa om att Västerbottens läns hushållningssällskap för dryga kostnader nyligen uppfört en lantbruksskola utan att ha fått statsbidrag. Västerbotten missunnar naturligtvis inte Norrbotten, att riksdagen tillgodoser dess intressen, men detta bevisar, att Norrbotten nog kan hålla sig framme och få riksdagen att intressera sig för dem.

Jag anser för min del klokast, att riksdagen följer den praxis den hittills tillämpat och utreder varje fråga för sig.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående anordnande av kontroll över i förvärvssyfte yrkesmässigt bedriven enskild jordstyecknings- och jordförmedlingsverksamhet biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan, vilket beslut skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 15.

Härefter föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för tyghantverkaren G. E. Rahm från viss ersättningsskyldighet jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 94, i anledning av väckt motion angående rätt till viss befordran för fanjunkaren i Norrbottens regemente C. P. Wallin.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Härpå föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 95, i anledning av väckt motion angående ersättning för förluster i fisket, vållade genom skjutning å Karlsborgs artilleriregementes skjutfält. Därvid anförde

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skall inte med många ord besvära kammaren. Det är givet, att mot ett enhälligt statsutskott finns det ringa utsikter att vinna något. Jag ber emellertid att ett litet ögonblick få taga kammarens tid i anspråk, då det enligt min mening här föreligger en

Ang. ersättning för förluster i fisket, vållade genom skjutning å Karlsborgs artilleriregementes skjutfält.

Ang. ersättning för förluster i fisket, vållade genom skjutning å Karlsborgs artilleriregementes skjutfält. (Forts.)

fråga, som är värd något större uppmärksamhet än som kommit den till del genom statsutskottets behandling.

Utskottet säger, att motionären »icke styrkt om och i vilken omfattning pågående skarpskjutningar från Karlsborg tillskyndat ifrågavarande fiskare förlust». Jag medger, att jag inte styrkt omfattningen, och jag har inte heller avsett att styrka den saken, då jag endast begärt, att en utredning skall företagas, huruvida förlust tillfogats denne fiskare, och att i så fall det skall bedömas, vilken ersättning som bör lämnas till honom. Däremot tror jag mig ha mycket tydligt styrkt, att fiskaren i fråga lidit verkligt intrång i utövändet av sin näring. Det förhåller sig nämligen så, att den person, varom här är fråga, sedan lång tid tillbaka bedrivit fiske på av honom arrenderade fiskevatten, belägna omedelbart på gränsen till de områden, som höra till Karlsborgs luftvärnsartilleriregementes skjutfält. Såsom av en bilaga till motionen framgår, är det farliga område, som skjutfältet omfattar vid skjutningarna, så stort, att det sträcker sig 15 km. från skjutplatsen, sålunda långt utöver det inom några få kilometer belägna område, som fiskaren äger disponera. Det är alldeles uppenbart, att när skjutning pågår — det gäller här skjutning mot mål uppe i luften — är det inte möjligt att vistas inom området för att tillse fiskeredskapen. Detta bör väl i alla fall vara ett bevis, som är fullkomligt avgörande, för att inskränkning skett i denne fiskares möjlighet att disponera de fiskevattnen han arrenderar. Men det är inte blott detta, att inskränkning sker i hans möjlighet att tillse sina fiskeredskap under den tid skjutning pågår, utan om redskapen ligga ute, bli de förstörda genom nedfallande delar av projektilerna. Dessa explodera uppe i luften och skärvor komma nedstörtande från ett par tusen meters höjd. Träffa de fiskegarnen, blir det betydande skador i dessa, och det är därför faktiskt omöjligt att ha garn liggande ute under den tid skjutning pågår.

Sedan tillkommer en annan omständighet, som inte är lika bevisbar men som utan tvivel också den bidrager till förluster. Det är markvibrationen. Jag vet, att det är åtskilliga, som bestrida betydelsen härav. Jag vet, att ett sådant bestridande kommit även från håll, som kallar sig sakkunnigt, men jag kanske för egen del kan i någon mån kalla mig om inte sakkunnigt så dock i viss grad hemma i hithörande frågor därför att jag sedan gammalt har haft ett stort biologiskt intresse, inte minst för sötvattensbiologi. Fiskarna sakna egentliga hörselorgan, men äro däremot ytterst känsliga för mark- eller vatten-vibrationer. Om ett skott lossas ovan vattenytan blir fisken inte det ringaste skrämmd. Men förhållandet är helt annorlunda, så snart vibrationen kan fortplanta sig från land i vatten. Man vet, att fisken kan stå stilla och orörlig, om man står eller t. o. m. rör sig försiktigt på stranden eller i båt, men för en stöt, som åstadkommer vatten- eller markvibration, reagerar den ögonblickligen. Det är intet tvivel om att vid skjutning, när pjäserna äro uppställda på stranden, åstadkommes så stark markvibration — för övrigt förnimbar flera kilometer bort — att fisken på grund därav flyr de områden, som ligga närmast skjutfältet.

Vad jag med min motion avsett är inte att skapa något prejudikat i detta hänseende, utan jag har endast begärt, att riksdagen skulle hemställa hos Kungl. Maj:t om en undersökning, i vad mån skador och förlust tillfogats denne fiskare i hans obestridliga rätt att fiska på det område, som han arrenderar, och, därest undersökningen visar, att sådan skada och förlust tillfogats honom, om skäligen ersättning härför. Jag tror också, att det föreligger synnerligen starka skäl för en dylik hemställan. Det kan knappast vara riktigt, att en person som denne — och kanske andra som befinna sig i små omständighe-

Ang. ersättning för förluster i fisket, vållade genom skjutning å Karlsborgs artilleriregementes skjutfält. (Forts.)

ter — blir på det sätt som skett störd och hindrad i utövandet av sin lovliga näring och sin möjlighet att försörja sig genom av kronan vidtagna åtgärder, utan att kronan känner förpliktelse att ge motsvarande ersättning.

Som frågan nu ligger till, anser jag det lönlöst att yrka bifall till motionen. Det torde kanske vara möjligt för mig att en annan gång upptaga frågan till förnyad prövning, och jag hoppas, den då skall vinna mer förståelse hos både utskottet och riksdagen.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till låneunderstöd åt vissa fastighetsägare i Kiruna och Malmberget.

Ang. låneunderstöd åt vissa fastighetsägare i Kiruna och Malmberget.

I en den 6 mars 1936 dagtecknad proposition, nr 185, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, för utlämnande av låneunderstöd i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet angivits, bland utgifter för kapitalökning, under statens utlåningsfonder, fonden för låneunderstöd, till låneunderstöd åt vissa fastighetsägare i Kiruna och Malmberget för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor, därav 100,000 kronor att utgå av lånemedel.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade emellertid avgivits:

av herrar *Bergqvist, Oscar Olsson, Asplund, Walles, P. A. Bergström, Sven B. Larsson, Anderson* i Råstock, *Jonsson* i Eskilstuna, *Högström, Norling* och *Persson* i Tidaholm, vilka ansett, att utskottets hemställan bort innefatta, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition; samt

av herrar *Jansson* och *Strindlund* utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Hage**: Herr talman! Det utskottsutlåtande, som här föreligger, berör en framställning från Kungl. Maj:t, enligt vilken föreslås, att det skulle ges ett litet understöd på 150,000 kronor, som skulle utlämnas som lån till fastighetsägarna i malmfältskommunerna Kiruna och Malmberget. Detta förslag har ju avstyrkts av utskotts majoriteten, men en mycket stark minoritet har yrkat bifall till propositionen.

Jag måste säga, att jag är ganska förvånad över detta avstyrkande utlåtande från utskottets sida. Ty denna framställning har föregåtts av en mycket noggrann utredning av länsstyrelsen i Norrbottens län. Man har med ett ord sagt penetrerat denna fråga på ett mycket noggrant och detaljerat sätt, och man har till och med gått så långt, att man har granskat vart och ett av de särskilda fallen, som det varit fråga om att hjälpa. Man har då från länsstyrelsens sida kommit till den uppfattningen, att det vore mycket rimligt, att det här vidtages några åtgärder för att åstadkomma en hjälpverksamhet.

Ang. låneunderstöd åt vissa fastighetsägare i Kiruna och Malmberget.
(Forts.)

På sätt och vis har också utskottet erkänt detta. Man har sagt, att fastighetsägarna i dessa samhällen under de senast gångna åren varit utsatta för en stark ekonomisk påfrestning, och vidare har man sagt, att fastighetsägarna där uppe otvivelaktigt råkat i ett betryckt ekonomiskt läge. Likväl har man från utskottets sida kommit till ett avstyrkande av propositionen, och detta grundar sig bland annat därpå, att man i likhet med statskontoret anser, att det här är fråga om en ny form av statlig hjälpverksamhet.

Jag undrar, om man verkligen kan göra det påståendet, att det här är fråga om en alldeles ny statlig understödsverksamhet. Det kan tänkas att man därvidlag tagit intryck av uttrycket »fastighetsägare». Det är givet, att detta ord ger ett visst intryck av ekonomisk stabilitet, men jag vill säga, att när det gäller dessa, som det här är fråga om att hjälpa, skulle man kunna i allmänhet rubricera dem som ett slags *egnahemsägare*. Alltså, det är här i allmänhet fråga om att åstadkomma ett skydd för en del människor, som skaffat sig ett litet bostadsegnahem där uppe, låt vara att det i många fall inrymmer bostad åt, förutom ägaren, en eller annan hyresgäst. Det är här fråga om att ge bostadslån för att dessa människor skola få behålla sina egna hem. 90 procent av dem utgöras av gruvarbetare, som nu drabbats av den krissituation, som uppstått i Kiruna och Malmberget. Särskilt i Malmberget har det blivit minskad gruvbrytning, och detta har resulterat i minskade inkomster för dessa arbetare. Långa tider har arbetstiden per vecka varit mycket nedsatt. Nu har det blivit någon ökning av arbetstiden, men i alla fall är arbetstiden i Kiruna inskränkt till fem dagar i veckan och i Malmberget till 3 eller 4.

Utöver detta är att märka ytterligare en omständighet, som gör den ekonomiska situationen för dessa arbetare svår, nämligen att barnen där, i den mån de växa upp, ha mycket ringa möjlighet att vinna sysselsättning inom gruvarbetet. Detta betungar naturligtvis på ett särskilt sätt arbetarna och förvärrar den ekonomiska situationen. Härtill kommer, att de, som byggt sig ett eget hem, under de sista åren fått vidkännas en mycket stark minskning i hyresinkomsterna, dels beroende på att de inte fått allt uthyrt — en stor del lägenheter stå tomma — dels på att den stora tillgången på lägenheter medfört en sänkning av hyrorna.

Nu kan man visserligen säga, att de kunde låtit bli att bygga egnahem och hyrt i stället. Men då vill jag säga, att med avseende på en stor del av dessa personer har det förhållit sig så, att de på sätt och vis stimulerats av ledningen för industriverksamheten däruppe till att bygga sig egna hem. När de gjort det, har det inneburit en viss fördel för industriverksamheten, som ju till största delen består av det stora LKAB. Detta företag är ju till hälften ett statens företag, och att dessa arbetare byggt har således inneburit i viss mån en fördel för staten. Nu måste man ju säga, att, om man nu inte skulle i den situation, som inträtt, vilja hjälpa dessa människor, är det klart, att det kommer att betraktas av dem som synnerligen beklagligt, att de av ledningen där uppe låtit förmå sig att i det allmännas intresse bygga sig egna hem. Inte minst från den utgångspunkten tycker jag, att Kungl. Maj:ts proposition är synnerligen motiverad.

Nu säger man emellertid i utskottets utlåtande, att det är väl ändå inte på det sättet, att det här föreligger en *omedelbar* fara för dessa fastighetsägare. Det är inte fråga om att — om man inte gör något för att hjälpa dem — detta skulle leda till exekutiva auktioner för fastighetsägarna. Jo, det lär verkligen förhålla sig på det sättet. Jag har här i min hand en P. M., som avgivits av två representanter för kreditgivarna. Den ene är ordförande i sty-

Ang. låneunderstöd åt vissa fastighetsägare i Kiruna och Malmberget.

(Forts.)

relsen för Kiruna—Gällivare—Malmbergets stadshypoteksförening och den andre är Konungariket Sveriges stadshypotekskassas ombud hos denna stadshypoteksförening. Här säga dessa två herrar, att det förhåller sig verkligen på det sättet, att då man kommer fram till en viss tidpunkt, blir hypoteksföreningens styrelse, för att kunna bevara föreningens rätt, nödsakad företaga indrivningsåtgärder, och därmed följer, såvitt jag förstår, i många fall ett fullständigt sammanstörtande. En stor del av dessa arbetare, som det här är fråga om, ha nämligen gått i borgen för varandra, och när den ene faller, faller kanske även den andre. Detta torde vara en av orsakerna till, att både K. B. och Kungl. Maj:t föreslå åtgärder för att undvika ett allmänt ekonomiskt sammanbrott för en stor del av dessa arbetare. Jag menar således, att det här finns starka skäl för staten att träda hjälpande emellan.

Härutöver vill jag tillägga, att dessa fastighetsägare på sätt och vis ställts i en undantagsställning i förhållande till andra fastighetsägare, som kanske kunna få hjälp på annat sätt. När det var fråga om att bilda en hypotekskassa där uppe, tillätos de inte gå in i stadshypotekskassan utan det bildades en särskild hypotekskassa för gruvsamhällena, och för denna stadgades vissa restriktiva bestämmelser med hänsyn till förhållandena där uppe, avseende bland annat kortare amorteringstid, vilket verkat påfrestande för flera av låntagarna. Vidare har den statliga bostadskreditkassan, som lämnar sekundärlån upp till 70 à 75 procent av taxeringsvärdet, icke utsträckt sin verksamhet till dessa gruvsamhällen, beroende på en hel del olika omständigheter.

Jag menar alltså, att det här föreligger en hel del undantagsbestämmelser för fastighetsägarna i dessa samhällen, som icke existera för andra fastighetsägare. Således kan man även från den utgångspunkten säga sig, att här föreligger särskilda skäl för staten att hjälpa.

Jag tillåter mig, herr talman, att med denna motivering yrka bifall till den reservation, som är bifogad utskottets utlåtande och i vilken man påyrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Jansson: Herr talman! Jag har antecknat en blank reservation till detta utskottsutlåtande, och jag anser mig därför skyldig säga några ord om vad den innebär.

Denna reservation innebär icke ett avstyrkande av att hjälp skall beredas dessa egnahemsbyggare i Kiruna och Malmberget. Den innebär, att jag har ansett, att den form av hjälp, som av Kungl. Maj:t här föreslås, icke kommer att lämna det nödiga stöd, som dessa egnahemsbyggare äro i behov av. Inom utskottet lämnades den upplysningen från den avdelning, som förberedande behandlat denna fråga, att hjälpen skulle bestå i att det skulle lämnas lån till egnahemsbyggarna för att de skulle kunna honorera sina räntor på upptagna lån i banker och andra kreditanstalter. Jag för min del har icke ansett, att man på detta sätt kan nöjaktigt hjälpa dessa egnahemsbyggare. De ha råkat i en så prekär situation, och jag anser, att de lån, som de ha att förränta, ligga så högt över det fastighetsvärde, som numera kan förefinnas, och även i förhållande till den avkastning, som fastigheterna lämna, att de principiellt sett borde beredas samma hjälp som i vissa andra fall beviljats lantbrukare. Man har lämnat anslag till ackordslån och även i andra former hjälpt dem att reglera sina lån. Jag anser, att man borde förfara på samma sätt här. Jag är inte säker på, om inte departementschefen kunde fundera på en sådan åtgärd och låta företaga en undersökning för att på ett effektivt sätt kunna hjälpa dessa personer att komma ur den knipa i fråga om räntebetalning och amortering, vari de råkat. Enligt utskottets förslag blir det ju när-

Ang. låneunderstöd åt vissa fastighetsägare i Kiruna och MalMBERGET.
(Forts.)

mast statsverket, som får bära förlusten ensamt. Jag anser emellertid, att man borde försöka få en uppgörelse till stånd med långgivarna, som sannolikt inte få full likvid för sina fordringar vid en eventuell försäljning av fastigheterna, och att det vore skäligt, att dessa finge bidra med en del.

Jag hade velat, att reservanterna skulle gjort en antydning om detta i motiveringen, men på grund av brådska eller av annan anledning har detta inte blivit fallet. Därför ansåg jag mig böra avgiva en blank reservation för att ge uttryck åt dessa synpunkter, som jag anser mycket rimliga, och jag skulle vänligen vilja hemställa till departementschefen att överväga, huruvida icke dessa egnahemsbyggare kunde lämnas en sådan hjälp, att det blir möjligt för dem att bibehålla sina fastigheter.

Den av mig anförda särmeningen utgör för mig intet skäl att yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag i fråga om penningbeloppet, utan jag biträder, herr talman, herr Hages yrkande i detta avseende.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Jag har deltagit i behandlingen av detta ärende i statsutskottet, och det må därför tillåtas mig att säga några ord till försvaret för utskottets mening.

Det är ju så, att en del av arbetarna i Kiruna och MalMBERGET ha förskaffat sig egna bostäder. Somliga ha byggt för eget behov, men åtskilliga ha byggt på spekulation för att hyra ut åt andra. Redan i mars månad föregående år avgävo de en skrivelse till regeringen med begäran om ett räntefritt lån på fem år. Sedan har ju frågan avancerat därefter, att en ganska vidlyftig utredning har gjorts av länsstyrelsen i Norrbotten. I denna utredning finner man emellertid vissa saker, som tyda på, att faran inte skulle vara så förfärligt överhängande, och det belopp, som där föreslås, är ju ganska rimligt. Utredningen slutar med, att det skulle behövas ett belopp på 95,000 kronor. Länsstyrelsen anser emellertid, att man för säkerhets skull får öka detta med 25,000, alltså till 120,000 kronor, men departementschefen lägger på ytterligare och vill ha 150,000 kronor.

Nu står det i denna utredning bland annat följande: »Det torde ingalunda få anses uteslutet, att i allt fall huvudparten av det rumsöverskott, som för närvarande finnes i Kiruna, skall kunna absorberas av den nuvarande befolkningen, därest blott de ekonomiska svårigheter, vilka förorsakat nu rådande inskränkningar, i någon mån lättas. Bebyggelsen är här i stort sett modern; rumsheter som anses mindre lämpliga såsom bostäder finnas knappast. — En viss dylik absorption är nog tänkbar även vad angår MalMBERGET.»

Vidare står det i gruvbolagets yttrande, att det skett åtskillig lättnad på det ekonomiska området. Det heter där: »Vad angår arbetsförhållandena vid bolagets gruvor har, efter det att länsstyrelsens utredning i ärendet gjordes, arbetstiden i Kiruna från och med ingången av år 1936 på grund av ökad malmbrytning höjts från 4 till 5 dagar i veckan.»

Det är alltså på uppåtgående, och man anser, att konjunkturerna skola bli bättre och bättre. När det inte är fråga om större behov frågar man sig verkligen, om staten skall träda till i varje särskilt fall, där minsta trångmål föreligger. Av utredningen tycks ju framgå, att om man bidar tiden och den bättre konjunkturer kommer i gång, skall det gå utan någon särskild hjälp från statens sida. Jag tycker detta är ett ganska resonabelt resonemang. Här är det ju inte fråga om, att läntagarna ha fått betala någon särskilt hög ränta för sina lån, utan gruvbolaget och även hypoteksföreningen där uppe ha tillhandagått med ganska billiga lån. Hypoteksföreningen har ju också för inbetalning av restantier beviljat stödlån upp till 50 procent av taxerings-

Ang. låneunderstöd åt vissa fastighetsägare i Kiruna och Malmberget.

(Forts.)

värdet och löpande med $3\frac{1}{2}$ procents ränta. Dessa lån skola betalas under en tid av fem år med $\frac{1}{10}$ varje halvår. Det är således ett tillmötesgående och ett ganska billigt förfarande emot låntagarna.

Jag försäkrar, att det finns många bönder i Norrland och särskilt i Jämtland, som befinna sig i mycket mera betryckt ställning än vad dessa göra. De få betala 5 och ända upp till 6 procents ränta på sina lån, under det att man här inte behöver betala mera än $3\frac{1}{2}$ och 4 procent. Jag tycker inte det är några särskilt betryckta omständigheter, som vidlåda dessa husägare, utan man bör kunna bida tiden, då det kommer att rätta sig självt.

För övrigt vet man ju inte säkert, var dessa pengar komma att hamna. Det kan ju tänkas, att de, när de fått lånen, betala andra skulder till personer, som förut satt till pengar. Då är det ju bra litet hjälp för dem själva. Det visar sig också t. ex. i vad gäller lån i Svenska handelsbanken. Det står här: »Fastigheter äro vidare i ett stort antal fall belånade i aktiebolaget Svenska handelsbanken. Enligt uppgift från banken finnas emellertid praktiskt taget inga ränterestantier.» Utan man betalar i tur och ordning. Det finnes en och annan, som byggt på spekulation, som kommer emellan. Det är väl där som i allmänhet, att man får stå sitt kast, om man inte lyckas. Det har varit en svår tid där uppe, men när tiden håller på att bättras år för år, behöver staten icke hjälpa. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag hade knappast tänkt, att man skulle behöva diskutera svårigheterna. Dem har man icke bestritt, utan under frågans tidigare behandling har det från alla håll erkänts, att svårigheterna för dessa fastighetsägare äro på grund av den svåra depressionen särskilt stora. Vad man däremot diskuterat är frågan, om icke principiella betänkligheter skulle möta för ett ingripande, och det är närmast det, som statsutskottets majoritet eller den ena halvan av statsutskottet, som står för majoritetsbeslutet, har anslutit sig till. Men eftersom herr Olofsson i Digernäs menade, att förhållandena inte varit så svåra, skall jag bara be att få nämna ett par siffror, av vilka kammarens ledamöter själva kunna draga sina slutsatser rörande det läge, som har uppstått på grund av förhållandena på hyresmarknaden. I Kiruna fanns det 1929 och 1930 ungefär 2,000 anställda i malmbolaget. År 1935 var det 1,472. I Malmberget fanns det 1929 eller låt mig säga 1930 1,740 anställda, men år 1935 var det 726. Och dessa 726 arbetade 3—4 dagar i veckan. Man behöver inte, menar jag, mer än känna till dessa siffror för att förstå, att för dem, som ha egna hem, där man själv bor i en lägenhet och hyr ut en lägenhet, förhållandena måste bli svåra. Det har vittnats från alla håll, och den fråga man i utskottet tycks ha hängt upp sig på är, huruvida de svåra förhållandena måste leda till exekutiva auktioner och om icke de penninginrättningar, som beviljat kredit till fastighetsägarna, kunna vänta, till dess att förhållandena blivit så ljusa, att ägarna själva kunna betala sina räntor och efterblivna amorteringar. I den mån gruvbolaget självt är långivare, kan gruvbolaget göra det, och i den mån svenska handelsbanken är långivare, kan handelsbanken göra det. Därför är det ingen anledning att från deras sida vänta något ingripande, ty de, som ha inteckningar, ställa icke så gärna till med exekutiva auktioner, där de själva få lov att inköpa fastigheterna, utan de föredraga säkert att låta de gamla ägarna sitta kvar där och skaffa pengar så gott de kunna för att betala räntor och amorteringar. Men vad det här gäller i första rummet är, att hypotekskassan och hypoteksföreningen

Ang. låneunderstöd åt vissa fastighetsägare i Kiruna och MalMBERGET.
(Forts.)

för Kiruna och MalMBERGET ha sedan 1934 fått nöja sig med att låta räntor och amorteringar stå inne. De ha dragit sig för att påkalla exekutiva auktioner. Men nu förklarar föreningens styrelse — jag har här det papper herr Hage läste upp — att »för de per den 15 april 1934 förfallna annuiteterna, som ju äro obetalda mer än två år från förfalldagen, blir föreningens styrelse för att kunna bevara föreningens m. fl. rätt nödsakad besluta, att indrivningsåtgärder skola vidtagas, dock har denna fråga av styrelsen bordlagts i avvaktan på riksdagens beslut angående stödåtgärder. Leder nu ej kungl. propositionen till positivt resultat, har styrelsen ej annat val än att besluta om omedelbara lagsökningsåtgärder mot de ovannämnda 67 låntagarna.» Sedan har det kommit till förfallna hypotekslån, 253 stycken den 15 oktober 1935 och 187 stycken våren 1935. Länsstyrelsen har i en förnyad skrivelse förklarat, att förhållandena där uppe komma att leda till en rad sådana exekutiva auktioner, om icke statsmakterna gripa in och regeringens proposition bifalles. Den vänder sig direkt mot statsutskottets majoritet och förklarar, att den uppfattningen att därför att exekutiva auktioner hittills icke vidtagits, komma de också att i fortsättningen utebli, den uppfattningen är oriktig.

Jag vet väl, att man kan hysa betänkligheter mot att staten skall ingripa för särskilda grupper av medborgare, fastän vi under alla dessa krisår fått vänja oss vid att särskilda grupper, även om de icke äro så stora, att de kunna kallas klasser, fått hjälp. Och de speciella förhållanden, som råda här uppe, göra, att de principiella betänkligheterna — skulle jag tro — böra skjutas i andra rummet. Det är frågan om ett samhälle, dit folk har flyttat i massor och där de byggt sina bostäder eller byggt hus på spekulation kring ett enda företag, i vilket staten är hälftendelägare. Det förefaller, som om statsmakterna skulle ha en speciell skyldighet på detta område. Jag vill tillfoga, att om man vill draga den slutsatsen, att ett bifall till föreliggande förslag kommer att föranleda, att det även på andra håll reses liknande krav, så får man pröva dem från fall till fall. Vi ha att vänta ett förslag från länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län om hjälp åt fastighetsägare i stendistriktet i Bohuslän. Det är givet, att om denna proposition blir avslagen av principiella skäl, måste det innebära, att någon hjälp inte heller kommer att lämnas åt Bohuslän. Vi ha ju betraktat Bohuslän såsom ett specialområde, och det synes riktigt att även betrakta MalMBERGET såsom ett specialområde, där extra ordinarie åtgärder kunna behöva vidtagas.

Herr Jansson ville bringa hjälp på ett annat sätt, och han ville helst lämna pengar till skänks. Då vill jag säga, att när det möter principiella betänkligheter att bevilja lån, som skola vara räntefria till 1938 och sedan förräntas, så är det uppenbart, att om man skulle gå så långt, att man skulle ge fastighetsägarna direkt subvention, vore det ännu svårare att komma dit. Den hjälp, som här är ifrågasatt, är blygsam, men dock av värde i en situation, då man tycker, att det finns vissa tecken, som tyda på, att fastighetsägarna skola kunna klara sina affärer. I den mån konjunkturerna bli bättre och fastighetsägarna få ökade inkomster, så att de kunna betala av på sina lån, i den mån komma de att kunna klara av dessa av staten utlämnade lån. Om det är sant, att ljusningen är så stor, som herr Olofsson i Digernäs nämnde, är det tydligt, att riskerna för statens del bli minskade. Jag tror inte, att man av betänkligheter mot att hjälpa en särskild grupp av människor skall draga sig för att göra den nyttiga och goda handling, som Konungens befallningshavande med sådan energi krävt och som kan komma att lända till nytta långt över det ringa belopp det är fråga om. Jag tror, att kammaren gör en god gärning,

Ang. låneunderstöd åt vissa fastighetsägare i Kiruna och Malmberget.

(Forts.)

om kammaren sluter sig till den halva av utskottet, som står för reservationen.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Olofsson i Digernäs betvivlade, att det var så farligt för fastighetsägarna vid malmfälten. Herr Olofsson i Digernäs må hysa sina tvivel, men det är dock så, att ett sjuttioatal av de små fastighetsägarna i Kiruna och 68 i Malmberget hotas av exekutiva auktioner, om inte riksdagen fattar det beslut, som regeringen föreslagit och reservanterna inom utskottet ha biträtt. Men förutom detta måste man komma ihåg, att arbetarna där uppe egentligen ha understött varandra. De ha skrivit på lån för varandra, så att om dessa 68 i Malmberget och ett sjuttioatal i Kiruna drabbas av lagsökningsåtgärder, kommer det att draga med sig åtskilliga andra fastighetsägare, som icke i dag befinna sig i samma tryckta läge, och man har då anledning att befara en fastighetskrasch där uppe.

Varför ha då svårigheterna blivit så stora? Jo, av det skälet, att dessa fastigheter delvis åtminstone byggts under högkonjunkturen med de stora byggnadskostnader som det innebar och med beräkning på de hyror, som då gällde. Sedan har arbetet inskränkts ned till två och ett halvt skift i veckan. Nu går det visserligen upp till fem skift i Kiruna och tre à fyra i Malmberget, men den förbättringen har gått parallellt med en lönesänkning för arbetarna, något som innebär att de ekonomiska förutsättningarna äro annorlunda än när de byggde. Det är uppenbart, att om — såsom det framgår av statsrådets siffror — antalet arbetare inskränkts från 1,700 till 700 i Malmberget, så måste det påverka hyresprisen, och den hyressänkning, som ägt rum, innebär i genomsnitt helt säkert en reducering med 60 procent på hyrorna, vilket är ett försvärande moment. Nu anföres det, att det blivit lättare. Ja, dessa lättnader äro ju relativa. Visserligen få arbetarna nu arbete ett à två skift mera i veckan, men utom att de skola amortera löpande skulder, skola de därjämte amortera de skulder, som tagits upp under krisen. Det betyder, att det uppsving, som för närvarande gör sig gällande, icke är tillräckligt för att de skola kunna klara av de svårigheter, som för närvarande råda.

Det har anförts från utskottet, att man av principiella skäl icke skulle gå in för en sådan här lösning. Det är dock långsökt därför att riksdagen har vid otaliga tillfällen förut fattat i princip likartade beslut. Visserligen har det icke då gällt att hjälpa gruvarbetare utan ackordslån för hemmansägare. Det gäller mycket stora investeringar i det företag det här är fråga om. Staten har direkt satsat pengar och därmed beträtt den principiella väg, som anses så tvivelaktig här. Man bör observera, att den byggnation, som gruvarbetarna bedrivit, har staten direkt profiterat på, eftersom staten är hälften-delägare i företaget. Om inte gruvarbetarna hade byggt dessa fastigheter, hade bolaget varit tvunget att bygga fastigheterna, och förlusten skulle ju i det fallet ha gått ut över bolaget och således i andra hand staten, som är hälften-delägare. Tack vare den politik, som bolaget genomfört, när det vidtagit åtgärder, som inspirerat en omfattande del av byggnadsverksamheten, har staten blivit besparad förluster, som staten annars skulle haft, och dessa förluster framgå av de siffror, som föreligga och som visa, att bara i Malmberget skulle vid en ekonomisk kris fastigheter till ett taxerat kapital av 550,000 kronor gå över styr. Dessa förluster äro inte på långt håll så små som de förluster, som man i allra ogynnsammaste fall skulle drabbas av genom ett bifall till propositionen.

Jag vill inte gå i god för att gruvarbetarna ändå kunna klara detta, ty det

Ang. låneunderstöd åt vissa fastighetsägare i Kiruna och Malmberget.
(Forts.)

är beroende av hur konjunkturen utvecklas. Om gruvsdriften får ett bakslag som under krisen, blir problemet försvårat, men även om man riskerar det, kan det icke finnas anledning att låta i första hand 150 gruvarbetare, som slitit i hela sitt liv för att skrapa ihop ett litet eget hem, förlora alltsammans på sin ålderdom.

Det har meddelats, att första kammaren nyss med mycket stor majoritet beslutat bifalla reservationen i frågan, och jag hoppas, herr talman, att det beslut, som denna kammare nu går att fatta, också kommer att gå i samma riktning, d. v. s. bifall till reservationen.

Herr Skoglund: Herr talman! Jag beklagar, att detta ärende kommit på riksdagens bord i dag, då större delen av statsutskottet icke är närvarande i riksdagen. Statsutskottets majoritet har uttalat: »Såvitt den verkställda utredningen visar, hava emellertid exekutiva auktioner eller fastighetsrealisationer i övrigt hittills icke förekommit i någon nämnvärd omfattning. Tillräckligt stöd synes icke heller finnas för påståendet, att åtgärder för framkallande i större skala av dylika tvångsförsäljningar av in-tecknade fastigheter äro nära förestående eller överhuvud taget att befara.» När statsutskottet har skrivit något sådant, har det naturligtvis gjort det efter noggrant övervägande. Det hade därför varit av alldeles särskilt intresse att från dessa herrars sida, som stå för utskottets utlåtande, fått den saken ytterligare belyst. Men när det icke låter sig göra, måste jag säga, att jag för min del icke kan vara med om att frångå den ståndpunkt vartill statsutskottet har kommit. Ty då man vet, hur det tillgår i statsutskottet och hur noga man där överväger, innan något skrives, så förstår man att det finnes mycket goda motiv för vad som anförts.

Det har sagts av finansministern, att det föreligger risk för att ett bifall till utskottets förslag fattas som ett principiellt beslut. Detta kunde medföra, att icke heller andra landsdelar, som äro nödställda, skulle få den hjälp de kunna behöva i en svår situation. Jag kan icke förstå, att så är fallet. Här har utskottet motiverat sitt ståndpunktstagande med, att det föreligger en ekonomiskt förbättrad situation i Malmberget och att de personer, som tidigare varit arbetslösa, nu i stor utsträckning ha arbete. När herr statsrådet uppdrager en jämförelse med Bohuslän, tror jag mig kunna säga, att förhållandena där äro sämre, ty där är det en stor grupp människor, som äro helt arbetslösa eller endast ha arbete med ringa förtjänst.

Under sådana förhållanden, herr talman, skulle jag vilja tillråda kammaren att följa statsutskottets majoritet.

I detta anförande instämde herr *Nylander*.

Herr Lövgren: Herr talman! I anledning av den siste ärade talarens yttrande vill jag säga, att jag för några minuter sedan hade ett samtal med en kommunalman från Malmberget, som bestämt förklarade för mig, att om inte förslaget blir bifallet, så är det ganska säkert, att ett stort antal konkurser bli den omedelbara följden, därför att vissa långgivare vilat på hanen i avvaktan på det beslut, som skall fattas av riksdagen.

Herr Skoglund: Herr talman! Jag blev inte alls imponerad av herr Lövgrens upplysning, ty är det så, att det blir exekutiva försäljningar, veta nog kreditgivarna vad de få ut av fastigheterna, och därför betänka de sig säkert mer än en gång, innan de skrida till dylika åtgärder. Frågan är: Hjälpa

Ang. låneunderstöd åt vissa fastighetsägare i Kiruna och Malmberget.

(Forts.)

v fastighetsägarna eller kreditgivarna? Det är på den punkten jag står frågande. I stor utsträckning ha krediter lämnats av ett mycket stort bolag, i andra fall är det hypoteksbanken, och som en tredje kreditgivare anföres en av våra större affärsbanker. Jag är absolut övertygad om, att dessa kreditgivare tänka sig för mer än en gång, innan de låta sälja en fastighet exekutivt och endast få en del av sina fordringar täckta.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag tror, att jag i mitt förra anförande gjorde klart, att den kreditgivare det här gäller är en, som man kan säga vara det allmänna, nämligen hypotekskassan genom sina hypoteksföreningar, vilken på grund av sitt på statsmakterna fastställda reglemente blir tvungen att tillgripa exekutiva auktioner, vilket enskilda inte behöva göra. Om denna kreditgivare ställer till exekutiva auktioner, kan man säga, att medlen inte äro förlorade för det allmänna, men meningen är, att den icke skall behöva vidtaga sådan åtgärd.

Det är riktigt, att i Kiruna arbetar halva arbetsstyrkan 6 dagar i veckan och den andra hälften 5 dagar, men arbetsstyrkan är inte fullt 1,500 man. Om man jämför detta med år 1930, så var arbetsstyrkan då omkring 2,000 man. Och arbetsstyrkan i Malmberget är nu 7 till 8 hundra man mot 1,700 år 1930. Att då förhållandena måste anses abnorma och kunna ge anledning till extra ordinära åtgärder, tror jag, att man måste erkänna.

Herr **Jansson**: Herr talman! Jag står som reservant här, men min reservation skiljer sig från den andra endast i fråga om motiveringen.

Herr Skoglund sade något, som jag fäste mig vid, nämligen att statsutskottets majoritet avstyrkt förslaget. Jag håller ofta på vad statsutskottets majoritet föreslår, men jag vill påpeka, att här är det inte någon majoritet i egentlig mening. Reservanterna, till vilka jag vill räkna mig, ehuru med annan motivering, äro lika många som de, vilka stå för utskottets förslag. Det är alltså bara slumpen som gjort, att vi nu stå som reservanter. Jag menar sålunda, att när nu första kammaren med stor majoritet tagit förslaget, skulle det se bra märkvärdigt ut, om den s. k. folkvalda kammaren skulle avslå förslaget och gå emot ett krav, som under de förhållanden, som varit rådande, måste anses inte allenast behjärtansvärt utan även ur synpunkten av att staten är hälftendelägare i bolaget som en moralisk skyldighet.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! I anledning av vad herr Skoglund sade vill jag kort och gott meddela, att det här faktiskt inte gäller de fastighetsägare, som ha lån hos bolaget där uppe.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 18.

Herr statsrådet **Wigforss** avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 258, angående överenskommelse med statens järnvägars änke- och pupillkassa om övertagande av kassans rörelse, m. m.

Denna proposition bordlades.

Andra kammarens protokoll 1936. Nr 31.

§ 19.

Äng. ändring
i vissa delar
av lagen om
försäkring för
vissa yrkes-
sjukdomar
m. m.

Härpå upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 11 mars 1936 till riksdagen avlämnad proposition, nr 209, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, dels, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar, dels ock anhållit om riksdagens yttrande beträffande ett å den internationella arbetsorganisationens konferens år 1934 antaget förslag till konvention angående ersättning för yrkessjukdomar.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft en i anledning av densamma inom första kammaren av herr *Hagman* väckt motion, nr 341, däri föreslagits, att riksdagen i den uti propositionen föreslagna lagens 1 §, som innehölle en förteckning över de ämnen, som kunde medföra yrkessjukdomar, måtte intaga även ämnet terpentin.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, med förklarande att det i förevarande proposition framlagda lagförslaget icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga av utskottet framlagt förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar, innefattande allenast den avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag, att till slutstadgandet fogats ett stycke av följande lydelse:

»I fråga om yrkessjukdom, som framkallats genom inverkan av stendamm, skall 3 § i nu gällande lag fortfarande äga tillämpning, därest den i samma paragraf omförmälda tiden av ett år redan utlöpt den 1 januari 1937.»; samt

B. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte meddela, att riksdagen för sin del icke haft något att erinra mot föredragande departementschefens till statsrådsprotokollet gjorda uttalande beträffande det å den internationella arbetsorganisationens konferens år 1934 antagna förslaget till konvention angående ersättning för yrkessjukdomar.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Linder, Hagman, Olof Carlsson, Hage, Olovson* i Västerås, *Pettersson* i Hällbacken och *Molander*, vilka förklarar sig anse, att Kungl. Maj:ts lagförslag bort utan det av utskottet föreslagna tillägget tillstyrkas.

Efter först skedd föredragning av *punkten A.* yttrade:

Herr **Hage**: Herr talman! Det framgår av detta utskottsutlåtande, att utskottet har i stort sett tillstyrkt bifall till propositionen om ändring i vissa delar av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Innebörden av dessa ändringar är, att man nu utökar antalet sjukdomskategorier, som äro föranledda av sysslade med vissa farliga ämnen, utöver de kategorier, som förut fallit under lagen. Dessutom föreslår man i övrigt vissa ändringar i den gällande lagen. En av dessa ändringar är den, att man, när det gäller sjukdomar, förorsakade av stendamm, föreslår, att där skall gälla den bestämmelsen, att man räknar som sådan sjukdom, fallande under lagen även sjukdom, som kan konstateras vara föranledd därav, att den sjuke så långt tillbaka i tiden

Ang. ändring i vissa delar av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar
m. m. (Forts.)

som för 10 år sedan sysslat med arbete — särskilt porslinsarbete — där stendamm uppstår och där stendamm alltså kan föranleda denna yrkessjukdom. Förut har bestämmelsen varit, att endast när det kunnat konstateras, att vederbörande under det närmast föregående året sysslat med detta arbete och sedan blivit sjuk, skulle vederbörande falla under lagen.

Nu har emellertid, när det gäller övergångsbestämmelserna, utskottet ställt sig på den ståndpunkten, att denna förbättrade fördel för dem, som träffas av denna sjukdom, skall inte gälla vid själva övergången till den nya lagen. Där har utskottets majoritet, som framgår av vad som står på sidan 8, satt in följande bestämmelser: »I fråga om yrkessjukdom, som framkallats genom inverkan av stendamm, skall 3 § i nu gällande lag fortfarande äga tillämpning, därest den i samma paragraf omnämnda tiden av ett år redan utlöpt den 1 januari 1937.» Bestämmelsen skall här alltså gälla endast 1 år tillbaka. Om alltså en person inte sysslat med detta arbete under år 1936 utan har slutat sin verksamhet i samma arbete under år 1935 och han sedan blir sjuk, skall han inte falla under lagens bestämmelser.

Vi reserverar, som finnas antecknade vid detta utlåtande, 7 stycken, ha däremot även på denna punkt tillstyrkt bifall till regeringens förslag, som innebär, att den retroaktiva regeln skall gälla enligt propositionens övergångsbestämmelser. Jag är övertygad om, att det finns mycket goda skäl för, att man går in för reservationen och alltså för Kungl. Maj:ts förslag. Ty det är dock så, att denna sjukdom, som det här gäller, är av svår beskaffenhet och ganska ofta förekommer inom vissa arbetsområden. Och man kan säga, att en mycket stor del av de arbetare, som syssla med detta arbete, där stendamm uppkommer, äro på sätt och vis predestinerade till att förr eller senare få denna yrkessjukdom. Det är alltså en sjukdom av den arten, att den drabbar ett mycket stort antal människor, som i produktionens tjänst utföra detta arbete. Sedan man nu funnit, att denna sjukdom kan inträda så lång tid efter det, att en person varit sysselsatt i dylikt arbete, är det orimligt, om man sätter in en övergångsbestämmelse av den arten, att denna nya bestämmelse, som är synnerligen motiverad, inte får gälla för en hel del av dem, som drabbats av sjukdomen.

Från denna utgångspunkt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, vilket är detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Johanson** i Hallagården: Herr talman! Utskottet har inte kunnat biträda vad Kungl. Maj:t föreslagit i förevarande avseende. Det är så, att lagrådet har anmärkt, att det framstode som ett, principiellt sett, icke tillrädligt avsteg från vedertagna grundsatser om lagars tillbakaverkande kraft att, på sätt som skett i propositionens lagförslag, med retroaktiv verkan frånträda en i lag given reglering. Utskottet har tagit fasta härpå och därför föreslagit det ifrågavarande tillägget beträffande lagens ikraftträdande. Vidare tillägger utskottet i motiveringen, att det må erinras därom, att av den ena parten i rättsförhållandet utkräves en ekonomisk prestation, från vilken han enligt gällande lag var uttryckligen befriad, samt att en retroaktiv bestämmelse i förevarande hänseende torde inverka på försäkringspremierna för ifrågavarande yrkessjukdom. Det är med hänsyn härtill, som utskottet ansett lämpligt att föreslå detta tillägg.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. ändring i vissa delar av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar m. m. (Forts.)

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! Det ärende, som här föreligger, har så stor betydelse för oss gruvarbetare, att jag måste anhålla att få taga kammarens tid i anspråk en stund.

Den fråga, varom meningarna här bryta sig, berör arbetare, som genom hälsofarligt arbete fått sin hälsa för all framtid förstörd. Frågan gäller i själva verket, huruvida en viss liten grupp av dessa arbetare, till skillnad från andra i likartad ställning, skall förvägras ersättning efter de grunder, som i lagen för övrigt nu kommer att fastställas.

Den yrkessjukdom, som det här är fråga om, silikos eller stendamlunga, angriper långsamt och bryter så att säga steg för steg ned sitt offer. Inom gruvindustrin, där arbetet i stor utsträckning måste utföras i starkt stendamm-bemängd luft, ha vi ganska många fall av denna sjukdom. Läkaren vid Grängesbergs gruvfält, doktor K. G. Sundell, har på grund av denna yrkessjukdoms utbredning bland gruvarbetarna nödgats ägna stor uppmärksamhet åt densamma. Han har företagit ingående undersökningar av ganska stora grupper av gruvarbetare i Grängesberg, och han har sammanfattat sina rön i en tryckt redogörelse, en redogörelse, som för övrigt var införd i Svensk läkartidning förra året, nr 9 år 1935.

Jag skall inte här ingå på något utförligare återgivande av denna hans redogörelse. Han säger emellertid bl. a. i denna skrift, att den tid som åtgår för sjukdomens uppkomst är helt olika. Endast i *undantagsfall* uppstår den så hastigt som efter 3 å 4 år. Rörande undersökningarna av sjukdomsförloppet framhåller han, att röntgenundersökningar äro ett oeftergivligt villkor för en säker diagnos, och sådan undersökning har ju också föreskrivits i lagen. Beträffande röntgendiagnostiken användes en viss indelning för att klassificera olika stadier. Den numera vanligast förekommande är en indelning i *tre* sådana, det *första stadiet* hänförande sig till fall med förstörad hilusskugga och förstärkt strimmighet av lungteckningen, det *andra stadiet* med småfläckighet och det *tredje*, där röntgen visar stora massiva skuggor. Sjukdomen yttrar sig i andnöd, hosta och tecken till hjärtinsufficiens samt smärta i bröst och rygg m. fl. symptom. Viktigast är *andnöden*, som till en början yttrar sig vid ansträngning, men så småningom återfinnes även vid vila. Graden av lungförändringen, säger doktor Sundell i sin redogörelse, anses i de fall, som kunna komma ifråga för ersättning, i allmänhet tillhöra det tredje stadiet enligt röntgen, alltså karakteriserat genom större sammanflytande härdar i lungbilden.

Stendamlunga är sålunda ett långsamt fortskridande sjukdomstillstånd. Den som angripes av denna yrkessjukdom blir inte oförmögen till arbete och ersättningsberättigad förrän efter många år av gradvis skeende försämring. Vill man någon rättvisa ifråga om ersättningsrätten för dessa människor, måste därför ersättning för dylik sjukdom utgå även i de fall, när sjukdomen yppar sig flera år efter sedan den sjuke varit sysselsatt i det farliga arbete, där hans sjukdom grundlagts.

En sådan bestämmelse kommer nu också att genomföras i lagen. Enligt denna bestämmelse skall ersättning utgå till arbetare, som ådragit sig yrkessjukdom genom stendamm, röntgenstrålar eller radioaktivt ämne, om den av sjukdomen angripne inom 10 år från sjukdomens yppande varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där fara föreligger för sjukdomen. Nu föreslår emellertid andra lagutskottets majoritet, att tiden bakåt inte skall räknas de arbetare tillgodo, som väl ha arbetat i för stendamlunga farligt arbete efter den 1 januari 1931 — den tidpunkt då denna sjukdom lagmässigt inrangerades bland yrkessjukdomarna — men som sedermera upphört med det farliga arbetet före den

Ang. ändring i vissa delar av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar
m. m. (Forts.)

1 januari 1936. Utskottet har inte anfört — jag vill slå fast det — något som helst bärande skäl för sitt förslag att ställa denna grupp av sjuka arbetare i en dylik undantagsställning, då det gäller lagens tillbakaverkande kraft. Det enda skäl, som utskottet har anfört för sitt ställningstagande, är ömsint-heten om arbetsgivarnas ekonomi. I sitt utlåtande säger utskottet bara kort och gott följande: »Det må erinras därom, att av den ena parten i rättsför-hållandet utkräves en ekonomisk prestation, från vilken han enligt gällande lag var uttryckligen befriad, samt att en retroaktiv bestämmeelse i förevarande hänseende torde inverka på försäkringspremierna för ifrågavarande yrkes-sjukdom.» Man måste verkligen säga, att i detta uttalande från utskottsmajo-riteten sticker den kapitalistiska egoismen och det privatkapitalistiska intres-set fram på det mest krassa sätt. Vi få ändå komma ihåg, att den *ena parten* är i detta fall arbetaren, som fått sina lungor förstörda i det hälsofarliga ar-betet och därigenom blivit oförmögen till arbete. Den parten skall — när det gäller den grupp, som utskottet vill undantaga — fortfarande bära hela börd-an, både sjukdomen och de därmed följande ekonomiska konsekvenserna. *Den andra parten*, bolaget eller arbetsköparen, får man enligt utskotts-majoritetens mening inte komma och ålägga någon ekonomisk prestation, där-för att den parten har tidigare varit befriad därifrån. En retroaktiv bestäm-melse, säger utskottet, torde komma att inverka på försäkringspremierna för ifrågavarande yrkessjukdom. Jag tycker verkligen, att det går väl långt, när ett riksdagens utskott kommer och anför enbart dylika skäl för en så orätt-rådlig lagstiftningsåtgärd som här föreslås. Att ämbetsverken ha gått in för samma orättvist verkande bestämmeelse är inte något försvar för utskottets ställningstagande.

Jag vill anföra ett exempel för att påvisa, hur orättvist den av utskotts-majoriteten föreslagna övergångsbestämmeelsen kommer att verka. Vi ha exempelvis en gruvarbetare, som arbetat i det hälsofarliga arbetet så lång tid, att han redan 1931 började bli angripen av denna yrkessjukdom. Nu är det så, att i första och andra stadierna är inte sjukdomen så hårt kännbar, och han fortsätter därför i det hårda och hälsofarliga arbetet utan att ens veta om den risk han löper. Krafterna svika emellertid allt mera, och på hösten i fjol, alltså 1935, måste han sluta i det tunga och hälsofarliga arbetet och få ett lindrigare arbete i renare och friskare luft. Han kan sedan möjligen hålla ut i det lindrigare arbetet under innevarande år och in på 1937, alltså till en tidpunkt, då de nya bestämmelserna ha trätt i kraft. Han förmår då icke fortsätta längre utan går till läkare och får då konstaterat, att han har stendammlunga i tredje stadiet och att han för framtiden är oförmögen till arbete. Enligt utskottets förslag till övergångsbestämmeelse skall den mannen icke vara berättigad till någon ersättning för sin yrkessjukdom, trots att han sedan 1931 har så att säga varit inbegripen under lagen och trots att i lagens 3 § nu blivit fastslaget, att ersättning skall utgå för denna yrkessjukdom, om den insjuknade *inom tio år före sjukdomens yppande* varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där fara föreligger för sjukdomen.

Vi kunna sedan tänka oss en annan arbetare, som befinner sig i precis sam-ma sjukdomstillstånd men som först innevarande år, alltså endast några må-nader senare än i det förra fallet, har slutat i det hälsofarliga arbetet och fått ett annat, lindrigare arbete på ett område, som icke disponerar för den yrkessjukdom, varom här är fråga. Denne sistnämnde arbetare får enligt lagen och enligt utskottets övergångsbestämmeelse rätt till ersättning för sin yrkessjukdom, även om denna icke konstateras förrän år 1945.

Vi ha alltså här två arbetare i precis samma situation. På den ene utveck-

Ang. ändring i vissa delar av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar m. m. (Forts.)

lar sig sjukdomen litet fortare, och han blir utan ersättning, medan den andre, vars sjukdom utvecklar sig saktare, blir berättigad till ersättning, även om sjukdomen icke konstateras förrän år 1945. Jag menar, att man måste väl kunna inse, att en övergångsbestämmelse, som verkar på det sättet, är i högsta grad otillfredsställande. Det blir några årsklasser lungsjuka arbetare, som genom den av utskottet föreslagna övergångsbestämmelsen bli avstängda från den ersättningsrätt, som fastställs i själva lagen. Antalet sjuka, som komma att avstängas från den i lagen fastställda rätten till ersättning, blir nog icke särdeles stort för hela landet. Det torde icke bli så många, att det spelar någon nämnvärd ekonomisk roll vare sig för försäkringsbolagen eller på annat sätt, men för de enskilda sjuka, som gå miste om ersättning, har detta en oerhört stor betydelse och kommer att kännas såsom en oerhörd orättvisa. När riksdagen i alla fall nu inser nödvändigheten av att skapa en mera effektiv och rättvis lagstiftning beträffande ersättningsrätten för denna yrkessjukdom, då bör väl riksdagen ändå icke genom en småaktig övergångsbestämmelse avstänga några tiotal, kanske något hundratal sjuka arbetare från den ersättning, som lagen i övrigt fastslår såsom berättigad och riktig.

Jag ber på grund härav, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, som innebär avslag på den av utskottets majoritet föreslagna, orättvist verkande övergångsbestämmelsen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag har varit hindrad av debatten i första kammaren att deltaga i den här förda diskussionen och jag har icke heller haft tillfälle att höra vad som här har förekommit. Det är därför möjligt, att jag kommer att återupprepa ting, som redan äro sagda. Jag skall emellertid icke bli lång.

Man har i Sverige hittills haft ganska litet reda på yrkessjukdomarnas förekomst. När den första lagstiftningen i ämnet tillkom år 1929 på förslag av dåvarande socialminister Lübeck, infördes en förteckning på ämnen, som framkallade yrkessjukdomar, vilka ämnen emellertid då saknade all betydelse för Sveriges del, fastän ett av dem senare fått stor betydelse även hos oss. Förteckningen upptog nämligen en rad ämnen, som icke förekommo i svensk industri. Senare beslöt riksdagen, på därom väckt motion, att stenlunga skulle införas bland de sjukdomar, som skulle räknas till yrkessjukdomar. Detta var den första egentliga svenska yrkessjukdom, som kom in under lagen, men den gången — jag erinrar mig det mycket väl från år 1930 — trodde man, och det är väl egentligen därför, som sjukdomen fått namnet stenlunga, att det icke var några andra arbetare än stenarbetare, som voro utsatta för risken att få denna yrkessjukdom. Sedermera har det emellertid visat sig, att risken för uppkomsten av stenlunga är ganska allvarlig inom en hel rad av olika industrier.

Vad som här skiljer utskottsmajoriteten och Kungl. Maj:t är följande fråga: Skall en person, som trott sig vara försäkrad enligt 1931 års förordning, vara berövad rätten till ersättning eller icke, om han under de sista fem åren, alltså under den tid lagbestämmelser funnits beträffande stenlunga, övergått från detta farliga yrke till annat arbete men fortfarande är anställd hos samme arbetsgivare? Detta är så att säga kärnpunkten i den tvist, som föreligger mellan utskottsmajoriteten och Kungl. Maj:t.

Nu vet jag mycket väl, att en lagstiftning med låt mig säga i viss mån retroaktiv verkan alltid är en mycket betänklig sak. Jag kan också försäkra kammaren, att jag icke skulle ha fallit på idén att föreslå en sådan femårig retroaktivitet, d. v. s. den tid, vi haft en yrkessjukdomslag med stenlunga så-

Ang. ändring i vissa delar av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar
m. m. (Forts.)

som yrkessjukdom, om det icke hade funnits ett alldeles särskilt skäl, som jag förmodar icke har blivit anfört i debatten. För att få kännedom om sjukdomsrisken, gjordes vid en större fabrik en särskild undersökning av det stora flertalet arbetare. Denna undersökning ägde rum någon gång under år 1934. Resultatet blev, att nästan alla undersökta arbetare visade sig vara angripna av sjukdomen. Arbetarna själva ha icke fått något besked om huruvida de ha sjukdomen eller ej, detta av vissa skäl, närmast psykologiska, som jag för min del respekterar. Låt oss nu antaga att följande har skett: Sedan det blivit känt, att risken för stenlunga inom denna industri var så allvarlig, att nästan samtliga undersökta arbetare voro angripna, vad finns det då för garanti för att icke företaget under år 1935 har flyttat ut åtskilliga av dessa arbetare till annat arbete i fria luften? De stå kvar hos samma arbetsgivare. Jag säger icke, att så har skett — det vet jag ingenting bestämt om — men om det har skett, så betyder det, att åtskilliga arbetare, hos vilka stenlunga konstaterats, under den gamla lagens giltighetstid, berövas rätten till ersättning, därför att de den 1 januari 1936 icke längre arbeta i den yrkesfarliga delen av denna industriverksamhet. Det var inför risken av denna konsekvens, som uppriktigt sagt mitt samvete icke tillät mig att gå förbi frågan, och det var också därför, som denna övergångsbestämmelse med denna modifierade retroaktiva karaktär kom till stånd.

Jag undrar, om icke andra kammaren kan ha skäl att respektera detta för mig avgörande argument, ty nog vore det väl ändå en betydande orätt mot åtminstone dessa arbetare, om jag begränsar mig till dem, hos vilka stenlunga konstaterats långt före denna lag om så att säga tioårig respit för framtiden, ifall de, kanske bara därför att de blevo undersökta så tidigt som år 1934, skulle berövas rätten till ersättning. Risken finns i varje fall, om man går emot den av Kungl. Maj:t föreslagna övergångsbestämmelsen.

För min del vågar jag hoppas, att andra kammaren skall behjärta ett sådant faktum, som jag här omnämnt, genom att följa reservanternas.

Herr Thorell: Herr talman! Såvitt jag icke missuppfattade herr statsrådets anförande, var det ett rent uppkonstruerat fall, som medfört, att han velat ha övergångsbestämmelsen formulerad på det sätt, som han här har framhållit. Han framhöll nämligen, att det var möjligt, att en arbetsgivare efter överenskommelse med sina arbetare skickat ut en del av dem på annat arbete och att dessa arbetare då skulle komma att ställas utanför lagens bestämmelser. Herr statsrådet kände sig emellertid icke alls säker på att något sådant förekommer i verkligheten, utan det hela var enbart baserat på ett antagande. Har det icke funnits någon annan orsak till herr statsrådets förslag på denna punkt, förefaller det mig ganska underligt, att han icke följt vad som föreslagits av lagrådet.

Jag skall icke gå närmare in på saken utan ber endast att få instämma i det yrkande, som förut gjorts om bifall till utskottets förslag.

Herr Hage: Med anledning av det sista anförandet skall jag bara be att få säga, att det ju ligger mycket nära till hands — sedan man konstaterat, att en arbetare blivit infekterad — att flytta över honom till ett friskare arbete, och då kan en sådan situation inträffa, som herr statsrådet omtalade. I stället för att som herr Thorell antyda, att detta skulle vara något, som kanske icke inträffar, skulle jag alltså vilja säga, att det är mycket troligt, att det verkligen kommer att ske.

Jag vidhåller fortfarande mitt yrkande.

Ang. ändring i vissa delar av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar m. m. (Forts.)

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! Jag tyckte mig höra, att herr Thorell ville påstå, att de exempel, som här anförts — jag förmodar att detta riktade sig emot icke bara vad socialministern anfört utan även mot mig — skulle vara uppkonstruerade och icke förekomma i verkligheten. Jag skulle verkligen vilja rekommendera herr Thorell att taga del av den i tryck föreliggande redogörelsen för de undersökningar, som vår läkare i Grängesberg har företagit beträffande denna sjukdom. Herr Thorell skulle då få klart för sig, hur lömskt många sjukdom utvecklar sig. Som jag anförde i mitt förra anförande, utvecklas den så sakta, att den, som har angripits, länge kan fortsätta sitt arbete utan att ha en aning om den risk han löper. Han blir kanske allt krassligare och nödgas till slut söka sig annat arbete, därför att exempelvis i gruvindustrien är brytningsarbetet och det dammiga arbetet så tyngande, att han icke står ut med det längre. Han kommer då över i ett annat arbete, som icke anses såsom disponerande för stendammlunga.

Sådana fall ha vi ganska många vid gruvfälten. En del av dessa arbetare har övergått från det hälsofarliga arbetet till annat arbete under tiden från 1931 års början till 1935 års slut, och det är sådana arbetare, som, när sjukdomen sedan konstateras, enligt utskottsmajoritetens förslag skola ställas utan rätt till den ersättning, som i övrigt fastslås i lagen. Sådana fall förekomma, herr Thorell! De förekomma inte i så stor omfattning, men den av utskottet föreslagna övergångsbestämmelsen kommer att verka oerhört orättvist för de enskilda sjuka, som komma att drabbas av densamma.

Herr **Thorell**: Ja, herr Karlsson i Grängesberg, vi ha ju icke några delade meningar om hur det skall ordnas för framtiden. På den punkten har utskottet varit enigt. Det är endast övergångsbestämmelsen, som vi strida om. Just detta, att denna svåra sjukdom kan konstateras först långt senare, ha vi velat taga hänsyn till i den nya lagen.

Jag begärde emellertid icke ordet för att säga detta, herr talman, utan endast för att meddela, att första kammaren nyss har tagit utskottets förslag. Enligt vad det upplysts mig, skulle det vara synnerligen svårt att sammanjämka skiljaktiga beslut mellan kamrarna, i fall som detta, och därför ansåg jag mig vara skyldig att meddela förhållandet i kammaren.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Jag vill säga kammarens ledamöter, att det är onödigt att komma med ett sådant skrämskott, att man icke skulle kunna sammanjämka en övergångsbestämmelse på en punkt som denna. Om man icke vill gå så långt som andra kammaren genom ett eventuellt beslut om bifall till reservationen, varmed man skulle ge lagen tillbakaverkande kraft till den tid, då stendammlunga överhuvud taget varit införd i lagstiftningen, så kan man åtminstone räddar de fall, som jag syftade på. Eftersom den undersökning, som i rätt hög grad varit ett motiv till den av Kungl. Maj:t föreslagna övergångsbestämmelsen, ägde rum år 1934, skulle dessa arbetare få rätt till ersättning även med en kompromiss av detta slag.

För övrigt är det väl icke alldeles uteslutet, att, om andra kammaren fattar ett beslut i överensstämmelse med reservationen, första kammaren sedan får en uppmaning av utskottet att fatta samma beslut, eftersom majoriteten i första kammaren var ganska liten för utskottets ståndpunkt. Det har hänt förr, när kamrarna ha stannat i olika beslut, att den ena kammaren har upp-

*Ang. ändring i vissa delar av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar
m. m. (Forts.)*

manats att biträda det av den andra kammaren fattade beslutet. Det kan ske också i detta fall.

Herr **Gardell** i Gahns: Herr talman! Man har här framhållit, att det är orättvist, om de, som bli sjuka, icke skulle få någon ersättning, men saken är väl den, att olycksfallsförsäkringsbolagen icke ha räknat med att bli ersättningsskyldiga för de ifrågavarande fallen. De måste givetvis efter detta kanske införa nya tariffer för försäkringsavgifterna. Det kan alltså ha en ekonomisk inverkan på försäkringsbolagen, om vi nu skulle ta det förslag, som Kungl. Maj:t har lagt fram.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Med anledning av herr Gardells i Gahns yttrande vill jag blott säga, att försäkringsbolagen under alla omständigheter bli tvungna att räkna om sina tariffer, eftersom den tidsfrist, inom vilken man kunde få ersättning, enligt gamla lagen var ett år, medan utskottet här själv biträtt förslaget om att för framtiden utsträcka tiden till tio år. Följaktligen blir ersättningsrisken för försäkringsbolagen även med utskottets förslag i hög grad ökad. Om ökningen i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag bifalles, kommer det här att röra sig om det antal arbetare, som under de närmast föregående fem åren fått denna sjukdom. Något annat kan det icke bli fråga om, så att så förfärligt svårt kan det nog icke bli. Jag vet, att man inom riksförsäkringsanstalten i varje fall icke anser, att det ur ekonomiska synpunkter behöver spela någon så stor roll. Riksförsäkringsanstalten har åtskilliga industriella företag, där stenlungariskan är rätt stor. Jag säger uppriktigt, att jag har svårt att tänka mig, att man i denna fråga skall låta stenlungapatienternas rätt bli lidande på grund av särskild omtanke om försäkringsbolagen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Thorell, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid andra lagutskottets förevarande utlåtande nr 41 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten A av berörda utlåtande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.

Ang. ändring
i vissa delar
av lagen om
försäkring för
olycksfall i
arbete.

Till avgörande förelåg nu andra lagutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, dels ock väckt motion angående ändring av sistnämnda lag.

Genom en den 11 mars 1936 till riksdagen avlämnad proposition, nr 218, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:ten, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete.

I sammanhang med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 63, vari herr *Spångberg m. fl.* föreslagit, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till ändring av lagen om försäkring för olycksfall i arbete i enlighet med de riktlinjer, som angivits i motionen.

Utskottet hemställde,

A. att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen; samt

B. att motionen II: 63 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av berörda hemställan lämnades på begäran ordet till

Herr Spångberg, som yttrade: Herr talman! I den motion, som behandlas i detta utlåtande, och som väckts av socialistiska gruppen under nr 63 i andra kammaren, ha vi främst tagit sikte på en höjning av minimibeloppen av den sjukpenning och livränta, som skall utgå vid inträffade olycksfall. Enligt § 6 i olycksfallsförsäkringslagen utgår sjukhjälp med lägst 1 krona om dagen under sjukdomstiden med fullständig oförmåga till arbete på grund av olycksfallet, och enligt § 7 i samma lag utgår vid 100-procentig invaliditet ett minimibelopp av 300 kronor om året. Vi ha i vår motion föreslagit en utredning och begärt framläggande av förslag till ändring av dessa bestämmelser, och därvid ha vi förslagsvis framhållit, att minimibeloppet skulle sättas till 3 kronor vid sjukhjälp och till 900 kronor vid fullständig invaliditet.

Riksdagen har förut behandlat liknande motioner, som vi väckt, och riksdagen har med godtagande av utskottets motivering vid dessa skilda tillfällen visserligen erkänt det berättigade i att här ifrågavarande minimibelopp skulle höjas, men riksdagen har samvetsgrant trots dessa uttalanden avslagit motionerna och ingenting gjort. Jo, något har riksdagen gjort beträffande olycksfallsförsäkringslagen. Riksdagen har nämligen försämrat denna lag och detta vid två skilda tillfällen. Den ena försämringen genomfördes år 1926, då riksdagen antog vissa ändringar som medförde försämringar, vilka jag skall be att få ge ett par exempel på. Förut erhöll en arbetare, som råkade ut för ett olycksfall, om han hade en årsförtjänst på 670 kronor, i sjukhjälp 1 krona 25 öre under den tid, han måste avhålla sig från arbete. Efter 1926 års ändring erhåller han blott 1 krona om dagen. En arbetare, som beräknades kunna förtjäna 944 kronor om året, erhöll förut 1 krona 70 öre per dag, men efter ändringen år 1926 erhåller han blott 1 krona 50 öre om dagen. Alltså innebär detta en försämring för ifrågavarande inkomstgrupper på resp. 25 å 20 öre. Beloppen, 25 och 20 öre, äro visserligen icke svindlande, men ytterst kännbara för dem, som under sjukdomstiden bli urståndsatta att kunna försörja sig på grund av inträffat olycksfall, när han förut haft en sådan låg inkomst.

Ang. ändring i vissa delar av lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

(Forts.)

Ytterligare församringar inträdde, när den nya sjukkasselagen antogs och allteftersom den trädde i kraft. Om vi tänka oss en arbetare, som beräknades ha en inkomst på 670 kronor om året, och som var medlem av en sjukkassa, där han var tillförsäkrad 1 krona om dagen i sjukhjälp vid inträffad sjukdom, så erhöll denne arbetare före år 1926 vid inträffat olycksfall i arbete 1 krona 25 öre såsom hjälp från olycksfallsförsäkringen och 1 krona från sjukkassan eller sammanlagt 2 kronor 25 öre per dag. Efter ändringen av år 1926 och den nya sjukkasselagens antagande sänktes denna sjukhjälp från 2 kronor 25 öre till 1 krona per dag. Det är ju ett så orimligt läge, som denne arbetare blivit satt uti, att det överhuvud taget inte behövde diskuteras, huruvida han skall kunna försörja sig på ifrågavarande belopp eller icke. Detta borde väl i första hand vara avgörande, när det gäller att bestämma minimibeloppet. Dessa församringar borde väl också motivera, att man höjde beloppen ifråga. Det går helt enkelt icke att leva på 1 krona om dagen, och det går icke för den, som blir fullständigt invalid, att leva på 300 kronor om året. Detta är skäl, som verkligen i och för sig borde tala för en ändring härvidlag, och det är på grund av dessa skäl, som vi yrka på en höjning av de lägst utgående beloppen.

År 1927 väckte vi en motion med samma syfte. Motionen tog den gången direkt sikte på en lagändring. Vi fingo då höra av utskottet och utskottets representanter, att det nog vore berättigat i och för sig att höja dessa låga belopp, men att det måste föregås av en utredning. Nåja, vi togo herrarna på orden och väckte en motion med förslag om en utredning, vilket utskottets representanter förut ansågo vara den väg, som man borde gå för att nå det syfte, vars berättigande riksdagen erkände. Utskottet erkände även den gången det berättigade i våra krav men skyllde på det ekonomiska läget. Utskottet har i år varit nog vänligt att taga med ett brottstycke ur den motivering, som 1933 års utskott anförde, och jag tar mig friheten att på sid. 15 i utlåtandet citera detta, vilket understryker ytterligare, vad som här framhållits. Det heter där: »Utskottet anser det vara nödvändigt att bibehålla den till grund för olycksfallsförsäkringslagen liggande principen, att ersättning enligt lagens regler skall bestämmas med hänsyn till storleken av den skadades arbetsförtjänst och icke i något fall må överstiga densamma. Med hänsyn härtill finner sig utskottet icke kunna tillstyrka bifall till motionen. Utskottet vill dock härvid framhålla, att beloppet av sjukpenning och livränta, som i enlighet med gällande lags bestämmelser utgår inom de lägre inkomstgrupperna, enligt utskottets mening är så lågt, att en mindre höjning därav i och för sig kunde anses vara motiverad, ehuru en sådan höjning på grund av nuvarande ekonomiska läge torde vara synnerligen svår att genomföra.» Man erkände då det berättigade i vårt krav, men ansåg, att det på grund av det dåvarande ekonomiska läget var omöjligt att tillmötesgå kravet i fråga. Ja, man är verkligen synnerligen sparsam, när det gäller sociala utgifter. Det har gjorts en utredning — den var tidigare, några år tillbaka, i samband med en av oss då väckt motion — som utvisar, att man kunde beräkna, att en höjning av sjukhjälpens minimibelopp från 1 krona till 3 kronor per dag i enlighet med vad vi i vår motion föreslagit icke skulle uppgå till så hög summa, som kungahuset drager. Då är det väl underligt, om man icke skulle kunna tillmötesgå detta krav och hade bort göra det långt tidigare.

Jag skall emellertid icke tala om den snö, som föll i fjol. Vi återgå till den motion, som är väckt i det läge, som nu föreligger. I år föreliggande icke några av de skäl, som utskottet förut ansett utgöra hinder för ett antagande av vårt förslag. I sak erkänner utskottet även i år det berättigade i vår mo-

Ang. ändring i vissa delar av lagen om försäkring för olycksfall i arbete.
(Forts.)

tion, och det heter i utlåtandet, på sid. 16, att »det enligt utskottets mening kan ifrågasättas, om icke tiden kan anses vara inne att underkasta olycksfallsförsäkringslagen en revision i vissa delar, som icke beröras i den föreliggande propositionen. Vid en sådan revision av lagen synes bland annat böra övervägas, huruvida icke utan rubbning av den gällande olycksfallsförsäkringslagens grunder en höjning kan äga rum i fråga om beloppet, av sjukpenning och livränta, som utgår inom de lägre inkomstgrupperna.» Jag måste säga, att här hade det varit lämpligt för utskottet att sätta punkt, ty det hade varit en tillräcklig motivering för bifall till motionen i fråga. Men jag har frågat mig så många gånger, då det gäller olika ärenden här i riksdagen: När skall man icke finna de obotfärdigas förhinder? Här anföres sedan på två rader oriktigt och omotiverat, att i motionen icke anges några riktlinjer, som kunna ge anledning till en framställning i ämnet till Kungl. Maj:t.

Jag måste visa tillbaka detta påstående. Det kan möjligen anses förmätet av en enskild motionär, särskilt då han tillhör den socialistiska gruppen, att sätta sig emot ett högvördigt utskott, men det kan icke hjälpas. Jag kan icke låta bli att vid detta tillfälle tillbakavisa detta påstående. Jag fastslår, att vi ha angivit riktlinjer, mina herrar, och dessa riktlinjer sammanfalla för övrigt med dem, som utskottet självt angivit. Utskottet har nämligen i sin motivering ansett, att det bör ske en höjning ifråga om beloppen av sjukpenning och livränta beträffande de lägre inkomstgrupperna, och det har icke kunnat anföras något skäl däremot. Det är ju klart, att man kan skriva en mycket större motion. Om denna motion avslås, få vi väl göra det till ett kommande år. Man kan utarbeta en motion, som upptager många sidor och skriva om ting, som äro mycket självklara i detta sammanhang, men jag tillbakavisar talet om att några riktlinjer icke blivit anförda i den motion på ett par, tre sidor, som avlämnats av oss. Jag gör detta så mycket hellre, som utskottet självt angivit precis samma riktlinjer.

Då här bör ske en ändring fortast möjligt, och då utskottet erkänner det berättigade i de krav, som här föreligga, och ytterligare understryker det i sitt utlåtande, och då det icke kunnat presteras några som helst vägande skäl för ett förhållande av denna fråga, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Vidare anförde:

Herr Hage: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att påvisa, att utskottet här tagit upp två saker, nämligen *dels* frågan om en mera omfattande revision av olycksfallsförsäkringslagen, därvid utskottet framhållit, att det kan ifrågasättas, om icke en sådan bör ske, *dels ock* frågan, om det icke vore rimligt att vid denna utredning ordna det så, att en höjning kunde äga rum i fråga om beloppet av sjukpenning och livränta, som utgår inom de lägre inkomstgrupperna. När utskottet uttalar sig på sätt, som här skett, och samtidigt tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts proposition, så är detta på sätt och vis detsamma som att utskottet uttalat sig för en framställning till Kungl. Maj:t att taga upp även nu ifrågavarande spörsmål till övervägande. Längre kan man icke gå i detta fall.

Från den utgångspunkten ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Spångberg: Herr talman! Jag finner herr Hages inställning till detta speciella ärende år efter år synnerligen märkvärdig. I år säger herr Hage, att utskottets avslagsyrkande i realiteten är ett bifall till motionen om en fram-

Ang. ändring i vissa delar av lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

(Forts.)

ställning till Kungl. Maj:t att här vidtaga en utredning. Om det är utskottets mening, då förefaller det mig tämligen självklart, att riksdagen i detta fall säger ifrån det. Det har emellertid aldrig passat herr Hage att vara med om ett förslag, som hjälper de sjuka det här är fråga om, och jag förmodar, att det är därför, som herr Hage i år tillsammans med herr Frändén med flera yrkat avslag på motionen.

Jag har roat mig med att i riksdagsprotokollen gå tillbaka till de föregående tillfällena, då denna fråga behandlats. Jag har då kommit till den uppfattningen, att utskottet i år icke gärna kunde komma ifrån att yrka bifall till vår motion efter den motivering, som utskottet år efter år presterat. Om icke min motivering kan godtagas av herr Hage, skall jag be att få citera vad han själv tidigare anført. Han har tidigare yrkat avslag på en motion om direkt lagändring, och jag vill här citera det uttalande, som han då gjorde. Han säger bl. a.: »Jag har därför sökt komma fram på en annan väg. Jag har erkänt, att det är riktigt, som herr Spångberg säger, att sjukpenningen och livräntan i många fall äro synnerligen små, och att arbetarna borde kunna kräva, att ersättningarna till dem vid olycksfall bleve ökade. Jag har då resonerat så, att skall det finnas någon möjlighet att komma fram till en reform på detta område, så måste man först få en utredning bl. a. om vad det komme att kosta. Från den utgångspunkten ha vi socialdemokrater i andra kammaren jämte vår partivän herr Thorberg förenat oss om att påyrka en utredning, som enligt vårt förmenande skulle kunna leda till att man kunde åstadkomma en viss ökning av den utgående sjukpenningen och livräntan. Med avseende på livräntan hade vi då tänkt oss, att det även skulle bestämmas en minimisumma och beträffande sjukpenningen, att det minimibelopp, som existerar, skulle något höjas.»

Detta är motivering, herr Hage, för bifall till den motion, som nu föreligger. Det har gått åtta år sedan dess. Frågan ligger fortfarande i samma läge. Utskottet är tillbakaslagent på varje punkt som det under årens lopp gått emot vårt förslag, och vad här i sak anförts av utskottet talar för bifall till motionen.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hage: Herr talman! Jag skall passa på att säga herr Spångberg, att för arbetarna här i landet betyder det så rysligt litet, vare sig herr Spångbergs motion bifalles eller icke. För dem är det huvudsaken, att denna fråga verkligen går framåt, så att det blir någonting åtgjort. Om sedan herr Spångbergs motion blir bifallen eller icke, intresserar dem säkerligen icke det ringaste.

Herr Spångberg: Herr talman! Egentligen skulle man icke bemöta ett sådant uttalande som herr Hages. Då jag i varje fall gör det, skall jag hålla mig till sak.

När man ser på en motion, bör man väl se på den ur synpunkten av vad den innehåller och icke ur synpunkten av vem som väckt den. Eller hur, herr Hage? Är det kutym, att man först skall se efter vem som väckt motionen, och sedan må förslaget vara så nödvändigt och så erkännansvärt som helst, men det skall ändå icke bifallas, därför att det icke är herr Hage eller de, med vilka han från sina politiska beräkningsgrunder har samröre med, som framställt förslaget? Är det så, herr Hage, då förstår jag herr Hages motivering. Men jag trodde, att vi skulle kunna hålla dylika beräkningsgrunder utanför en debatt inom riksdagens väggar. Vårt förslag gagnar de arbetare, som nu få leva på de allt för låga belopp olycksfallslagen berättigar till under den tid, de på grund av olycksfall berövats möjligheter till arbetsinkomst. Det är ingen, som kan komma ifrån den saken.

Ang. ändring i vissa delar av lagen om försäkring för olycksfall i arbete.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning blev på herr talmannens först därå givna proposition utskottets hemställan i punkten A. av kammaren bifallen.

Vidare framställde herr talmannen beträffande punkten B. propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionen II:63; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i punkten B. av utskottets förevarande utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit motionen II: 63.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 21.

Ang. revision av gällande bestämmelser om ersättning åt sjöfolk vid förlust av effekter vid fartygs förolyckande.

Härefter föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion angående revision av gällande bestämmelser om ersättning åt sjöfolk vid förlust av effekter vid fartygs förolyckande. Därvid anförde:

Herr Ekman: Herr talman! Såsom framgår av utskottsbetänkandet, har jag till detsamma fogat en blank reservation. Emellertid är det mig angeläget att här framhålla, att jag är fullt ense med mina kamrater i utskottet därutinnan, att de nuvarande bestämmelserna i denna fråga rörande ersättning till sjöfolket vid fartygs förolyckande icke äro tillfredsställande.

En av anledningarna till att jag reserverat mig är att jag anser, att den föreslagna skrivelsen är onödig på den grund, att denna fråga avgöres av Kungl. Maj:t på administrativ väg och att man icke har någon som helst anledning att betvivla, att den nuvarande chefen för handelsdepartementet har sin uppmärksamhet fäst även på denna fråga liksom på andra, som röra sjöfolket.

Vidare ber jag få påpeka, att denna fråga är av en rätt så komplicerad natur, som även framgår av kommerskollegii yttrande i vad gäller förluster vid delförlisning. Där påpekas nämligen, att bestämmelsen härom har tillkommit i samråd med övriga nordiska länder och att samma bestämmelse är gällande där samt att därest en ändring här skulle beslutas, skulle detta givetvis förorsaka, att förhandlingar måste upptagas med dessa länder. Kommerskollegium avstyrker detta på den grund, att kollegium anser, att i en detaljfråga som denna bör en dylik demarche hos våra grannländer icke göras.

Sedan är det en annan fråga, och den gäller, huruvida sjöfolkets ersättningsbelopp skola höjas. Därvidlag citerar kommerskollegium sitt uttalande till Kungl. Maj:t 1922 och säger, att »kollegium har funnit det erbjuda mycket stora vanskligheter att i fråga om bestämmandet av den ersättning,

Ang. revision av gällande bestämmelser om ersättning åt sjöfolk vid förlust av effekter vid fartygs förolyckande. (Forts.)

varom här är fråga, utfinna regler, vilka kunna anses i alla avseenden garantera full rättvisa». Kollegium framhåller även, att denna fråga helst bör lösas genom avtal. Förhållandet är ju, att genom kollektivavtal mellan redareföreningen och de ombord anställdas organisationer ha vissa förbättringar utöver vad gällande lag bestämmer redan vidtagits, och det förefaller mig därför, som om ett fortsättande på den inslagna vägen skulle vara att rekommendera då därigenom vinnes mera smidighet än genom lagbestämmelser.

Emellertid vill jag, herr talman, icke upptaga kammarens tid med att närmare gå in på denna fråga i all synnerhet som jag i sak är enig med utskottet. Jag har därför intet yrkande.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Jag skall helt kort och gott med hänvisning till vad utskottet sagt i sitt utlåtande be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 22.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 14, angående uppställande av ökade krav på färgsinne och synskärpa vid anställning inom vissa verk och yrkesområden yttrade:

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag skall endast be att få säga några ord i anledning av det föreliggande utskottsbetänkandet. På mig verkar det, som om varken utskottet eller de myndigheter, till vilka utskottet remitterat föreliggande motion, hava riktigt förstått innebörden av densamma. Man påpekar här i utskottsutlåtandet, att vad som begärts i motionen redan tidigare är tillgodosett på de områden, som jag särskilt framhållit, nämligen järnvägsväsendets och sjöfartens områden, särskilt vad gäller synskärpa, färgsinne o. s. v.

I fråga om de övergångsbestämmelser, som påyrkats i motionen, har man också tydligen missförstått det hela, när man i utskottsutlåtandet säger: »Emellertid är att märka, att vid statens järnvägar liksom vid enskilda järnvägar och vissa rederiföretag sådana anställda, som vid företagna undersökningar icke blivit godkända för fortsatt användning i säkerhetstjänst, i regel beretts annan tjänst vid företaget, ett förfaringssätt, som utskottet tager för givet även kommer att i fortsättningen tillämpas.» Ja, herr talman, det var ju för motionären känt, att då man exempelvis vid järnvägarna varit tvungen att flytta en lokförare på grund av förändringar i hans färgsinne och synskärpa från den tjänst, han haft, han då fått något annat arbete, t. ex. vid järnvägens verkstäder med ungefär samma betalning, som han hade i den tjänst, där han ursprungligen var insatt. Men när det gäller sjöfartens område, finns det ingen möjlighet för rederierna att åtminstone ombord på fartyget sätta personer i annan tjänst. Väl har det inträffat ett och annat undantagsfall, där rederierna anställt en sjöman, som på grund av förändringar i färgsinne eller synskärpa icke kunnat segla till sjöns längre, i rederiets verksamhet i land. Men dessa fall äro ett så försvinnande fåtal, att de icke ens kunna talas om i detta sammanhang. I detta fall hade det varit bra, om utskottet velat tala om, hur många människor som på detta sätt beretts annan anställning inom rederirörelsen.

Ang. ökade krav på färgsinne och synskärpa vid anställning inom vissa verk och yrkesområden.

Ang. ökade krav på färgsinne och synskärpa vid anställning inom vissa verk och yrkesområden. (Forts.)

Man synes emellertid i fråga om synskärpa och kravet på effektivare förundersökningar ha helt och hållet förbigått, vad som i motionen framhållits, och jag skall därför be att få läsa upp en del av vad som står i själva motionen. På sid. 6 i motionen heter det i andra stycket: »Vad som lämpligast bör göras, är svårt att utan vidare avgöra, men det kan tänkas, att man använder sig av något förebyggande medel, således en effektiv undersökning av icke bara färgsinne utan även av synförmågan, varvid uppmärksamhet bör riktas särskilt på om hos den sökande förekomma ärftliga rubbningar av färgsinnet. Härigenom skulle mången kunna avrådas från att börja inom ett yrke, där han med stor sannolikhet icke kan fortsätta. För att vid en sådan förebyggande undersökning bästa möjliga resultat skall kunna ernås, synes nödvändigt kräva, att undersökningarna på hithörande område verkställas av kvalificerade ögonläkare, vilka av medicinalstyrelsen godkännts.»

Där är klart och tydligt utsagt, tycker jag, vad motionärerna menat med detta. Motionärerna hava icke svävat i okunnighet om att exempelvis för sjöfartens vidkommande de, som skola söka sig ut, underkastas läkarundersökning, innan de få någon anställning till sjöss. Nu är det emellertid så, att de prov, som de få undergå vid den nuvarande läkarundersökningen, icke äro tillfredsställande. Det gamla färgsinnesprovet, som man använt, är nu kasserat. Man har infört ett nytt. Det nya provet är ungefär dubbelt så effektivt som det gamla, varför en hel del av dem, som klarat det gamla provet, icke klara det nya och följaktligen falla på den punkten.

Vad gäller undersökningen av synskärpan, har det icke skett några förändringar. Men det är känt, att i fråga om en hel del personer kan man i förväg, om det blir en effektiv och ordentlig undersökning av ögonen, säga, att inom kort tid därefter — kanske till och med ganska lång tid, om man vill taga tidsperioder av 4—5 år — inträffa förändringar i synförmågan. En sådan läkare kan säga till den undersökte: »Sannolikt kommer du att efter den tiden hava en synförmåga, som icke räcker i det yrke, som du tänker söka i.» Det är likadant i fråga om färgsinnet. Det finnes ärftliga anlag för färgblindhet. Där kan en ögonspecialist med sina metoder med tämligen stor sannolikhet säga, att om några år kommer färgsinnet hos en undersökt person att förändras, så att han icke vidare kan tjänstgöra i yrket. Här kräves sålunda ingenting annat än att den första undersökningen skulle bliva effektiv och verkställas av specialister, detta både för att skydda dem, som skola söka sig in i yrket, och även för att garantera att man inom yrket, särskilt där säkerhetstjänst kräves, icke skulle behöva hava personer under vissa tider, som icke besitta det färgsinne och den synskärpa, som äro erforderliga enligt författningarna.

Vad gäller kostnaderna, som kanske verkat mest avskräckande hos dem, som yttrat sig, så tycker jag icke, att de behöva vara avgörande, därför att den första undersökningen, som skulle ske hos dessa ögonspecialister, icke kan betinga något nämnvärt stort belopp. Även om den till yrket sökande själv skulle bekosta undersökningen, tror jag, att det är mera till gagn för honom än att han efter fem—sex års tjänst inom yrket skall behöva sluta och sedan icke har större möjligheter att komma in på andra områden och i varje fall är för gammal att lära sig ett nytt yrke. Här finnas åtskilliga personer inom sjömansyrket, som kostat på sig styrmans- och befälhavareexamen, godkännts enligt det gamla färgsinnesprovet och också vid den första undersökningen, som fordras för att få komma in i navigationsskola, befunnits hava tillräcklig synskärpa och färgsinne, men när de avlagt examen och skola undersökas för att komma ut på fartyg, bliva de kasserade och få aldrig användning för den examen, som de kostat på sig.

Ang, ökade krav på färgsinne och synskärpa vid anställning inom vissa verk och yrkesområden. (Forts.)

Utskottet har också helt och hållet i detta sammanhang förbisett, att det kräves ganska god synskärpa hos särskilt däckspersonalen. Här i författningen heter det, att synskärpan hos rors- och utkiksman skall utan användande av korrektionsglas vara minst normal på ena ögat och minst 0.8 på det andra. Med användande av korrektionsglas skall synskärpan gå upp till minst de nyss angivna värdena eller också utan korrektionsglas till minst 0.7 på båda eller minst 0.8 på det ena och 0.5 på det andra ögat. I fråga om däcksfolket i övrigt står det i författningen, att synskärpan icke behöver vara fullt så hög. Där kräver man utan användande av korrektionsglas 0.7 på båda ögonen eller minst 0.8 på det ena och 0.5 på det andra.

Jag måste säga, att praktiskt taget användas samtliga av däcksfolket till rors- och utkiksmän. Följaktligen måste alla hava den där högre synskärpan.

Nu inträffar det sådana fall, att personer, som kommit till sjöss och varit till sjöss tre—fyra år, få synförmågan avsevärt nedsatt. De få icke fortsätta i däckstjänst. Då återstår eldartjänsten. Men även för eldartjänsten har man krav på synförmågan. Det är visserligen icke så mycket, 0.5 på det ena och 0.3 på det andra ögat. Men det är ganska trångt på det området. Det finnes icke möjlighet att komma in som eldare för samtliga, som icke hava tillräcklig synskärpa för att vara i tjänst på däck.

Vad sedan gäller frågan om övergångsbestämmelserna skall jag också säga några ord. Man har från vissa myndigheters sida ansett det icke behöfligt med några övergångsbestämmelser. De hava syftat till, att det skulle bli va förtidspensionering, därför att man anser, att ett dåligt färgsinne eller minskad synförmåga i och för sig icke behöver betyda, att vederbörande äro oförmögna till arbete. Det är alldeles givet, att det icke behöver vara på det sättet. Men hurudant är det för dem, som falla för de nya undersökningsmetoderna i fråga om färgsinnet? Det är många personer uppe i 40-, 45-, kanske 50-årsåldern, som varit till sjöss hela livet. Dessa människor sakna möjligheter att komma in på andra arbetsområden. De hava sålunda inga möjligheter att försörja sig annat än, som det står i motionen, med litet extra arbeten, som de kunna få här och var. Det är icke det man syftat så mycket till i motionen, utan det är till övergångsbestämmelserna, sålunda befrielse från att undergå färgsinnesprov efter de nya metoderna för dem, som äro äldre och varit till sjöss längre tid. Man har avsett i stället, att de, som godkänts enligt den gamla undersökningsmetoden, skulle få vara kvar under en viss övergångsperiod. Man har räknat från motionärernas och även andra håll, att det icke kan ske någon större olycka med ett sådant förfarande på sjöfartsområdet, därför att har den gamla undersökningsmetoden varit användbar under många år tidigare, måste den också kunna vara användbar för en mindre del av sjömansstammen en kort tid framöver.

Jag skall icke gå in närmare på denna fråga. Med hänsyn till att första kammaren redan biträtt utskottets hemställan och det kanske icke egentligen är någon mening med att yrka bifall till motionen i detta fall, skall jag bara, herr talman, be att få hava anfört detta som motivering. Jag har intet yrkande.

Herr Wallén: Herr talman! Då den föregående ärade talaren, motionären, såvitt jag förstod rätt, icke gjorde något yrkande om bifall till motionen, skall jag inskränka mig till att hänvisa till de uttalanden, som utskottet åberopar, och erinra därom, att första kammaren enhälligt avslagit motionen. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. ökade krav på färgsinne och synskärpa vid anställning inom vissa verk och yrkesområden. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 23.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående avlöningsanslag för medicinalstyrelsen; och

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till bidrag till den lokala polisorganisationen å landsbygden m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av väckt motion angående pensionering av viss indelt personal;

nr 53, i anledning av väckt motion om årligt understöd åt förra lärarinnan Nicolina Elisabet Engman;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förtidspension och avskedsersättning åt vissa tjänstemän vid statens järnvägsbyggnader; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank m. m.; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 3 juni 1932 (nr 170) med särskilda bestämmelser om handläggning av inskrivningsärenden m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 24.

Härpå föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, angående utsträckt tillämpning av kungörelsen angående upphandling av lantbruksprodukter m. m. för statens behov jämte tillhörande följdförfattningar.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 25.

Vid slutligen skedd föredragning av andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, angående upprättande av ett statens filmarkiv m. m. biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan, vilket beslut skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 26.

På förslag av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrått med första kammarens talman, beslöt kammaren att lördagen den 16 innevarande maj företaga val av dels sex revisorer för granskning av stats-

verkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning jämte sex suppleanter för samma revisorer, dels ock ej mindre tjugufyra valmän för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret samt suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor än även sex suppleanter för dessa valmän.

§ 27.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 239, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, nämligen:

- nr 821 av herr *Hansson* i Rubbestad *m. fl.*; och
- nr 822 av herr *Skoglund m. fl.*

Vidare avgåvos nedannämnda motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 240, med förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt med mera, nämligen:

- nr 823—826 av herr *Skoglund m. fl.*; och
- nr 827 av herr *Jacobsson m. fl.*

Samtliga ovannämnda motioner bordlades.

§ 28.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skriveelse, nr 218, till Konungen i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet till uppdelning av avdiktningsslån vid jorddelning.

§ 29.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av vissa kostnader dels i anledning av jagaren Klas Ugglas grundstötning, dels ock för inköp av drivmedel till flottan;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fångvården m. m. jämte i ärendet väckta motioner; och

nr 103, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utredning om järnvägsanläggning i Pite älvdal;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 32, i anledning av väckt motion om ökat tullskydd för filthattar;

nr 33, i anledning av väckt motion om ökat tullskydd för paraply- och parasollspröt samt sammansatta paraplyställningar; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om upphävande av rätt till restitution av B-skatt jämte en i ämnet väckt motion; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av väckta motioner angående en utvidgad livsmedelslagstiftning.

§ 30.

Justerades protokollsutdrag.

§ 31.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr		under	4	dagar	fr. o. m.	den	11	maj,	
	<i>Laurén</i>		2			11			
>	<i>Persson</i> i Grytterud	>	2	>	>	11	>		
>	<i>Lundbom</i>	>	5	>	>	10	>		
>	<i>Högström</i>	>	4	>	>	10	>		
>	<i>Lind</i>	>	3	>	>	10	>		
>	<i>Olovson</i> i Västerås	>	2	>	>	10	>		
>	<i>Gustafson</i> i Vimmerby	>	4	>	>	9	>		
>	<i>Andersson</i> i Lindome	>	2	>	>	11	>		
>	<i>Falk</i>	>	5	>	>	11	>		
>	<i>Olsson</i> i Gävle	>	2	>	>	12	>		
>	<i>Pettersson</i> i Hällbacken	>	4	>	>	11	>		
>	<i>Spångberg</i>	>	2	>	>	11	>		
>	<i>Andersson</i> i Surahammar	>	3	>	>	10	>		
>	<i>Erlander</i>	>	3	>	>	10	>		
>	<i>Johanson</i> i Huskvarna	>	4	>	>	11	>		
>	<i>Gustafsson</i> i Välsnäs	>	4	>	>	11	>		
>	<i>Carlström</i>	>	2	>	>	10	>		
>	<i>Stark</i>	>	5	>	>	11	>		
>	<i>Brännström</i> i Burträsk	>	5	>	>	11	>		
>	<i>Eriksson</i> i Sandby	>	2	>	>	13	>		
>	<i>Karlsson</i> i Munkedal	>	5	>	>	12	>		
>	<i>Persson</i> i Undersvik	>	4	>	>	9	>		
>	<i>Olsson</i> i Närlinge	>	2	>	>	10	>		
>	<i>Pettersson</i> i Dahl	>	4	>	>	10	>		
>	<i>Hedlund</i> i Häste	>	2	>	>	11	>		
>	<i>Nilsson</i> i Göteborg	>	3	>	>	10	>		och
>	<i>Werner</i> i Höjen	>	2	>	>	10	>		

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.50 e. m.

In fidem
Per Cronvall.